

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra Speciální pedagogiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Role asistenčního psa u osob s poruchou autistického spektra
The role of a service dog for people with autism spectrum disorder

Bc. Kristýna Cihlářová

Vedoucí	Mgr. Jana Jamrichová
práce:	
Studijní	Speciální pedagogika (N7506)
program:	
Studijní obor:	N SPPG

Odevzdáním této diplomové práce na téma *Role asistenčního psa u osob s poruchou autistického spektra* potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 12. 7. 2019

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí své bakalářské práce Mgr. Janě Jamrichové za odborné vedení, trpělivost, čas a pomoc při zpracovávání práce. Dále bych na tomto místě chtěla poděkovat za podporu své rodině.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá rolí asistenčního psa u osob s poruchou autistického spektra a jeho přínosem. Cílem práce je zjistit, jaký vliv má pes na socializaci dětí s PAS a to v rámci školy, při zájmových činnostech a jaký vliv má na fungování v rámci celé společnosti. Práce shrnuje názory sociálních pracovníků a rodičů, kteří mohou vzhledem k vlastním zkušenostem zhodnotit komplexně přínos asistenčního psa pro tuto klientskou skupinu. Práce je rozdělená na teoretickou a výzkumnou část.

Teoretická část se věnuje vymezení pojmu poruchy autistického spektra, etiologii, klasifikaci, diagnostice, oblasti rozvoje sociálních dovedností a socializace u osob s poruchami autistického spektra. Dále se věnuje tématice asistenčních psů, canisterapie, výcviku a výběru psa, organizacím, které se této skupině klientů věnují. Popisuje podrobněji činnost jedné vybrané organizace tak, aby v komplexním pohledu zachytila proces, jakým způsobem může fungovat asistenční pes a jeho výcvik u osob s PAS.

Výzkumná část vymezuje cíl výzkumu, kterým je zjistit roli asistenčních psů na socializaci u osob s poruchami autistického spektra. Dále popisuje výzkumné otázky, kterými jsou: Jak přispívá asistenční pes k socializaci dítěte s PAS ve společnosti? Jak přispívá asistenční pes k socializaci dítěte s PAS ve škole? Jak přispívá asistenční pes k socializaci dítěte s PAS v rámci zájmové činnosti?

V práci jsou popsány také metody, sběr dat a analýzy. Diplomová práce využívá kvalitativní výzkumné šetření, které zjišťuje metodou polostrukturovaných rozhovorů stávající přínos asistenčních psů u dětí s PAS. Celkem 6 respondentů reflektuje veškeré dosavadní výhody, které asistenční pes a to nejen vzhledem k socializaci, ale také v rámci rozvoje celé osobnosti, dětem s autismem přináší.

KLÍČOVÁ SLOVA

poruchy autistického spektra; asistenční pes; canisterapie; socializace;

ABSTRACT

This thesis is dealing with the role of the service dog with autism spectrum disorder and its benefit. The aim of this thesis is to determine the influence of a dog on socialization in children with ASD within school, leisure activities and to determine its influence within the whole society. The thesis summarizes the opinions of social workers and parents, who can, considering their own experience, evaluate comprehensively the benefit of the service dog for this client group. The thesis is divided into theoretical and research part.

The theoretical part deals with the defining the autism spectrum disorder, etiology, classification, diagnostics, areas of development of social skills and socialization in people with ASD. Further it deals with the topic of service dogs, canistherapy, training and selection of a dog, organizations that help this particular group of clients. It describes in detail the activities of one chosen organisation, so that it comprehensively captures the process in which the service dog can function and its training in the people with ASD.

The research part defines the aim of the research, which is to find out the role of the service dogs on socialisation in the people with ASD. Furthermore it describes the research questions which are: How does the assistance dog contribute to socializing a child with ASD in society? How does the assistance dog contribute to socializing a child with ASD at school? How does the assistance dog contribute to socializing a child with ASD as part of a hobby? Methods, collection of data and analysis are also described in this thesis.

It deals with qualitative research that determines current benefit of service dogs in children with ASD by the use of semi-structured interviews. Six respondents reflect all existing benefits that the service dog brings and not only with socialization, but also in terms of development of the whole personality in children with ASD.

KEYWORDS

Autism spectrum disorder, asistention dog, canistherapy, socialization

Obsah

Úvod	8
1 Vymezení pojmu poruchy autistického spektra	10
1.1 Charakteristické projevy autismu	11
1.1.1 Sociální interakce a chování	11
1.1.2 Komunikace	13
1.1.3 Představitivost, zájmy a hra	13
1.2 Etiologie	14
1.3 Epidemiologie	15
1.4 Klasifikace	16
1.5 Diagnostika	19
1.5.2 Diagnostické a screeningové metody	20
1.6 Terapie	20
2 Sociální dovednosti a socializace u osob s PAS	22
2.1 Sociální vývoj dítěte	22
2.2 Socializace	24
2.2.1 Socializace u osob s PAS	25
2.2.2 Kontext rodiny s dítětem s PAS jako první socializační skupiny	26
2.2.3 Socializace osob s PAS skrz psí asistenci, dosavadní výzkum	27
2.2.4 Konkrétní výzkumy	28
2.3 Nácvik a rozvoj sociálních dovedností	32
3 Asistenční pes a canisterapie	34
3.1 Historie	35
3.2 Canisterapie a vývoj oboru	35
3.2.1 Typy canisterapie	36
3.2.2 Formy canisterapie	36
3.2.3 Canisterapeutický tým	37

3.2.4	Techniky canisterapie	38
3.2.5	Průběh canisterapie	39
3.3	Asistenční pes	39
3.3.1	Výběr a výcvik psa	40
3.3.2	Canisterapie a rozvoj sociálních dovedností	41
3.3.3	Organizace pro psí asistenci	42
4	Výzkumný design.....	46
4.1	Cíl výzkumu, formulace výzkumných otázek	46
4.2	Metodika výzkumu	47
4.3	Výzkumný soubor.....	49
5	Výsledky výzkumu.....	51
5.1	Popis identifikovaných kategorií	51
5.2	Vyložení výsledků výzkumu	53
5.2.1	Socializace dítěte s PAS ve společnosti	53
5.2.2	Socializace dítěte s PAS v prostředí školy	60
5.2.3	Socializace dítěte s PAS v rámci zájmových činností.....	62
5.3	Vyhodnocení a interpretace výzkumných zjištění	64
	Závěr.....	68
6	Seznam použitých informačních zdrojů	70
	Seznam příloh.....	75

Úvod

Téma diplomové práce jsem zvolila ze zájmu o problematiku autismu. Již v předchozích letech jsem pracovala v základních školách jako asistentka u dětí s poruchou autistického spektra (PAS), věnovala jsem se zejména využití muzikoterapie u těchto dětí.

Autismus je stále více aktuálním pro řadu studií, odborných článků i pulikací. Zpřesňující se diagnostika umožňuje včas rozpoznat konkrétní druh poruchy autistického spektra, což zvyšuje šanci na co největší pokroky v péči, terapii a edukaci u této skupiny klientů. Prohlubují se poznatky a zlepšují metody, které mohou zkvalitnit každodenní život, samostatnost, ale i lepší začlenění a fungování osob s PAS v rámci konkrétních sociálních skupin a společnosti.

Do popředí se mimo jiné dostává i téma asistenčních psů a canisterapie. Vznikají organizace a sdružení pro osoby s PAS, již existující organizace rozšiřují svou nabídku služeb o psí asistenci pro tyto klienty.

V České republice tematika věnující se přínosu psí asistence u této skupiny klientů není zatím v literatuře nebo odborných studiích příliš reflektována. Poznatky o fungování asistenčních psů v rodinách s dětmi s autismem a jejich přínosu mohou informovat další rodiny a širokou veřejnost o této možnosti a zkvalitnit životy dalších osob.

Přínos asistenčních či canisterapeutických psů u těchto klientů je shrnut především v zahraničních výzkumech, které realizovali například: Davis, Burrows, Coltea a Parlow Smith a Slevin a další.

Několik výzkumů na téma přínosu asistenčních psů pro jedince s tímto zdravotním postižením bylo realizováno a přineslo velmi pozitivní výsledky. Psi mohou zlepšit psychický stav, vedou ke zklidnění, zlepšují komunikaci, posilují vztahy v rodině, sebevědomí apod.

Diplomová práce se věnuje po teoretické stránce základním pojmům a vymezení poruch autistického spektra, canisterapie, asistenčních psů, socializaci a organizacím, které tyto služby u nás nabízejí. Ve výzkumném šetření se zaměřuje především na otázky socializace osob s PAS v rámci školy, zájmových činností a socializace do společnosti, kterou může podpořit asistenční pes, který se u dítěte a jeho rodiny stal společníkem, pomocníkem a přítelem. Současně práce shrnuje přínos asistenčních psů mimo oblast socializace, zjišťuje, co se u klientů zlepšilo, v čem pes pomáhá.

Výzkum byl kvalitativní s ohledem k tématu, předem známému počtu respondentů a zvolené metodě polostrukturovaného rozhovoru. Rozhovory byly realizovány s šesti respondenty, kteří mají bezprostřední zkušenost s asistenčním psem u osob s PAS, a to z pozice sociálních pracovníků nebo rodičů. Otázky byly vytvořeny tak, aby shrnuly roli psí asistence v životě těchto klientů komplexně, s ohledem na dopad působení asistenčního psa na rozvoj osobnosti, včetně sociálních dovedností významných pro úspěšnou socializaci jedince.

Veškeré poznatky práce by měly informovat o možnosti této služby pro osoby s tímto zdravotním postižením a především ukázat, jak obrovskou roli a výhody život s asistenčním psem osobám s PAS přináší.

1 Vymezení pojmu poruchy autistického spektra

Poruchy autistického spektra spadají mezi nejzávažnější, pokud hovoříme v rámci dětského mentálního vývoje (Thorová, 2006). Jde o syndrom, jehož příznaky je možné pozorovat již kolem 1,5 roku života dítěte (Pešová, Šamalik, 2006).

Zdravotní postižení, kdy vývoj probíhá zcela odlišným způsobem, tj. od zdravých jednotlivců a to tak, že se promítá do všech oblastí života má doposud neznámou příčinu. U této pervazivní poruchy jsou určité biologické odchylky, poškození mozku. Můžeme tedy autismus označit jako neurologickou poruchu, která se projevuje v oblasti chování a kognitivního vnímání (Jelínková, 2008).

Komplexní narušení pozorujeme v různých oblastech, které na základě vrozeného postižení mozkových funkcí omezuje u jedince například sociální interakci, komunikaci a symbolické myšlení, dochází k nemožnosti vyhodnocení informací a to srovnatelným způsobem jako u dětí se stejnou mentální úrovní. Vnímání, prožívání i chování je tudíž jiné (Thorová, 2006).

Šnýdrová uvádí, že „*Pervazivní vývojová porucha se projevuje zhoršenou společenskou komunikací a stereotypně se opakujícím souborem zájmů a aktivit.*“ (Šnýdrová, 2008, s. 132). Poruchy autistického spektra spadají do zcela jiné kategorie, než například mentální postižení, poruchy pozornosti, specifická vývojová porucha či duševní onemocnění a je nutno pomocí diagnostiky odlišit zda se jedná o autismus či jiné postižení (Jelínková, 2008).

Například britská psychiatricka Lorna Wingová vymezila v 70. letech minulého století konkrétní oblasti, které jsou pro diagnózu autismu stěžejní, hovoříme o tzv. triádě poškození. Řadíme do ní potíže v sociálním chování, komunikaci a představivosti (Thorová, 2006, s. 58).

Podle Světové zdravotnické organizace, MKN-10 rozdělujeme poruchy autistického spektra na dětský autismus, Rettův syndrom, jiná dezintegrační porucha v dětství, Aspergerův syndrom, atypický autismus, jiné pervazivní poruchy, pervazivní vývojová porucha nespecifikovaná a hyperaktivní porucha sdružená s mentální retardací a stereotypními pohyby (Thorová, 2006).

Kategorie poruchy autistického spektra je podle Mezinárodní klasifikace nemocí a souvisejících zdravotních problémů (MKN-11) charakterizována jako přetrvávající s deficitem v sociálních interakcích, komunikaci, s opakujícími se zájmy, vzorci chování obvykle rozpoznatelnými již v raném dětství. Symptomy se ovšem mohou projevit až později,

kdy jsou společenské nároky vyšší než možnosti a kapacita u osoby s PAS. Deficity jsou tudíž tak závažné, že mají dopad na fungování v oblasti osobních, rodinných, profesních vztahů či v jiné sféře života. Jedná se o všudypřítomný rys, který lze pozorovat ve všech prostředích i přes rozdílný kontext (Research autism, 2018, [online]).

1.1 Charakteristické projevy autismu

Od raného dětství je dítě se zdravým duševním vývojem společenské, snaží se navazovat kontakty s blízkými osobami doteky, očním kontaktem, úsměvem, později i verbálními projevy. Je zvědavé, reaguje na podněty kolem něho, lze u něj pozorovat emoční projevy čím dál zřetelněji (Kejklíčková, 2016).

U většiny dětí s autismem můžeme pozorovat, že kontakt vyhledávají a navazují mnohem méně než jejich vrstevníci bez tohoto zdravotního postižení. Preferují spíše samotu, na projevy zájmu druhých osob, dotek, objetí, mazlení reagují pasivně. Jejich zájem si získávají předměty více, než lidé. Později, v období školního věku a adolescenci, mají problémy v navazování i udržování vztahů, což můžeme označit jako sociální fobii. Špatně snášejí veškeré změny, reagují na ně agresí, pláčem, křikem nebo sebepoškozováním. Stereotypnost je pro ně jistotou, ve které se cítí bezpečně. K novým osobám, předmětům nebo činnostem se chovají bez zájmu či s odporem (Kejklíčková, 2016).

Jak zdůrazňuje Varughese (2011), pro autismus je charakteristický opožděný vývoj sociálních dovedností, přičemž mnohé z nich u dětí s autismem nikdy nedosáhnou úrovně, jaká je běžná u dětí zdravých. Přestože mohou být tito jedinci schopni fungovat v sociálním světě, nejsou schopny porozumět drobným nuancím v komunikaci, jakými jsou gesta, tón hlasu apod., což ztěžuje jejich fungování s druhými lidmi.

Komunikace a vývoj řeči mohou nést jisté deficity. Často využívají možnosti aleternativní a augmentativní komunikace, skrze kterou mohou vyjádřit lépe tvá přání, souhlas, pocity, otázky, odmítnutí, aj. (Kejklíčková, 2016).

1.1.1 Sociální interakce a chování

Určité sociální chování můžeme pozorovat u dítěte již v prvních měsících života. Projevuje se jako sociální úsměv, broukání či oční kontakt. Sociální chování se v průběhu vývoje stává diferencovanější. Samotná porucha sociální interakce se v závislosti na hloubce postižení liší u každého dítěte s PAS. Intelekt tedy v rámci sociální oblasti je v poměru k mentálním schopnostem vždy v deficitu (Thorová, 2006).

Wingová uvádí, že z hlediska sociální interakce u osob s PAS můžeme hovořit o konkrétních čtyřech typech, kterými jsou: osamělý, pasivní, aktivní-zvláštní, formální. Tyto

interakční způsoby ovšem nejsou stabilním projevem, naopak může v průběhu let dojít ke změně (Thorová, 2006).

U dětí s PAS se můžeme setkat s různorodým sociálním chováním, které má však dva zcela extrémní póly. Pól osamělý, kdy se jedinec odvrací, stahuje se do ústraní, protestuje, zakrývá si uši či oči, hučí, třepe rukama před obličejem či se věnuje jiným předmětům kolem něj. V opačném případě se jedná o pól nepřiměřené, extrémní sociální aktivity projevující se snahou o navázání sociálního kontaktu a to kdekoliv a s kýmkoliv. Osoba s PAS necítí sociální normu, dotýká se lidí, upřeně hledí do obličeje a opakovaně hovoří o tématu, které je pro okolí obtěžující či nezajímavé (Thorová, 2006). Samotné typy chování se mnohdy prolínají, důležité je, s jakým člověkem dítě kontakt navazuje, jaké jsou okolnosti, protože v závislostech na konkrétních faktorech a situacích se dítě chová rozličně. Bývá odtazité například v kolektivu, s cizím člověkem, v neznámém prostředí je schopné navázat kontakt pouze v situacích již známých či jemu blízkých například v návaznosti na jeho zájmy (Thorová, 2006).

Jak však zdůrazňuje Kukla a kol. (2016), i přes řadu shodných rysů či charakteristik, které se u osob s PAS objevují, platí, že pro dílčí syndromy je charakteristická značná variabilita a nelze nalézt dvě osoby se stejnými vzorci chování. To také znamená, že ani v rámci diagnostiky nelze vycházet z přítomnosti několika mála projevů, typických pro autismus, vždy je nutné posuzovat celkové vzorce chování ve specifických oblastech, tedy zejména těch, v nichž se autismus projevuje nejvíce.

Kvalita poruchy sociální interakce je různá stejně tak její míra. Mírnější forma sociálních potíží nepřináší větší problémy, které by se promítly výrazně do běžného života. Obvykle tito jedinci procházejí školní docházkou bez povšimnutí, kdy je maximálně jejich chování hodnoceno jako podivné. Oproti tomu těžší forma poruchy ovlivní výrazně celý život nejen jedince, ale i jeho rodiny, obtíže jsou výrazné ve školním prostředí a nesou s sebou i bariéry v pracovním procesu (Thorová, 2006).

Jedinci s poruchou autistického spektra o sociální kontakt stojí, ačkoliv by se opak mohl zdát pravdou. Vyskytující se projevy, jakými jsou odtazitost, netečnost značí nejistotu, neschopnost navázání kontaktu, problémy v komunikaci nesoucí nepředvídatelnost následujícího, což vede k úzkosti a pocitu chaosu, které v rámci sociálního chování deficit značně násobí. Chování okolí se stává nečitelné a nesrozumitelné (Thorová, 2006).

Thórová uvádí, že: „*Specifický kognitivní styl, ke kterému přispívá doslovné a přesné chápání instrukcí a situací, rigidita myšlení, egocentrismus s omezenou schopností empatie, malá nebo žádná schopnost porozumět metakognici a neschopnost zobecňovat, lidem s PAS*

neumožňuje chápat jemnost a komplexitu sociálních vztahů a situací.“ (Thorová, 2006, s. 78). Vyskytující se „typická“ extrémní osamělost mnohdy mizí, pokud je zvolen vhodný přístup, sociální nácvik a zajištěná větší předvídatelnost v rámci sociálních vztahů (Thorová, 2006).

1.1.2 Komunikace

Komunikace je proces, v jehož průběhu dochází k výměně informací mezi komunikačními partnery a to s využitím symbolů, znaků nebo chování. Narušení komunikace souvisí s obtížným sdělováním pocitů i myšlenek což má za důsledek složité pochopení druhých, dochází k problémům nejen v chování, ale také k častým nedorozuměním (Jelínková, 2008, s. 34). Poruchy komunikace jsou jako jedna dílčí část z již zmíněné triády zásadní a primární poruchou u osob s autismem. Přibližně polovina dětí s PAS si nikdy neosvojí řeč a to na úrovni, při které slouží ke komunikačním účelům. Časté abnormality, odchýlný vývoj řeči, problém s porozuměním i vyjadřováním, deficity ve verbální i neverbální oblasti komunikace. Pasivní slovní zásoba bývá bohatá, obtíže pozorujeme především v praktickém a sociálním využívání komunikace (Thorová, 2006). Schopnost chápat jazyk jako nástroj k tomu, abychom mohli vyjádřit či sdělit informace, u dětí s PAS chybí. Nechápe, k čemu komunikace slouží a proto obtížně a pro okolí často nečitelně vyjadřuje své myšlenky, pocity, přání, souhlas nebo nesouhlas (Jelínková, 2008).

Jelínková taktéž uvádí, že ačkoliv někteří jedinci umějí požádat o konkrétní věc a jejich schopnost mluvit je velmi dobrá, neumějí popsat a hovořit o pocitech, názorech, myšlenkách. Výběr slov a vět je neobvyklý, obsah řeči je velice omezený. Pochopení a využívání neverbálních projevů, například gest, rozdílné mimiky, proměnlivost intonace, změna polohy těla v rámci postavení, atd. obvykle chybí. Kreativita při využívání slov taktéž chybí a to přes bohatou slovní zásobu, možnost tvořit tedy například nová slovní spojení či pohotové reagování na změnu tématu nezvládají (Jelínková, 2008). Valná většina osob s poruchami autistického spektra má problémy v oblasti sociální komunikace. Schopnost spontánně komunikovat, iniciovat kontakt nebo vnímat reakce komunikačního partnera jsou pro tyto osoby značným problémem (Jelínková, 2008).

1.1.3 Představivost, zájmy a hra

Poslední z triády je nerušená schopnost představivosti, jejíž podstatnou částí je i s věkem se rozvíjející schopnost nápodoby, představivost se stává více komplexní a váže se i k přemýšlení o druhých (Thorová, 2006). U osob s PAS pozorujeme již v prvních letech jejich života výrazné zvláštnosti a odlišnosti v chování. Tyto odlišnosti vyplývající z omezené představivosti neumožní dítěti více rozvinout zájmy a vedou k stereotypům, repetitivním

a rituálním vzorcům chování. S postupným vývojem dítěte se tyto formy chování mění. Motorické stereotypy, které se vyskytují velmi často jsou například kývavé pohyby, plácání a třepotání rukama, chůze po špičkách, aj. (Jelínková, 2008).

Narušení této složky s sebou nese negativní vliv na mentální vývoj dítěte, a to v několika oblastech.

Nedostatečnost v představivosti vede u takového dítěte k preferenci činností a aktivit, které se objevují u podstatně mladších dětí. Společně s tímto faktem lze uvést i další vyskytující se jevy, kterými jsou například vyhledávání předvídatelnosti, ulpívání na jednoduché a stereotypní činnosti, narušená schopnost imitace a symbolického myšlení, které vedou k nedostatečnému rozvoji hry (Thorová, 2006). Hra, zájmy ve volném čase se postupně stávají odlišné od zájmů a hry ostatních vrstevníků. Úroveň a kvalita hry se odvíjí nejen od představivosti, ale také od zapojení fantazie, motoriky, úrovně myšlení, úrovně sociálních dovedností atd. Pokud sledujeme volnočasové aktivity, snažíme se hodnotit celkovou kvalitu hry, vyzrálost (Thorová, 2006).

Děti s PAS mají v oblibě hry počítačové, televizi apod. Mohou z nich v mnohém profitovat, rozvíjí své myšlení apod., nicméně chybí v nich sociální kontakt, což je důvodem, proč k těmto formám her děti s PAS tíhnou, zároveň však není vhodné, aby se jim věnovaly ve větší míře, především na úkor rozvoje sociálních dovedností a pobývání v reálném světě (Betts, Patrick, 2009).

1.2 Etiologie

Podle Adamuse, Vančové a Löfflerové (2017) je autismus „vrozená, neurovývojová porucha na neurobiologickém podkladě organického původu.“ Nejnovější výzkumy ovšem poukazují na faktory nejen genetické, ale současně s nimi i enviromentální, které mají za následek vývojové změny mozku. Patogeneze či vyvolávající faktor pervazivních vývojových poruch nejsou doposud známy, predikovat lze multifaktoriální příčinu s určitou genetickou predispozicí. Acosta uvádí, že PAS ve světle nejnovějších vědeckých poznatků jsou jako příčina zvažovány dysfunkce v oblasti mozkové kůry, cinguly, hippokampu, limbického systému a mozečku.

Z realizovaných výzkumů lze předpokládat také příčiny pervazivních vývojových poruch v dysregulaci mozkových mediátorů, kterými jsou serotonin, endogenní opiáty či jiné. Další možná příčina je genetická abnormalita, anebo změna ve stavbě či funkci určité části mozku (Orel, Facová a kol. 2009).

Mezi rizikové faktory v rámci etiologie PAS mohou být některé jevy objevující se během těhotenství například expozice thalidomidu, rubeola nebo některé virové infekce (Adamus, Vančová, Löfflerová, 2017).

Skutečnost, že příčina pervazivních vývojových poruch není zcela známá dochází k faktu, že neexistuje účinná léčba. Určité léky mohou zmírnit symptomy tohoto zdravotního postižení, avšak větší roli zde hraje tým odborníků. Sociální pracovníci, logopedi, ergoterapeuté, fyzioterapeuté se podílejí na zlepšení kvality života, mohou napomoci určité symptomy zmírnit a napomoci tak mnohem lepšímu fungování člověka s autismem (Jacobs, Betts, 2013).

1.3 Epidemiologie

Po několik dekád byl autismus vnímán jako vzácné psychiatrické onemocnění (Hosák, Hrdlička, Libiger, 2015).

V minulosti se uskutečnilo několik různých výzkumů pro zjištění četnosti výskytu autismu. První studie, kterou realizoval Victor Lotter se objevila již v 60. letech minulého století, a to v Anglii. Vycházela z v té době dostupných kritérií, které definovali Kanner a Eisenberger (Thorová, 2006).

Vývojové poruchy postihují ve větší míře chlapce než dívky, to platí i pro autismus. Uvádí se, že na 1 dívku připadají zhruba 3 - 4 chlapci s touto diagnózou. Do roku 2006 můžeme hovořit o zhruba 30 realizovaných epidemiologických studiích na toto téma, kdy z výsledků vyplynulo, že se autismus vyskytuje ve většině zemí. Ačkoliv výsledky studií byly rozdílné a to z důvodu nejednotných diagnostických kritérií setkávají se poruchy autistického spektra s nárůstem, výskyt je v dětském věku mnohem frekventovanější nežli například Dawnův syndrom, rakovina, rozštěp páteře, aj. (Thorová, 2006).

I když se dosavadní výsledky výzkumných šetření liší, jistý je fakt, že křivka výskytu PAS od roku 2000 prudce roste. V posledních letech hovoříme o 1-2 případech na 100 osob, což odpovídá rozmezí mezi 100 000 – 200 000 osob s PAS v ČR. V posledních 20 letech zaznamenáváme v rámci kvalifikovaných odhadů celkový nárůst až o 600 %. Předpokladem pro takové výsledky jsou kvalitní diagnostika, informovaná společnost, zvýšený věk rodičů pro založení rodiny, shlukování rodin se stejným osudem. Přes to není ani dnes jednoznačně známo vše ohledně příčin vzniku autismu (Adamus, Vančová, Löfflerová, 2017).

1.4 Klasifikace

Zastřešující kategorie pervazivní vývojové poruchy zahrnuje širokou škálu různých typů postižení. Toto spektrum je tak široké, že od poměrně nenápadných příznaků je možno se dostat až k mentální retardaci, která může být součástí PAS. Mnoho rozličností a rozporů nese s sebou i otázka diagnostiky. Méně výrazné až slabé formy autismu nejsou často diagnostikovány vůbec (Thorová, 2006).

Oproti tomu složitější případy je nutno řádně diagnostikovat, aby se autismus potvrdil či vyloučil, často totiž může doprovázet jiné přidružené zdravotní postižení.

Nejčastěji se uvádí klasifikace MKN-10 podle Světové zdravotnické organizace (1992), ovšem můžeme se setkat i s klasifikací Americké psychiatrické asociace (1994), která se od té první liší.

Dělení podle WHO (MKN-10, 1992):

- **dětský autismus (F84.0)**

Je charakterizován jako abnormální či porušený vývoj, projevující se před třetím rokem. Vykazující abnormální funkce v oblastech komunikace, recipročních a sociálních interakcí s opakujícím se stereotypním chováním. Dále se projevuje autoagresí, fobií, poruchami spánku či jídla a návaly zlosti.

- **atypický autismu (F84.1)**

Porucha, která má oproti dětskému autismu nástup až po třetím roce věku dítěte. Odlišuje se tím, že nesplňuje všechny tři skupiny požadavků důležité pro diagnostiku. Atypický autismus vzniká často u osob s mentální retardací a s těžkou vývojovou poruchou řeči, projevující se především v receptivní složce.

- **Rettův syndrom (F84.2)**

Tento syndrom se objevuje pouze u dívek. Obvyklý nástup je mezi 7. a 24. měsícem. Zpočátku vývoje nedochází k žádným výrazným nesrovnalostem, postupně se ale objevuje ztráta řeči, částečně či úplně. Také porucha obratnosti při chůzi a užívání rukou, současně se zástavou růstu hlavy, objevující se atetóza, postižení má vliv na hru, sociální vývoj a téměř vždy je přítomna těžká mentální retardace.

- **jiná dezintegrační porucha v dětství (F84.3)**

Pervazivní vývojová porucha, během které probíhá vývoj jedince normálně, ovšem časem dochází trvalé ztrátě v různých oblastech. Již získané dovednosti v průběhu

několika měsíců mizí. Jedinec ztrácí zájem o své okolí, je narušena oblast komunikace i sociálního chování a interakcí.

- **hyperaktivní porucha sdružená s mentální retardací a stereotypními pohyby (F84.4)**

Tato kategorie zahrnuje děti s těžkým mentálním postižením, tj s IQ pod 34, primární je zde hyperaktivita, stereotypní chování a poruchy pozornosti. Jedná se o syndrom, který je spjat s dalšími vývojovými deficity.

- **Aspergerův syndrom (F84.5)**

Pervazivní porucha promítající se kvalitativně do oblasti sociálních interakcí a reciprocity. Typická stereotypním chováním, omezenými zájmy a činnostmi. Na rozdíl od autismu se zde nevyskytuje opožděný vývoj řeči a kognitivních funkcí. Tento syndrom provází častá nemotornost, a v časně dospělosti se mohou vyskytnout psychotické epizody.

- **jiné pervazivní vývojové poruchy (F84.8)**
- **pervazivní vývojová porucha nespecifikovaná (F84.9)**

Klasifikace podle APA:

- **autistická porucha**
- **Rettův syndrom**
- **dětská dezintegrační porucha**
- **Aspergerova porucha**
- **Pervazivní vývojová porucha dále nespecifikovaná**

(Thorová, 2006)

Nejnovější klasifikací je ale MKN-11, ve které dochází ke změnám i v kategorii pervazivních poruch. Zde nalezneme dělení pouze do jedné kategorie poruchy autistického spektra, řadíme sem:

- 6A02.0 Porucha autistického spektra bez poruchy intelektuálního vývoje s mírným nebo žádným poškozením funkčního jazyka
- 6A02.1 Porucha autistického spektra s poruchou intelektuálního vývoje s mírným nebo žádným poškozením funkčního jazyka

- 6A02.2 Porucha autistického spektra bez poruchy intelektuálního vývoje se zhoršeným funkčním jazykem
- 6A02.3 Porucha autistického spektra s poruchou intelektuálního vývoje se zhoršeným funkčním jazykem
- 6A02.4 Porucha autistického spektra bez poruchy intelektuálního vývoje a bez funkčního jazyka
- 6A02.5 Porucha autistického spektra s poruchou intelektuálního vývoje s absencí funkčního jazyka (Research autism, 2018, [online])

DMS-5 Diagnostický a statistický manuál duševních poruch (2013)

Podle páté revize tohoto dokumentu existuje pouze jedna diagnóza, kterou je porucha autistického spektra. Předchozí, čtvrtá verze, používala diagnózy podobné jako MKN-10, kterými byly: autistická porucha, Rettův syndrom, Aspergerův syndrom, dětská desintegrační porucha a pervazivní vývojová porucha nespecifikovaná.

Klasifikace ovšem není pouze na základě výše uvedených dokumentů, které rozdělují takto poruchy autistického spektra. PAS lze klasifikovat na základě konkrétních kritérií.

Bazalová (2017) uvádí následující kritéria pro konečnou klasifikaci:

- **Medicínské**

Vychází z Mezinárodní klasifikace nemocí a pracuje s kategoriemi, kterými jsou dětský autismus, Rettův syndrom, jiná dezintegrační porucha v dětství, atd.

Dále využívá klasifikaci dle Diagnostického a statistického manuálu duševních poruch.

- **Funkční**

Rozděluje osoby s PAS na vysoce funkční, středně funkční a nízko funkční. Toto rozdělení se opírá o postižení intelektu. Vysoce funkční osoby nemají postižení intelekt, středně funkční mají lehké až středně těžké mentální postižení a poslední skupina nízko funkčních má hluboké mentální postižení.

- **Adaptabilita**

Míra adaptability může být vysoká, střední nebo nízká.

- **Sociální oblast**

Zaměřuje se na oblast navazování vztahů a vztahování se k lidem. Uvádí dva póly sociálního chování, kterými jsou extrémní nebo osamělý.

- **Prvotní projevy**

Stěžejní je, v jakém vývojovém období byly projevy odhaleny. Zde hovoříme o raném, stagnujícím, regresivním a hraničním typu. Nástup projevů může být vidět od začátku vývoje, v té souvislosti označujeme vývoj za abnormální od počátku. V opačném případě je vývoj bez jakýchkoliv zvláštností, ale postupně dítě ztrácí již získané dovednosti, zde hovoříme o tzv. autistické regresi.

1.5 Diagnostika

Přes to, že je oblast etiologie poruch autistického spektra stále nejednoznačná, v rámci diagnostiky je možné se držet určitých pozorovatelných faktorů a diagnostických nástrojů, které mohou přítomnost PAS odhalit. Projevy a klinický obraz nebývají stabilní, proměňují se s věkem, což stanovení diagnózy komplikuje. Prvotní impulzy můžeme pozorovat před 3. rokem věku dítěte, proto znalost správného vývoje dítěte je jednou ze stěžejních oblastí pro diagnostiku (Adamus, Vančová, Löfflerová, 2017).

Podstatná je pro diagnostiku komplexnost a spolupráce řady odborníků, kteří posuzují stav dítěte z různých úhlů pohledu (Bazalová, 2017).

Kooperace odborníků z různých oborů je v rámci správné a včasné diagnostiky, podpory, péče a řešení, relevantní. Nejčastěji spolupracují neurolog, dětský psychiatr, foniatr, rehabilitační pracovník, speciální pedagog, logoped, sociální pracovník, učitelé, vychovatelé, rodiče (Adamus, Vančová, Löfflerová, 2017).

Jako základní metody k určení diagnózy PAS jsou používány nejčastěji screeningové dotazníky, posuzovací škály, strukturované rozhovory, tyto metody doplňují vyšetření lékařská nebo psychologická (Thorová, 2006).

Další častou metodou pro odhalení autismu je kvalitativní pozorování. Jehož podstatou je znalost vývoje dítěte, obvyklých projevů těchto poruch, komparace předpokladů s reálným chováním dítěte (Adamus, Vančová, Löfflerová, 2017).

Pro rozpoznání poruchy autistického spektra lze využít i diferenciální diagnostiku. Je potřeba odlišit PAS od mentální retardace, dětské demence, elektivního mutismu, OCD, hyperkinetické poruchy, poruchy se stereotypními pohyby, specifické poruchy řeči a jazyka, schizofrenie, sociální úzkostné poruchy, dysharmonického vývoje (Hosák, Hrdlička, Libiger, 2015).

1.5.1 Fáze diagnostického procesu

Podle Thorové (2006) je ideální diagnostický model rozdělen do tří dílčích částí, kterými jsou fáze podezření, diagnostická a postdiagnostická fáze.

- **Fáze podezření**

Pečující osoby, nejčastěji rodiče dítěte, pozorují v jeho vývoji odlišnosti. Prvotní podezření na PAS vyslovuje nejčastěji pediatr, na kterého se rodiče na počátku obracují.

- **Fáze diagnostická**

Diagnostika pervazivních vývojových poruch je relativně komplikovaná. Nejen, že je nutná spolupráce odborníků, ale základem jsou znalosti z oblasti vývojové psychologie či psychopatologie.

- **Fáze postdiagnostická**

Rodiče se zajímají o problematiku autismu, čtou literaturu, vyhledávají další rodiče se stejným osudem, odborníky, zařízení a organizace věnující se péči o osoby s PAS.

1.5.2 Diagnostické a screeningové metody

V České republice jsou nejvíce používány diagnostické rozhovory ADI-R a CHAT. Z posuzovacích škál je využívána CARS a DACH. Dále se využívají například testy ADOS, PEP-R, SIPT, GARS, AAPEP a další (Adamus, Vančová, Löfflerová, 2017).

Zvoníková, Čeledová a Čevela (2010) uvádějí, že je potřeba u diagnostiky PAS, stanovit úroveň mentálního vývoje, proto využíváme vývojové škály především Gesellovu, Bayleyové nebo PEP a APEP.

1.6 Terapie

Kejklíčková (2016) píše, že pro správnou terapii je v první řadě důležitá rodina, která spolupracuje s konkrétním týmem odborníků či institucí. Velmi podstatné je navázání vztahu mezi klientem a terapeutem. Zkušenosti, odborná znalost, trpělivost, důvěra a empatie jsou pro úspěšnou práci s klientem základním kamenem.

Pro práci s klientem je důležitá i zpětná vazba, emoční podpora, nácvik verbální i neverbální komunikace, atd. (Müller, 2014) Terapie by měla zahrnovat veškeré oblasti pro komplexní rozvoj osobnosti. Jedná se o motoriku, psychiku i sociální složku osobnosti (Kejklíčková 2016).

Metody, které lze využít jsou například: canisterapie, hippoterapie, fyzioterapie, koupele, plavání, rehabilitace, muzikoterapie, VTI, kognitivně-behaviorální terapie, arteterapie, prvky AAK, VOKS, piktogramy, PECS, aj. (Kejklíčková 2016).

Leifer (2004) zmiňuje, že pokud chceme zlepšit život osob s PAS je potřeba vytvořit strukturované, přehledné prostředí doma i ve škole. Další možností je využití léků, ty ovšem pouze pomáhají ke zklidnění, zmírňují hyperaktivitu, tlumí agresivní chování.

2 Sociální dovednosti a socializace u osob s PAS

Předpokladem pro rozvoj sociálních dovedností jsou především komunikace a interakce s okolím. Pokud se v oblasti těchto dovedností objevují deficity, což znamená omezenou či absentující sociální dovednost, je potřeba systematicky a vhodně pracovat na jejich vytvoření či rozvoji (Gillerová, Krejčová, 2012).

Při práci s dítětem nám mohou pomoci poznatky z vývojové psychologie, které zahrnují jeho vývoj a dovednosti i z hlediska sociálního. Tato fakta mohou pomoci jako orientační pro sledování správného vývoje dítěte či rozlišení odchylek. Sociální vývoj dítěte s autismem má viditelné rozdíly oproti dětem bez tohoto zdravotního postižení a proto je třeba na této oblasti vytrvale pracovat, aby život osoby s PAS byl co nejkvalitnější.

2.1 Sociální vývoj dítěte

Sociální vývoj každého jedince je procesem, který začíná narozením a po celý život není zcela ukončen. Postupně se takto každý jedinec stává součástí společenství, ve kterém žije. Krok za krokem si osvojuje normy, hodnoty a role, které pak aplikuje na různá prostředí a situace (Žampachová, Čadilová, 2013).

Sociální učení podléhá biologickým faktorům, zkušenostem jedince, které získal. Složitější dovednosti, pomáhají k přijetí sociálních rolí a začlenění do společnosti. Ve vztahu k vývoji dítěte existují normy, které jsou nápomocny při orientaci v tom, zda se jedinec rozvíjí úspěšně (Žampachová, Čadilová, 2013).

- **Novorozenecké období**

Toto období je v rámci sociálního vývoje významné, účastní se zde všechny smysly, které umožňují dítěti komunikaci s okolím, díky čemuž se setkává s prvními sociálními zkušenostmi. Dítě prvotně ukazuje prosociální chování v reakci na matčin hlas a mateřský jazyk. Krátce pozoruje blízkou osobu a je schopno napodobit výraz její tváře. Stěžejním socializačním momentem je navázání očního kontaktu (Žampachová, Čadilová, 2013).

- **Kojenecké období**

Dítě je závislé na péči druhých osob, jež uspokojují veškeré jeho potřeby. S nejbližším okolím navazuje první sociální i emoční vazby. Stává se aktivním účastníkem interakcí a vytváří tak dialog s osobami jemu blízkými. Kolem šestého měsíce dokáže cíleně zahájit kontakt s druhou osobou tím, že na sebe upoutá

pozornost např. úsměvem či vokalizací. Od 7. měsíce začíná rozlišovat známé a neznámé osoby, svůj strach z lidí, které nezná, dává velmi intenzivně najevo. Přibližně v 9. měsíci se utváří tzv. sdílená pozornost, dítě dokáže přenášet pozornost na osobu a předmět, který je pro něj zajímavý. Dochází tak k výraznému posunu a rozvoji emočních, sociálních dovedností a komunikace (Žampachová, Čadilová, 2013).

- **Batolecí věk**

Batole si v tomto období prochází důležitou etapou, která nese první zkušenosti týkající se samostatnosti dítěte. Na samém začátku reaguje dítě negativně na odloučení od matky a projevuje se tak separační úzkost. Pomalu se učí osamostatnit a odpoutat od matky a tak navazovat nové sociální kontakty a komunikovat tak s větším okruhem lidí. Tento proces umožňuje dítěti uvědomit si tak role členů rodiny a přijmout jejich rozdílnost.

Postupně se rozvíjejí kognitivní a komunikační dovednosti, které dítě získává na základě nápodoby činností a chování druhých. Lépe řeší situace jemu známé či úplně nové.

Ve dvou letech se více zajímá o své vrstevníky, zapojuje se mezi ně a hraje si s nimi. Učí se porozumět chování, emocím druhých a posiluje schopnost empatie. Projevuje soucit, pochopení, lépe se adaptuje (Žampachová, Čadilová, 2013).

- **Předškolní věk**

Dítě dokáže rozlišit své vztahy k bližším a vzdálenějším osobám. Chová se dle očekávání okolí a dokáže ho částečně korigovat. Zvnitřňuje určité normy, které jsou zprostředkovány dospělými osobami, což začíná utvářet etický postoj. Rozlišuje mezi dobrým a špatným, lépe se orientuje ve společnosti, přesněji vyjádří pocity a rozumí jim. Čím dál více spolupracuje při hře s ostatními, sdílí s nimi emoce a přebírá různé role.

- **Školní věk**

Při začátku školní docházky se výrazně rozvíjí začlenění do společnosti. Na výchově dítěte se začíná podílet škola, která přejímá částečně tuto funkci ihned po rodině. Dítě se setkává s novým prostředím, lidmi a čeká ho řada nových interakcí, na něž musí umět reagovat. V tomto období rozvíjí vůli, proto aby mohlo zvládat povinnosti a cílevědomě pracovalo. Ztotožňuje se s rolí žáka a spolužáka, začleňuje se do nové skupiny vrstevníků (Žampachová, Čadilová, 2013).

V průběhu života se každý jedinec setkává s řadou nových sociálních vztahů a situací, jejichž působení je více či méně výrazné. Primární roli v procesu začlenění do společnosti sehraává rodina, která je prvním místem pro sociální zkušenosti. Dále pak nese svou roli škola, skupina vrstevníků, zájmová skupina a další sociální skupiny, které k životu konkrétního jedince patří (Žampachová, Čadilová, 2013).

Na sociální chování má vliv nespočet faktorů. Je ovlivněno temperamentem, prostředím, kulturními podmínkami. V životě každého je navazování sociálních kontaktů důležité pro plnohodnotné fungování a začlenění se do společnosti, ve které jedinec žije (Žampachová, Čadilová, 2013).

2.2 Socializace

Helus uvádí, že „*Socializaci osobnosti můžeme definovat jako proces utváření a vývoje člověka působením sociálních vlivů a jeho vlastních aktivit, kterými na tyto sociální vlivy odpovídá: vyrovnává se s nimi, podléhá jim, či je tvořivě zvládá.*“ (Helus, 2007, s. 71).

Proces socializace můžeme rozdělit do tří konkrétních kategorií, kterými jsou:

- 1) Začleňování jedince do mezilidských vztahů – jedná se o vztahy, ve kterých člověk nachází uplatnění, smysl života, své místo a postavení, ale také porozumění jeho snahy rozvíjet se.
- 2) Zapojování do společných činností – aktivity, u kterých dochází k spoluvytváření produktů, uplatnění, realizaci osobních i společných cílů.
- 3) Integrovaní do společensko-kulturních poměrů – vzájemnost všech, jež sdílejí konkrétní cíle, hodnoty, respektují normy či zásady a drží se stanovených zvyklostí (Helus, 2007).

Helus (2007) uvádí, že socializace zasahuje do osobnosti člověka a to do psychiky či chování, ovšem i do oblasti fyzičnosti, zde má vliv na utváření vlastností, budoucí směřování, sebepojetí i seberealizaci.

Hlavními činiteli socializace jsou rodina, skupina vrstevníků, škola a komunikační média. Jedná se o jednotlivce, skupiny, organizace. Především v rodině jsou položeny základy pro socializaci, protože v rodinném prostředí se vytváří podstata jednání mimo rodinu (Jedlička a kol., 2015). Rovnocenné vztahy ovšem nachází každý člověk ve vrstevnických skupinách, které mají největší vliv především v adolescenci (Jedlička a kol., 2015).

Jedlička a kol. (2015) vyzviňuje, že důležitou úlohu má bez pochyby škola, která rozvíjí občanské návyky, přináší přípravu pro zvládání společenských nároků a očekávání. Toto vše souvisí i s jednou z funkcí školy, která je integrační.

V komplexním pojetí nevnímáme integraci pouze v rámci školy, ale také jako předstupeň integrace do společnosti (Jedlička a kol., 2015). Posledním činitelem jsou komunikační média, zařadit sem můžeme vliv televizního vysílání, reklam, sociálních sítí, vliv z médií, kterými mohou být časopisy, rozhlasové vysílání a obecně internet. Veškeré podněty médií ovlivňují jedince především v období dětství a dospívání. V důsledku malého množství či absence zkušeností jsou děti mnohem více náchylné k veškerým podnětům, které k nim přicházejí, to vše může mít vliv na vztahy s rodinou, vrstevníky i s dalšími jedinci (Jedlička a kol., 2015).

Narušení v oblasti socializace vede k odlišnostem, na které společnost reaguje často negativními projevy, kterými jsou izolace, tresty, snaha napravit/resocializovat ho. (Helus, 2007) Nepochopení příčin, které se pojí s odlišnostmi v procesu socializace, vede k negativním postojům. Pokud jsou využity individuální přístupy a specifické metody, které v socializaci mohou pomoci, dochází nejen ke zlepšení kvality života, ale i ke zlepšení veškerých vztahů.

2.2.1 Socializace u osob s PAS

Socializace je problematickou oblastí u většiny osob se zdravotním postižením. Rodiny se často setkávají s otázkou: Jak obtíže promítající se do této a dalších oblastí, jako je výchova a vzdělávání řešit? Obrovská zátěž, která rodiny provází, je obtížně zvladatelná bez pomoci odborné intervence (Langmeier in Pešová, Šamalik, 2006).

Autorky Čadilová a Žampachová uvádějí, že nedostatky v sociální oblasti do značné míry omezují začlenění dítěte do kolektivu a následně komplikují fungování ve společnosti. Limity, které se u těchto dětí objevují, brání v zapojení do běžných aktivit, které jeho vrstevníci bez větších obtíží zvládají (Žampachová, Čadilová, 2013).

Dítě s PAS, které jednotlivé sociální dovednosti nezvládá, je obtížně akceptovatelné svým okolím. Rodiče se tak často setkávají s názory okolí vztahujícími se k špatné výchově či rozmazlenosti jejich dětí. Nepřiměřené chování dítěte má vliv na chod rodiny, rodina se často dostává do izolace a stále více se musí podřizovat aktuálním potřebám a chování jejich potomka (Žampachová, Čadilová, 2013).

Proč jsou u osob s poruchami autistického spektra problémy v oblasti socializace a sociálního kontaktu? Celou problematiku je nutno chápat v širším pojetí, kdy na jedné

straně pojmáme deficit v této oblasti jako součást zdravotního postižení a na straně druhé jako oblast, na kterou má bez pochyby vliv i řada dalších faktorů především z okolí. Rozhodující je též temperament konkrétního jedince. Prvotní vliv na rozvoj sociálního chování a postupnou socializaci má rodina, jako místo prvního kontaktu, do kterého se dítě dostává. U osob s PAS je proces navazování vztahů i kvalita proměnlivá a ve výrazné míře omezená. Projevující se obtíže souvisí rovněž s narušením neverbálních prostředků komunikace, se sníženou schopností navazování vztahů s vrstevníky či absence nápodoby činnosti či chování rodičů. Veškeré problémy ústí v nepochopení sociálních situací, chování či vztahů, a ačkoliv by zájem o kontakt ze strany osob s PAS byl, nevědí z nečitelnosti, jak jej navázat na což reagují úzkostí či jinou nepřiměřenou reakcí (Žampachová, Čadilová, 2013).

V případě, že pracujeme na rozvoji těchto dovedností je nutno vzít v úvahu oblast deficitů, schopností, ale především vývojovou úroveň. Práce s konkrétním jedincem vychází z jeho potřeb a možností, je nutné pochopit globálně, z čeho veškeré obtíže vycházejí. Pro zlepšení využíváme úpravu prostředí, vizualizaci, strukturalizaci, vhodnou motivaci a metody, které v co největší míře mohou zlepšit kvalitu jeho života (Žampachová, Čadilová, 2013).

Pokud selepší oblast sociálních dovedností, snižuje se frustrace nejen rodičů a dalších členů rodiny, ale i dítěte. Takovýto posun umožňuje postupně začleňovat dítě nejen do kolektivu vrstevníků a zlepšovat fungování v rámci rodiny, ale také v rámci společnosti. Dítě i jeho rodina má možnost vést kvalitnější a spokojenější život.

Správný nácvik sociálních dovedností vede k samostatnosti v rozhodování a při různých činnostech, vede k respektování potřeb druhých, poznání sebe sama a snižuje závislost dítěte na rodičích. Dítě postupem času nabývá nových kompetencí, které posilují i jeho sebevědomí (Žampachová, Čadilová, 2013).

2.2.2 Kontext rodiny s dítětem s PAS jako první socializační skupiny

Rodina je prvním socializačním prostředím, ve kterém získává první sociální zkušenosti, zde navazuje první vztahy, iniciuje kontakt, rozvíjí a zahajuje komunikaci (Žampachová, Čadilová, 2013).

Rodina poskytuje dítěti kontakt s kulturními tradicemi, mravy, zvyky, seznamuje dítě s normami a hodnotami. Přivádí dítě do kontaktu se společností a učí ho jak se v něm chovat. Dítě se učí respektovat požadavky, které z okolí přicházejí, snaží se pochopit následky svého chování, porozumět a orientovat se v mezilidských vztazích, atd. (Výrost, Slaměník, 2008).

Život rodiny s dítětem, které má autismus, bývá velikou zátěží, ostatně obdobně jako u jiných rodin, které mají dítě s jakýmkoliv jiným zdravotním postižením.

Rodiče se musí vyrovnat nejprve sami s touto skutečností. Od chvíle zjištění diagnózy hledají možnosti a metody pro své dítě tak, aby jeho život byl co nejplnohodnotnější a pomoc byla co nejefektivnější pro jejich společné fungování (Výrost, Slaměník, 2008).

Žampachová a Čadilová (2013) uvádějí, že je důležité, aby rodiče pracovali se svým dítětem na takové úrovni, na jaké dle mentálního vývoje je. Je velice náročné pracovat s dítětem, kterému je např. 5 let jako s batoletem, nicméně je potřeba jít krok po kroku tak, aby byly rozvíjeny všechny dovednosti postupně a dítě si je osvojilo. Z hlediska sociálních dovedností lze využít každodenních činností především z oblasti samoobsluhy. Tyto činnosti jsou dětem známé, jde o nácvik praktických dovedností, kterým je dítě schopno porozumět.

Reakce okolí bývají často negativní, rodina čelí nepříjemným situacím, komentářům, nařknutím nebo i nadávkám. Někteří se snaží předcházet nepříjemným situacím tím, že jejich dítě nosí cedulku proto, aby okolí ihned vědělo informace a tak se rodina i dítě vyhnuli nepříjemným situacím.

Dochází k omezení sociálních kontaktů, v některých případech i k určité izolaci. Rodina upřednostňuje styk s rodinami se stejným osudem, často rodiče zakládají společnými silami různá sdružení a jsou aktivní v osvětě tématiky autismu (Bazalová, 2017).

2.2.3 Socializace osob s PAS skrz psí asistenci, dosavadní výzkum

Ačkoliv v České republice doposud neexistují výzkumy věnující se této problematice, existuje řada studií na téma psí asistence u osob s poruchou autistického spektra v zahraničí. Většina z nich popisuje zkušenosti samotných klientů či pečujících osob či shrnuje výsledky pozorování vztahu mezi klientem a psem.

U nás existují organizace, které se výcviku asistenčních psů pro klienty s poruchou autistického spektra věnují, avšak výsledky jejich práce a evaluace přínosu asistenčního psa pro klienty s PAS v ČR chybí.

Níže uvedené zahraniční studie potvrzují, že pes je pozitivním prvkem v práci s klienty s PAS. Je motivací, zmírňuje stres a napětí jak klienta, tak jeho rodiny, zlepšuje sociální status rodiny, podporuje a rozvíjí komunikaci, zlepšuje adaptivní chování, rozvíjí oblast sociálních dovedností, zmírňuje agresivní projevy, rozvíjí pohybové dovednosti, snižuje úzkosti, aj.

2.2.4 Konkrétní výzkumy

- Davis a kolektiv (2004) se ve svém výzkumu zaměřili na výhody, rizika soužití asistenčního psa s dítětem s PAS.

Tento výzkum se věnoval porovnání výhod a nevýhod asistenčních psů v rodinách s dítětem s PAS. Šetření se účastnilo celkem 20 rodin, které si pořídily psa především kvůli pomoci v kognitivní, emoční a psychické oblasti. Výsledky ukázaly, že 88 % rodin shledávalo jako výhodu výraznou podporu a obohacení v oblasti sociální a kognitivní. Respondenti uváděli, že skrze psa mohli lépe naučit své dítě porozumět pocitům a potřebám druhých. Pes přinesl motivaci pro dítě jít na nová místa, poskytuje možnosti pro nové sociální kontakty, usnadňuje interakce s ostatními. Určitou nevýhodu shledávali rodiče ve finanční i časové náročnosti a v úsilí, které vynaložili pro určité změny, které starosti o psa přináší (Autismus a pes, [online]).

- Burrows a kolektiv (2008) popsali výsledky šetření, které se věnovalo vlivu asistenčního psa na rodinu a dítě s PAS.

Výzkum pracoval s 10 rodinami, které měly děti ve věku od 4,5 do 14 let s PAS. Dotazování na respondenty směřovalo k zjištění vlivu přítomnosti asistenčních psů na rodinu a dítě. Jako pozitivní uváděli rodiče: zvýšenou bezpečnost doma a na veřejnosti, rozvoj pohybových dovedností, větší klid, menší projevy vzteku, snížení úzkostí, zlepšení vztahů a sociálních interakcí s členy rodiny i ostatními lidmi, snížení stresu u rodičů a zlepšení kvality života celé rodiny (Autismus a pes, [online]).

- Esnayra a Love (2008) realizovali průzkum u osob s psychiatrickým onemocněním majících asistenčního psa, který byl zaměřen a působnost asistenčních psů pro osobu se psycho-sociálním handicapem na osoby na pacienty s duševními a psychiatrickými poruchami celkem z 28 států v USA.

Šetření provádělo výzkum s pacienty s těmito poruchami: deprese, úzkostná porucha, posttraumatická stresová porucha, panická porucha, bipolární porucha, porucha osobnosti, agorafobie, obsedantně-kompulzivní porucha, porucha příjmu potravy, Respondenti dotázáni, zda se jejich psychiatrické symptomy snížily vlivem soužití s asistenčním psem. 84,4% (54) uvádí, že se příznaky skutečně snížily.

Pes doprovází a poskytuje uklidňující přítomnost, přináší pocit bezpečí, emocionální podporu, rozptýlení a zprostředkovává sociální kontakt (Autismus a pes, [online]).

- Coltea a Parlow (2009) se zabývali otázkou, jaké potenciální výhody lze nalézt v soužití psa v rodině, kde je dítěte s PAS. V malé studii celkem s 12 rodinami uskutečnili šetření, v rodinách byly děti s PAS (ve věku 4-12 let). Oblasti, které byly sledovány, zahrnovaly vazbu psa a dítěte, vazbu psa a rodiče, závažnost symptomů dítěte PAS, stres a spokojenost rodičů. V konečných výsledcích vyplynulo, že 44% dětí mělo silnou vazbu na svého psa. Intenzivní kontakt se psem zlepšil oblast komunikace (Autismus a pes, [online]).
- Smith a Slevin (2010) shrnuli každodenní zkušenosti rodičů dítěte s PAS žijících s asistenčním psem.
 Ve svém článku popisují zkušenosti 7 rodin, které byly dotazovány na život s asistenčním psem, po přidělení jejich dítěti. Z odpovědí vyplynulo sedm hlavních témat, jimiž byly: bezpečnost, svoboda, získávání dovedností, soudržnost rodiny, sociální uznání, doprovod dítěte a obavy. Viditelné zlepšení shledávali rodiče v tématech: přátelství, pozitivního sociálního uznání a rozvoje motorických dovedností.
 Výhody, které přinesl asistenční pes, zahrnovaly sníženou úzkost o bezpečnost dítěte, častější rodinné výlety a pozitivní sociální uznání o okolí. Obavy, které rodiče uváděli, se týkaly výcviku psů, krmení, péče, cvičení, stárnutí a smrti psa, případně nějakého nebezpečí, které dítě nemusí pochopit, že ne všichni psi jsou stejně ochotní a přátelští jako pomocní psi. Celkové hodnocení ze stran rodin shledávalo přítomnost psa jako faktor pro zlepšení kvality života a to nejen dítěte s autismem, ale celé rodiny.
- Viau, Walker, Lupien a kol. (2010) prováděli výzkum, ve kterém dospěli k výsledku, který ukazuje, že asistenční pes může snížit stres a zlepšit chování u dětí s poruchou autistického spektra. Psi skvělými pomocníky, jsou přítelem a jejich místo v životě rodin s dítětem s autismem je velmi významná. Pes napomáhá při socializaci, zklidňuje a pomáhají rodinám s vyrovnáním se zdravotním postižením jejich dítěte. (Autismus a pes, [online]).

- Butterly, Percy a Ward (2013) se zabývali tím, zda využívají poskytovatelé služeb psí asistence, u psů umístěných v rodinách s dětmi s vývojovým postižením výsledná opatření a pokud ano, jaká jsou?

Všech 5 dotázaných účastníků uvedlo, že očekávali změny v důsledku umístění asistenčního psa do jejich rodiny. Očekávali změny v přijímání dítěte společností, zlepšení pozornosti, lepší komunikační dovednosti, schopnost empatie, progres v oblasti jemné a hrubé motoriky, snížená agresivita nebo jiné maladaptivní chování. Zlepšení respondenti viděli především ve větší soudržnosti rodiny, snížení stresu, zvýšené aktivitě rodiny, snížení úzkosti všech členů rodiny včetně dítěte.

- Burgoyne, Dowling, Fitzgerald a kol. (2014) - Pohled rodičů na přínos asistenčních psů pro děti s poruchou autistického spektra, průřezová studie

Respondenti této studie, rodiče a opatrovníci dětí s PAS, kteří mají asistenčního psa hodnotí jednání svých dětí jako mnohem bezpečnější. Dále si všímají, že vztah veřejnosti se vůči svému dítěti zlepšil, pozorují ohleduplnější postoj. Rodiče a opatrovníci uváděli také více pozitivních pocitů, které pes přinesl. Jako pozitivní hodnotí větší pocit pohodlí dětí a svobody. Respondenti roli psa v rodině shrnují jako významnou a to i pro další rodiny.

- Wright, Hall, Hames, Hardiman, Mills a kol. (2015) - Psi zlepšují fungování rodiny a snižují úzkost u dětí s poruchou autistického spektra

Tato studie zkoumala vliv psů na fungování rodiny a úzkost dětí s PAS. Pomocí předem sestavené škály, která pracovala s kategorií silných a slabých stránek rodiny. Byly srovnávány rodiny, které nedávno získaly psa se skupinou rodičů, kteří nezískali psa.

Výsledky fungování rodiny ukázaly významná zlepšení ve srovnání se skupinou, která psa nedostala. Projevy se u skupiny, kde vlastnili psa, snížily o větší procento, zejména v oblastech obsedantně kompulzivní poruchy (o 26% větší pokles), záchvatů paniky a agorafobie (24%), sociální fobie (22%) a úzkost separace (22%).

- Becker, Rogers a Burrows (2017) zkoumali, jak zvířecí asistent pomáhá v tréninku sociálních dovedností u dětí s poruchou autistického spektra.

Ukazují v poměrně nedávném výzkumu, že děti a mladiství s poruchou autistického spektra vykazují zvýšené prosociální chování v přítomnosti zvířat. Předpokládalo se, že začlenění psů do výcviku v sociálních dovednostech by mělo větší účinek na zlepšení sociálních dovedností, teorie mysli a pocitů inkluze, než by bylo dosaženo u tohoto výcviku bez přítomnosti zvířete. Srovnávány byly 2 skupiny, jedna při nácviku využívala zvířete, druhá nikoliv.

Po účasti na výcviku byli účastníci ve skupině se psy hodnoceni jako prokazatelně méně symptomatičtí než účastníci tradiční skupiny pro nácvik sociálních dovedností. Obě skupiny vykazovaly zlepšení teorie mysli a snížené pocity izolace a snížení depresí. Současná zjištění naznačují, že školení o sociálních dovednostech za pomoci zvířat může být výhodnější pro zlepšení sociálních dovedností a snížení souvisejících afektivních symptomů než tradiční tréninkové modely.

Shrnutí výzkumů

Dosud realizované zahraniční výzkumy, které se věnovaly tématice asistenčních psů u klientů s PAS, ukazují, že působení psa přináší pozitivní změny v životě klientů nebo celých rodin, které psa mají. Z šetření vyplynulo zlepšení v oblasti komunikace, psychického stavu, kognitivní i sociální. Zlepšení, které se týkalo sociálních dovedností, popisovali respondenti konkrétních výzkumů jako lepší přijetí ze strany společnosti, lepší fungování dítěte v rámci společnosti, lepší sociální dovednosti.

Pes má především vliv na psychickou stránku osobnosti, vzhledem ke své empatické, klidné a vyrovnané povaze dokáže zaujmout, přinést potěšení, radost, sprostředkovává fyzický kontakt, podílí se na volném čase.

2.3 Nácvik a rozvoj sociálních dovedností

Nácvik sociálních dovedností zlepšuje samostatnost, rozvíjí komunikaci, eliminuje či zmírňuje problémové chování, rozvíjí oblast sebeosluhy a další důležité dovednosti (Bazalová 2017).

Pro nácvik těchto dovedností existuje řada podpůrných programů či přístupů, které pomáhají rodinám a jejich dětem v každodenním životě.

Bazalová (2017) uvádí některé z nich.

- **RDI (Relationship Development Intervention)**

Přístup, u něhož je stěžejní motivace, systematická práce, úspěšná interakce v rámci sociálních vztahů.

- **Growing Minds**

Growing minds je domácí program, který slouží k rozvoji sociálního chování. Pracuje s prvky behaviorálního přístupu či Son- Rise programu.

- **Son-Rise program**

Dlouho fungující program manželů Kaufmanových, který je rozčleněn do tří po sobě jdoucích fází. Fáze jsou akceptace dítěte, nabídka motivačně-terapeutické činnosti a vzdělávací program. U nás se příliš nevyužívá pro svou finanční a časovou náročnost.

- **Handle**

Pracuje především s neurovývojovými poruchami, u kterých posiluje či zlepšuje jejich funkce. Posiluje proces učení skrz pravidelné a jemné stimulování.

- **Holding therapy**

V České republice je známá pod označením terapie pevným objetím, které dítě zklidní a přiblíží dítě k jeho rodiči či osobě, která v této interakci s ním v daný okamžik je.

Je cílenou činností, která zmírňuje afektivitu a rozvíjí přijetí či radost z fyzického kontaktu.

- **Snoezelen**

Speciálně vybavená a uzpůsobená místnost, která skrz multisenzoriální podněty rozvíjí mnoho oblastí dítěte s různým typem zdravotního postižení.

- **Daily Life Therapy-Higashi Program**

Program pro děti s poruchou autistického spektra, podporuje kreativní činnost skrze hudební a výtvarnou výchovu, práci v kolektivu, atd.

- **Videotrénink interakcí**

Metoda využívaná při řešení problémů v oblasti výchovy, jakými jsou: hyperaktivita, potíže v socializaci, skupinové či sourozenecké problémy, aj.

Videozáznam je natáčen ve školním, rodinném či jiném prostředí pro zachycení konkrétní situace, poté se vyhodnotí a jsou učiněny kroky pro zlepšení dané situace či problému.

- **Senzorická integrace**

Přístup blízký konceptu bazální stimulace, který pracuje s různými podněty pro lepší vnímání vlastního těla či okolí. Podněty mohou být vestibulární somatické nebo vibrační.

Jde o vnímání a reagování na pohyby, změnu polohy či na podněty skrz hmat, sluch, zrak i čich.

- **Shelborne Developmental Movement**

Soubor cvičení, která rozvíjejí sebevědomí, komunikaci, kreativitu, sociální vztahy a interakce, vztah a vnímání vlastního těla.

Kejklíčková(2016) uvádí, že pro rozvoj sociální oblasti u osob s PAS lze využít i alternativní metody, např. kraniosakrální terapii, dále pak velmi využívanou metodu strukturované učení a také pro komunikaci některou z metod AAK.

3 Asistenční pes a canisterapie

Pes je oblíbeným domácím zvířetem a již po staletí má v lidské společnosti své místo. Je přítelem, společníkem, ochráncem, hlídačem, participuje na volnočasových aktivitách svého pána a přináší do jeho života radost a aktivitu. Vzhledem ke své empatičnosti, klidné povaze a schopnosti učit se je správně vybraný a vycvičený pes asistentem pro osoby s různým zdravotním postižením (Nerandžič, 2006).

Pokud se zabýváme tématem asistenčního psa je nutno pojmut toto téma v širším kontextu a zmínit tak i canisterapii, která k tomu neodmyslitelně patří.

Canisterapie je jednou z metod zooterapie, kdy lze prostřednictvím psa pozitivně působit na osobnost člověka a jeho zdraví. Pokud se podíváme podrobněji, co rozumět pod pojmem terapie, hovoříme o působení na narušenou funkci s cílem navrácení do původního stavu či přiblížení k normě. Terapii za pomoci zvířete může provádět pouze proškolený profesionál, který je kompetentní ke konkrétním činnostem a postupům v rámci práce s klientem (Valenta, 2009).

V rámci této terapie je možno zlepšit oblasti, jako je například: prožívání, kognitivní funkce, komunikace, tělesné a motorické funkce. Dále pak vede ke zmírnění agresivity, emočních poruch, svalového napětí, lability atd. (Duhová cesta, [online]).

Betlachová, Uhlíř a Kuchařová (2015, s. 14) uvádějí, že cílem canisterapie je: „*udržení či zlepšení zdravotního stavu.*“ Dále má vliv na oblast sociálních dovedností, znalostí, rozvíjí mezilidské vztahy a navazování jich, může být efektivní i při vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Správný přístup ke klientovi a vedení terapeutického procesu za účasti psa využívá cviků a činností pro lepší fungování percepčních, motorických i kognitivních funkcí, vede k zvyšování sebevědomí, sebejistoty, samostatnosti a k vytvoření či posunu sebehodnocení klienta. Proces umožňuje rozvoj zodpovědnosti, sociálních dovedností, spolupráce, jistoty a komunikace (Duhová cesta, [online]).

Pes v roli nápomocného společníka slouží osobám se zdravotním postižením a to jako pes asistenční, terapeutický či signální. Asistenční psi zpravidla pomáhají při sebeobslužných každodenních činnostech, kterými jsou oblékání, podávání předmětů, udržování rovnováhy, rozsvícení světel, otevírání a zavírání dveří, atd. (Valenta, Muller, 2009).

Přítomnost psa může ovšem přinášet klientům i přátelství, je společníkem i kamarádem, který pomáhá jak po stránce fyzické, tak především po psychické (Diatka, 2012).

3.1 Historie

Záznamy o soužití člověka a psa ve svých počátcích nejsou známy, ovšem ve společnosti člověka začala pes žít přibližně v době 15 000 př. n. l. V Persii, Indii či Egyptě byl pes posvátný a velmi oblíbený. Věřilo se, že dokáže uzdravovat a být strážcem či průvodcem bohů. Soužití člověka a psa neslo výhody pro obě strany. Pes hlídal obydlí, další zvířata v hospodářství, byl společníkem a ochráncem. Začal být stále víc součástí až se stal součástí běžného života. Po několik staletí je vztah člověka s jeho psem chápán jako věrný a láskyplný. Určitý zvrat nastal na přelomu 19. a 20. Století, kdy začala vznikat nová plemena psů (Nerandžič, 2006).

3.2 Canisterapie a vývoj oboru

Canisterapie se vyvíjela postupně již z ověřených zkušeností, které byly již staletími prověřené. Znamé je například využití záchranářských psů již v 8. Století v klášteře sv. Bernarda či využití psa jako léčebného prostředku u duševně nemocných v 18. století v Anglii. Ve Spojených státech byli psi využiti r. 1942 při rehabilitaci válečných veteránů. První metodika oboru canisterapie byla vytvořena r. 1982 americkým lékařem Borisem Levinsonem. (Nerandžič, 2006).

V České republice se canisterapie objevuje poprvé na začátku 90. let 20. století a to převážně u pacientů s psychiatrickým onemocněním. Rozvíjející se byla převážně občanská sdružení, první zastřešující organizací byla u nás dnes již nefungující Canisterapeutická společnost, založena roku 1997. Organizace, která zastřešuje canisterapii u nás, s fungováním dodnes je Česká canisterapeutická asociace, založena v roce 2003 (Nerandžič, 2006).

Autorkou pojmu canisterapie je Jiřina Lacinová, která přinesla tento termín roku 1993. Lacinová byla výraznou osobností, která se věnovala osvětě tohoto oboru. Obrovským počinem byla její metodika, která se zaměřovala na interakci dětí se zdravotním postižením a psy (Hafík, [online]).

V současnosti jsou v zahraničí i u nás využíváni terapeutičtí psi například: v domovech pro seniory, dětských domovech, ústavních zařízeních, školách, věznicích a především v domácnostech u konkrétních klientů, kterým pes usnadňuje nejen život, ale i zlepšuje jeho kvalitu (Nerandžič, 2006).

3.2.1 Typy canisterapie

Canisterapie je dělena do tří typů a to podle konkrétního zaměření. Betlachová, Uhlíř a Kuchařová (2015), shrnují typy canisterapie takto:

- AAA (Animal Assisted Activities)

Aktivity za účasti psů, které umožňují kontakt člověka a psa. Mají vliv na rozvoj sociálních i motorických, ale i dalších dovedností. Zvíře je prostředníkem a komunikačním mostem pro impulz a zahájení sociálního kontaktu. U klientů zmírňuje stres, zlepšuje psychický stav, podněcuje k aktivitě a pohybu.

- AAT (Animal Assisted Therapy)

Kontakt člověka a psa, který probíhá formou terapie. Podobně jako AAA usiluje o zlepšení psychické, fyzického stavu klienta a rozvoj dalších funkcí. Zlepšuje sociální oblast, samostatnost, aktivnost a iniciativu.

- AAE (Animal Assisted Education)

Posledním typem canisterapie je vzdělávání za účasti psů, za účelem zlepšení vzdělávacího procesu, výchovy. Také pro zlepšení sociálních dovedností a kontaktů dítěte, žáka či studenta.

3.2.2 Formy canisterapie

Müller (2014) rozděluje formy canisterapie následovně:

- **Individuální**

Spolupráce canisterapeutického týmu s jedním klientem. Dává prostor intenzivnějšího kontaktu klienta se psem bez rušivých podnětů z okolí. Pracovníci mají možnost se zaměřit více na individuální potřeby klienta a věnovat mu více času.

- **Skupinová**

Probíhá s 6-8 klienty a jedním canisterapeutickým týmem, popřípadě více týmy. Dokáže uspokojit více klientů najednou, ale pouze omezeně se dokáže zaměřit na individuální cíl a potřeby u jednoho daného klienta z důvodu rozmanitosti klientů v celé skupině.

- **Návštěvní program**

Nejčastější forma canisterapie, při které dochází pravidelně canisterapeutický tým za klientem do domácího prostředí či klient dochází za canisterapií na neutrální místo.

- **Jednorázové canisterapeutické a kinologické aktivity**

Možnosti aktivit jsou velice pestré. Mohou být pro uzavřenou skupinu lidí, veřejnost, jednotlivce. Většinou jsou jednorázové či krátkodobé. Jedná se o přednášky, ukázky, setkání, aj. pro osoby se zdravotním postižením i bez něj.

- **Pobytový program**

Zpravidla jednorázový či pravidelný pobyt s ozdravným či poznávacím charakterem, na kterém je realizována zooterapie. Patří sem pobyty ve výcvikových střediscích, statcích, canisterapeutické tábory, aj.

- **Rezidentní program**

Zde hovoříme o umístění či převzetí psa zařízením či jednotlivcem, který chce provozovat canisterapii. Zvíře je nebo není majetkem konkrétní osoby, je umístěno v rodině či zařízení. Trenér nebo organizace zajišťují výcvik i konkrétní podmínky pro předání psa. (Müller, 2014)

3.2.3 Canisterapeutický tým

Podle Müller (2014) se canisterapeutický tým skládá z několika dílčích složek:

Klient

Osoba, která souhlasí se setkáním se psem a chce využít možnosti canisterapie. Kontakt klienta se psem by měl být pro všechny účastníky příjemnou záležitostí. Konkrétní zdravotní postižení, možnosti, schopnosti, zájmy, věk i vlastnosti klienta rozhodují o formě canisterapie.

Důležité je klienta dobře poznat, navázat s ním vztah, důvěru a následně co nejefektivněji spolupracovat.

Zařízení

Nejčastěji zdravotně-sociální nebo školské instituce, do kterých dochází canisterapeutický tým. Důležité je vhodné sestavení programu a spolupráce s psovodem. S návštěvou týmu musí souhlasit vedení, pracovníci i klienti.

Rodina

Rodina a její zapojení je velmi důležité. Zapojení členů rodiny přináší klientovi pocit jistoty, podpory a přináší možnost trávení společného času. Canisterapie sprostředkuje klientům pozitivní prožitky, zlepšuje komunikaci a může posílit vztahy v rodině. Souhlas rodičů pro canisterapii u jejich dítěte je důležitý díky němu může terapeutický proces začít.

Pes pro canisterapii

Zodpovědný výběr vhodného psa je stěžejní pro efektivní spolupráci mezi ním a klientem. Každý pes není pro canisterapii či asistování vhodný. Předpokladem je povaha psa, jeho výchova a socializace.

Výběr psa pro canisterapii

Vhodný pes je takový, který je v dobrém zdravotním stavu, jeho povahové vlastnosti a chování odpovídají budoucí práci s klientem. Mezi základní předpoklady můžeme zařadit neagresivnost, přátelskost, klidnou a vyrovnanou povahu, je ovladatelný, zvládá základní povely, je socializovaný na různá místa, dopravní prostředky a budovy. Dále se jedná o psa čistého, zdravého, není úzkostně závislý na pánovi, umí speciální povely, je trpělivý a poslušný, dokáže fungovat vedle osoby na invalidním vozíku, s berlemi atd. (Müller, 2014).

3.2.4 Techniky canisterapie

Techniky jsou konkrétní dílčí činnosti, skrze které je terapie uskutečněna.

- **Polohování**

Při polohování je klient v přímém kontaktu se psem či více psy. Polohováno je celé tělo nebo pouze jeho části. Převážně se používá u dětí, konkrétně u klientů se zdravotním postižením kombinovaným, tělesným, s roztroušenou sklerózou, mozkovou obrnou nebo s poruchou autistického spektra.

Doba, po kterou je tato technika prováděna, je individuální, obvykle již po 20 minutách dochází k prohřátí těla a uvolnění svalů. Pozitivní účinky, které polohování přináší, jsou: lepší nálada a psychický stav, navázání a zlepšení očního kontaktu, zklidnění a uvolnění, lepší dýchání, podpora pro změnu polohy ze srany klienta, prohřátí svalů, podpora mimiky a komunikace, zvýšená aktivita klienta, zvýšená citlivost na různých částech těla, stimulace olizováním (Müller, 2014).

- Hry

Jedná se o takové aktivity, při kterých aktivně pracuje klient se psem. Jsou to činnosti, které přinášejí uvolnění a odreagování, zmírňují stres a oba účastníci spolu aktivně pracují. Klient na psa mluví, poveluje ho, hraje si s ním a odměňuje ho. Je rozvíjena motorika, myšlení, pozornost, samostatnost, koordinace těla, sebeobsluha či komunikace (Müller, 2014).

3.2.5 Průběh canisterapie

Canisterapie probíhá za přítomnosti terapeuta, případně dalších pracovníků, klienta či jeho rodiny a blízkých osob. Vyškolený terapeut pracuje individuálně s jedním klientem či skupinou klientů. Pes je zde v roli přítele, společníka, aktivuje klienta, dodává pocit bezpečí a jistoty, přináší příjemné pocity skze doteky a kontakt (Holczerová, Dvořáčková, 2013).

3.3 Asistenční pes

Asistenční pes je jednou z možností, kterou mohou osoby se zdravotním postižením využít pro větší nezávislost a samostatnost (Venglářová, Mahrová, 2006).

Jako pojem se dostává do povědomí veřejnosti především v návaznosti na budování oblasti, která se týká vodících psů. Vodící pes je kompenzační pomůckou pro osoby s těžkým zrakovým postižením. Díky této tématice a budování odborného výcviku těchto psů se r. 2004 povedlo v Praze na hygienické a veterinární službě stanovit, že psi a ostatní terapeutická zvířata mají přístup do zdravotnických zařízení (Nerandžič, 2006).

Výcvik asistenčního psa stojí přibližně 150 000 – 200 000 Kč. Pes je obvykle chovatelem pečlivě vybrán a poté vycvičen pro konkrétního klienta se zdravotním postižením a to dle jeho potřeb a možností. V současnosti je největší skupinou, která využívá asistenčního psa jako pomocníka skupina osob s tělesným postižením, nelze však hovořit pouze o této skupině klientů. Své místo a nepostradatelnost ukazuje asistenční pes u osob s kombinovaným postižením, s mentálním postižením, u osob neslyšících, ale také například v posledních letech u osob s poruchami autistického spektra (Nerandžič, 2006).

Každý pes, který je vybrán k výcviku prochází procesem učení se různých úkonů tak, aby byl co nejlepším pomocníkem pro osobu se zdravotním postižením a tak usnadnil jeho život a napomohl jeho samostatnosti a určité nezávislosti. Pes, který přichází do rodiny nebo ke konkrétnímu klientovi prošel již od štěněte přípravou pro to, aby byl nejen vybaven

návyky, které jsou nezbytné pro soužití s jeho novým pánem, ale také aby byl plně vycvičen pro efektivní asistování (Nerandžič, 2006).

Asistenční pes zvládá přibližně 90 povelů. Podle individuálních potřeb každého klienta můžeme naučené povely a dovednosti kombinovat tak, aby byl pes co nejlepším pomocníkem (Venglářová, Mahrová, 2006).

3.3.1 Výběr a výcvik psa

Dobrý výběr psa je první předpokladem pro úspěšný výcvik pro účely canisterapie či pro výcvik psa jako asistenčního, vodícího, signalizačního či jinak specializovaného pro konkrétní účely. Jak uvádí Stalmachová ve své publikaci Výcvik a výchova psa „*Každý pes je jiný a ne každý se hodí ke každému a do každého prostředí.*“ (Stalmachová, 2000, s. 24).

Základní znalost o chovu psů, jeho potřeb a chování je pro začátek nezbytná pro to, aby vztah mezi ním a jeho pánem probíhal v pořádku a k spokojenosti obou (Stalmachová, 2000).

Správný terapeutický pes by měl být klidný, vyrovnaný a bez negativních zkušeností s lidmi, proto je předvýchova a následný výcvik velmi důležitý a je veden profesionály. Pes prochází přísným testováním na charakterové vlastnosti a ne každý z nich je následně vhodným kandidátem pro to, aby byl terapeutickým či asistenčním psem. Vybírány bývají převážně feny a to z důvodu nejen svého citění, ale také ovladatelnosti (Stalmachová, 2000).

Rysy chování psa jsou z jisté míry dány geneticky a také vrozenými instinkty. Pokud je chování psa dobře zvládnuto lze získat u psů převážně pozitivní vlastnosti. Psi mají obrovský potenciál a pod správným vedením a se zodpovědným výcvikem se mohou věnovat agility, být psem záchranářským, asistenčním či vodícím (Miller, 2012).

Pes musí vydržet velkou psychickou zátěž, časté hlasité zvuky, náhlé a nečekané pohyby, doteky či jiné podněty. Pes musí mít svůj pravidelný denní režim a především pravidelný čas na vlastní odpočinek (Stalmachová, 2000).

Nejčastějšími plemeny jsou: němečtí ovčáci, labradorský retrívr, velký pudl, erdelteriér, knírač, border kolie, zlatý retrívr (Stalmachová, 2000).

Efektivní soužití a práce se psem je založena na správném výcviku. Základní výcvik by měl mít každý pes. K základním povelům patří: přivolání psa, povely sedni, lehni, vstaň, volno, k noze, zůstaň, pomalu, dále pak chůze u nohy, plavání, přerušení nežádoucích projevů a překovávání překážek (Stalmachová, 2000).

K tomu, aby byl pes poslušný a vychovaný je potřeba ho chválit a odměňovat. Pokud pes správně provede povel, odměníme ho a tím posilujeme toto chování. Princíp odměn

a trestů posiluje či eliminuje chování, které u psa chceme či nikoliv. Reakce na špatné či dobré chování psa by měla následovat pro co největší uvědomění a zapamatování bezprostředně poprojevu psa. Výcvik je cílený a naplánovaný na určitou dobu. Proto, aby byl proces výcviku efektivní je také potřeba vědět, co má a nemá pes rád. Porozumění mezi psem a jeho cvičitelem je velmi důležité proto, aby jejich spolupráce probíhala co nejlépe a do budoucna byl pes co nejlepším společníkem (Miller, 2012).

Ten, kdo uvažuje, o pořízení psa musí zvážit veškeré své možnosti. Je potřeba zhodnotit své síly, finanční i prostorové podmínky, časové možnosti. Pes je živou bytostí, za kterou jeho pán nese odpovědnost a uspokojuje jeho citové i fyzické potřeby. Stává se součástí rodiny, ovlivňuje její fungování (Nerandžič, 2006).

3.3.2 Canisterapie a rozvoj sociálních dovedností

Řada autorů udává, že canisterapie působí na rozvoj několika oblastí osobnosti a to i na oblast sociálních dovedností. Podle Světové zdravotnické organizace má pes vliv na psychickou, fyzickou, ale i na sociální pohodu.

Galajdová uvádí, že pes napomáhá k řešení problematických oblastí, mezi které řadí oblast psychologickou, citovou a sociálně-integrační (Galajdová, 2011).

Jako součást sociální rehabilitace pracuje canisterapie jako ostatní metody, které zařízení se sociálními službami nabízejí, používá takové prostředky, které se zaměřují na individuální potřeby a možnosti klienta. Plán, který je na míru vypracován pro klienta je záměrně utvořen tak, aby klienta stimuloval k dosažení co možná nejvyššího stupně samostatnosti, nezávislosti a soběstačnosti v péči o vlastní osobu. Účelem je maximální možná míra začlenění klienta do společnosti, uplatnění jeho osobního potenciálu či (re)socializace ve smyslu aktivního společenského života. Organizace zabývající se canisterapií a psí asistencí pro osoby s PAS usilují o co největší podporu jejich klientů, aby mohli fungovat co nejvíce samostatně a byli co nejvíce začlenění do společnosti (Pestrá, [online]).

3.3.3 Organizace pro psí asistenci

Helppes

Nezisková organizace, která poskytuje registrované sociální služby pro osoby se zdravotním postižením, které jsou významné pro začlenění do společnosti, aktivního života, pracovního procesu či vzdělávání. Přinášejí nácvik a zlepšení v oblasti sebeobsluhy, samostatnosti, nezávislosti, posilování sebevědomí a další rozvoj oblastí osobnosti, které jsou součástí každého člověka. Veškeré činnosti, změny zlepšení u klientů je za pomoci speciálně vycvičeného psa (Helppes, [online]).

Psi jsou vycvičení pro: canisterapii, signalizační psi pro lidi s diabetes, asistenční/terapeutičtí psi pro dětské klienty, psi se speciálním výcvikem pro osoby s netypickými onemocněními a osoby s PTSD, asistenční/průvodcovští psi pro osoby s PAS, asistenční a balanční psi pro vozíčkáře a osoby s tělesným postižením, vodící psi pro osoby se zrakovým postižením, signální psi pro osoby trpící stavy ztráty vědomí či záchvatovými onemocněními, psi se speciálním výcvikem pro osoby s kombinovanými handicapy, signální psi pro osoby se sluchovým postižením (Helppes, [online]).

Pes pro tebe

Organizace Pes pro tebe cvičící vodící, asistenční a detekční psy, kteří usnadňují každodenní život zrakově postiženým či jinak handicapovaným lidem. Výcvikem se u nás zabývají profesionální cvičitelé s dlouholetou praxí a zkušenostmi v tomto oboru (Pes pro tebe, [online]).

Pomocné tlapky

Pomocné tlapky jsou obecně prospěšná společnost, která se věnuje psí asistenci od roku 2001. Realizuje celý proces od chovu přes předvýchovu až po konečný výcvik asistenčních psů. Asistenční psi jsou pak určeni pro osoby, které jsou zcela nebo částečně upoutáni na invalidní vozík, nevidomým osobám, pacientům se záchvatovými onemocněními a lidem s kombinovaným zdravotním postižením. Organizace se současně také věnuje canisterapii, výcviku vodících psů, osvětě týkající se vztahu mezi osobami se zdravotním postižením se psy a vlivem tohoto vztahu na integraci do společnosti (Pomocné tlapky, [online]).

Elva help

Organizace Elva help započala své fungování roku 2002. Impulzem pro vznik byla prvotní myšlenka, která provází organizaci stále, podpořit osoby se zdravotním či sociálním handicapem. Elva je poskytovatelem sociálních služeb, poskytuje základní a odborné sociální poradenství na území celé České republiky, sociální rehabilitaci v Libereckém kraji, kam spadá canisterapie a výcvik asistenčních psů. Organizace se věnuje výcviku asistenčních psů pro osoby s poruchami autistického spektra (Elva help, [online]).

Pestrá

Obecně prospěšná organizace Pestrá byla založena roku 2009 s vizí cvičit asistenční psi pro osoby se zdravotním postižením za jiných podmínek, než kterými by byl kotcový chov. Myšlenka zakladatelů organizace, že *„Pes, který je vychovávaný a vycvičený v přirozeném prostředí domova, má tu nejlepší průpravu, aby pomáhal svému budoucímu páníčkovi.“*

Činností Pestré je kvalitní bezkotcový výcvik psů, kteří pomáhají osobám se zdravotním postižením v různém věku. Psi jsou vycvičeni jak pro canisterapii, tak jako vodící, asistenční a signální. Jsou pomocníky pro osoby se zrakovým, sluchovým, záchvatovitým a kombinovaným postižením, ale také pro osoby s poruchami autistického spektra. Klientelu tvoří osoby ve věku od 1 do 60 let, kteří jsou v důsledku svého zdravotního postižení odkázáni na pomoc druhé osoby (Pestrá, [online]).

Podpora ke klientům je především zacílena směrem k soběstačnosti a samostanosti, která v konečném důsledku zlepšuje kvalitu života a integraci do společnosti. Organizace také zaměstnává osoby se zdravotním postižením, kteří tvoří polovinu zaměstnanců, uplatňují se v oblasti managementu, administrativy, IT či public relations (Pestrá, [online]).

Psí asistence pro lidi s PAS v organizaci Pestrá

Výchova

Prvním krokem k výcviku na asistenčního psa je zodpovědná výchova. V domácím prostředí, trvá tento proces se štěnětem zhruba 18 měsíců. Cílem je naučit psa základním návykům. Zařadit sem můžeme reagování na jméno, kontakt s člověkem, venčení, aj. Dalším předpokladem je i rozvoj socializace. Je potřeba, aby reagoval v klidu na okolní dění, uměl cestovat v dopravních prostředcích, nesmí se obávat podnětů a především rozmanitých zvuků z okolí (Pestrá, [online]).

Výcvik

Pestrá má jako jediná v České republice mezinárodně akreditovaný přirozený bezkotcový výcvik asistenčních psů. Pes je vybrán a vycvičen vždy na míru klientovi, dle jeho potřeb, možností i životního stylu. V průběhu výcviku se pes i klient potkávají a zvykají si na sebe. *Výcvik trvá přibližně 8–9 měsíců a probíhá výhradně v domácím prostředí trenérek.* (Pestrá, [online]).

Práce s klientem

Ve chvíli, kdy organizace předá asistenčního psa klientovi je potřeba v práci s nimi pokračovat. Zhruba 1 rok trvá secvičování a sžívání se psa s klientem. K sprostředkování kontaktu klienta se psem a jejich spolupráci pořádá Pestrá pravidelné nácvikové dny a rekondiční pobyty. Dále je pak práce s klientem zaměřena na pomoc při důležitých činnostech každodenního života a během určitých nástrah, které mohou klienta potkat. Pracovníci plánují nové cíle, kterých klient může s psím společníkem dosáhnout.

Asistenční pes je průvodce a kamarád, se kterým se klient cítí bezpečně a mnohé činnosti zvládá mnohem lépe a s větším porozuměním světu, který byl pro něho doposud o mnohem více nesrozumitelný a chaotický (Pestrá, [online]).

Pes je zprostředkovatelem komunikace. Pomáhá pochopit to, co ostatní lidé dítěti s PAS chtějí sdělit. *Je komunikační most mezi dítětem a jinými lidmi.* Zvyšuje pocit bezpečí, zklidňuje, zmírňuje psychické napětí i nežádoucí chování, pomáhá zvykat si na nová místa i situace (Pestrá, [online]).

Asistenční pes nosí označenou dečku, která okolí informuje, že veškeré chování a projevy dítěte nejsou výsledkem špatné výchovy či toho, že je dítě zlobivé, ale že má autismu (Pestrá, [online]).

Dítě s PAS využívá psa i k aktivní a pasivní canisterapii. Práce směřuje k tomu, aby dítě fungovalo ve společnosti takovým způsobem, který je obvyklý. Zároveň, aby pochopilo, že má vůči psu zodpovědnost a je potřeba se o něho starat, též musí rozeznat jak se chovat k psovi vlastnímu a cizímu (Pestrá, [online]).

Aktivní canisterapie učí běžné návyky a je pomocníkem při běžných činnostech. Pes nemá předem naučené konkrétní cviky, které by se nerozšiřovaly o nové, naopak jsou cviky upravovány a doplňovány dle aktuálních potřeb každého klienta o další (Pestrá, [online]).

4 Výzkumný design

Asistenční pes je pomocníkem pro osoby s nejrůznějším druhem zdravotního postižení. V posledních letech se řada organizací věnuje výcviku asistenčních psů pro klienty s poruchami autistického spektra, pro které může být právě pes pomocníkem v rámci činností každodenního života.

Stanovený výzkumný problém se týkal vlivu asistenčního psa na socializaci osob s PAS. Socializace je stěžejním procesem v životě každého jedince pro plnohodnotné začlenění a fungování v rámci společnosti, ve které žije. Vzhledem k tomu, že socializace probíhá u každého jedince odlišně, tedy i přínos asistenčního psa na socializaci osob s PAS je nutně individuální, jako nejvhodnější výzkumný design byl zvolen kvalitativní výzkum, který umožňuje sledovat zkoumané jevy do hloubky, byť na menším vzorku respondentů. Detailní porozumění zvolené problematice je významné nejen pro další bádání v dané oblasti, ale též umožňuje volit v praxi vhodné intervence, realizovat potřebné změny apod.

Dále v textu je popsán cíl výzkumu a od něj odvozené výzkumné otázky. Charakterizována je i užitá metodika výzkumu a výzkumný soubor. Zjištěné výsledky jsou prezentovány v kapitole páté.

4.1 Cíl výzkumu, formulace výzkumných otázek

Cílem výzkumu bylo analyzovat roli asistenčního psa v životě dětí s poruchou autistického spektra a zjistit přínos asistenčního psa pro socializaci těchto dětí. Šetření se zaměřuje se na vybrané oblasti, v nichž může být asistenční pes pro děti s PAS přínosem, se zřetelem k fungování v rámci školy, zájmových činností a společnosti.

Ve výzkumných otázkách pracujeme s třemi různými proměnnými, a to vždy ve vztahu k socializaci. Konkrétními proměnnými tedy jsou:

➤ Společnost

Společnost lze chápat podle Nešpora (2018) jako synonymum pro lidstvo, lidský rod. Jedná se o největší společenskou skupinu, ke které může každý člověk přináležet. V užším pojetí je za společnost pojímána skupina osob, u níž existuje např. vazba místem, politickým zřízením, sdílením stejných hodnot, norem chování, přičemž platí, že základem společnosti je ustálení konkrétních kulturních vzorů.

➤ Škola

Z pohledu socializace chápeme školu jako instituci, jejímž posláním je vzdělávání dětí, žáků a studentů. Je ale také místem pro socializaci, kdy skrze kontakt s určitými hodnotami, normami a dalšími činiteli sociokulturního světa pomáhá získat dovednosti pro plnohodnotné uplatnění v životě ve společnosti. (Helus, 2007)

➤ Zájmová činnost

Zájmová činnost je podle Janíše a Skopalové (2016) podskupinou volnočasových aktivit, tedy činností, které jedinec vykonává ve svém volném čase, mimo povinnosti a saturaci základních lidských potřeb. U zájmové činnosti je důležitá provázanost se zájmem jedince věnovat se konkrétní aktivitě, která je určitým způsobem organizovaná a má příznivý dopad na osobnost jedince, kdy jsou rozvíjeny dílčí schopnosti a celkově dochází též k seberealizaci. Platí také, že prostřednictvím zájmové činnosti dochází k začleňování jedince do společnosti.

Výzkumné otázky byly formulovány následovně:

1. Jak přispívá asistenční pes k socializaci dítěte s PAS ve společnosti?
2. Jak přispívá asistenční pes k socializaci dítěte s PAS ve škole?
3. Jak přispívá asistenční pes k socializaci dítěte s PAS v rámci zájmové činnosti?

4.2 Metodika výzkumu

Jak již bylo uváděno, užit byl kvalitativní výzkum. Metodou výzkumu byl polostrukturovaný rozhovor. Podle Miovského (2006) se jedná o nejvhodnější typ interview, zároveň nejčastěji užívaný, neboť v sobě kombinuje výhody a eliminuje nevýhody dalších typů rozhovorů, kterými jsou rozhovor strukturovaný a nestrukturovaný. Při užití polostrukturovaného rozhovoru badatel využívá předem vytvořeného jádra či schématu rozhovoru, který tvoří několik připravených otázek. Tyto otázky je nutné položit respondentům všechny, ovšem lze již měnit pořadí či pokládat otázky doplňující, což autor doporučuje, neboť tímto způsobem lze získat cenné informace, více osvětlující zkoumaný problém.

Rozhovory byly vedeny s šesti respondenty, kterými byli tři pracovníci organizace, která se zaměřuje především na výcvik asistenčních psů, a to pro osoby s různým typem disability,

dalšími třemi respondenty byli rodiče dětí s PAS, kteří svým dětem asistenčního psa zajistili. Schéma polostrukturovaného rozhovoru je uvedeno v příloze práce č. 1.

Přípravený rozhovor měl dvě varianty: první pro pracovníky organizace a druhou pro rodiče dětí s PAS. Rozhovory byly rozděleny na dvě části: první se zaměřovala na seznámení respondentů s tématem práce, představení výzkumníka, souhlas s pořízením nahrávky pro výzkum. Dále pak následovaly otázky na pracovníky organizace, které se týkaly činností organizace, charakteristiky klientů organizace, pomoci klientům, přičemž sledováno bylo téma socializace jako jednoho z přínosů užívání asistenčního u osob s PAS. Obdobná struktura rozhovoru byla užita i v případě rodičů dětí s PAS, lišily se pouze formulované otázky pro rodiče.

Výzkum byl realizován v průběhu měsíce dubna a května roku 2019, a to na základě individuální domluvy s každým z respondentů, dle jeho časových možností. Zvolen byl příležitostný výběr respondentů do výzkumu. V úvodu byl navázán kontakt s organizací. Organizace, která nominovala do výzkumu tři své pracovníky, byla dále požádána o zprostředkování kontaktu na své klienty, pochopitelně poté, co tito klienti souhlasili s účastí ve výzkumu, tedy i předáním kontaktů. Domluva na průběhu účasti ve výzkumu byla vždy individuální – sjednán byl termín a místo vedení rozhovorů, které byly prováděny osobně, s výjimkou respondenta č. 6, který odpovídal na předložené otázky písemně, prostřednictvím e-mailové komunikace.

Každý z respondentů byl nejprve obeznámen s tématem práce, cíli výzkumu a účelem, pro který budou veškerá data použita. Samotný rozhovor začal představením výzkumníka a s dotazem, zda je možno rozhovor nahrávat na diktafon. Účastníci výzkumu byli obeznámeni s anonymizací veškerých poskytnutých informací a dostali prohlášení o mlčenlivosti, které bylo s každým účastníkem výzkumného šetření, respondentem i badatelem, podepsáno. Všichni byli předem také seznámeni s tím, že je vítána jejich aktivita, lze se dotazovat na otázky, které pro ně budou nesrozumitelné, v případě potřeby mohli respondenti svoji účast ve výzkumu kdykoliv ukončit. Všichni respondenti obdrželi po předchozím vyžádání ještě před realizací rozhovoru otázky interview, což umožnilo zajistit respondentům co největší komfort, tedy v důsledku vedl tento přístup k otevřenosti respondentů a vedení rozhovoru v příjemné a bezpečné atmosféře. Předpokládaný čas pro každý rozhovor byl předem stanoven na 30 minut.

Rozhovory byly nahrány na diktafon a poté doslovně přepsány. Části odpovědí některých respondentů byly jazykově a gramaticky upraveny tak, aby byly více srozumitelné, zároveň však byl kladen důraz na zachování věrohodnosti a autenticity rozhovoru.

Data z polostrukturovaných rozhovorů byla analyzována s využitím designu zakotvené teorie, konkrétně byla hlavní inspirací první fáze kódování, tedy kódování otevřené. Jak vysvětlují Strauss a Corbinová (1999, s. 43-44), při užití otevřeného kódování badatel pracuje s daty získanými v rámci rozhovorů, kdy dochází k členění výroků do menších celků, které jsou následně shlukovány dle obdobného významu. Jednat se může o celé věty, ale též pouze o části vět, krátké úryvky apod. Prvotní kódy jsou systematicky revidovány, výsledkem je vznik tzv. kategorií, které tvoří dílčí podkategorie. V závěru badatel označuje kategorie názvy.

Výsledky jsou prezentovány dle stanovených výzkumných otázek a jejich určení bylo též významné při tvorbě samotných kategorií, v rámci analýzy rozhovorů. Rozhovory byly vedeny ve větší šíři, a to z důvodu navázání dobrého vztahu s respondenty, ale též pro možnost lépe porozumět procesu začleňování asistenčního psa do rodiny dítěte s PAS, k dítěti s PAS. Mnoho dat tak bylo pro účely práce (formulovaný cíl práce) irelevantních. Jsou uváděny pouze v případě potřeby dovysvětlit určitý jev, který byl začleněn do některé z vytvořených kategorií.

4.3 Výzkumný soubor

Popis výzkumného souboru je podán v tabulce 1.

Tabulka 1 Charakteristika výzkumného souboru

Respondent	Pohlaví	Role
R1	žena	administrativa
R2	žena	péče o klienty
R3	žena	péče o psy
R4	žena	rodič
R5	žena	rodič
R6	žena	rodič

Zdroj: autorka práce

Každý z respondentů je označen zkratkou R, k níž přináleží číslo značící pořadí vedení rozhovorů. Toto označení je dále používáno v textu pro identifikaci výroku konkrétního respondenta.

Jak je z tabulky 1 zřejmé, výzkumný soubor tvořily pouze ženy. První tři respondentky byly pracovnicemi organizace, další tři respondentky zastupovaly ve výzkumném souboru rodiče dětí s PAS. U pracovnic organizace není záměrně specifikována jejich role v organizaci, a to z důvodu zachování anonymity respondentek.

Respondenti R4–R6 představovali rodiče dětí s PAS. V případě respondenta R4 se jedná o dítě s dětským autismem, přidružena je hyperaktivita a vývojová dysfázie, tedy narušena je i řeč dítěte.

Respondent R5 uváděl, že dítě má diagnostikovaný Aspergerův syndrom, dále je přidružena epilepsie a též ADHD.

U dítěte respondenta R6 se jedná o atypický autismus, dřívější diagnóza zněla Aspergerův syndrom, selektivní mutismus, přítomny byly i obsedantně-kompulzivní projevy.

5 Výsledky výzkumu

V následující kapitole jsou prezentovány zjištěné výsledky. Nejprve je podán přehled vytvořených kategorií a jejich dílčích subkategorií, stručně je jejich obsah popsán. Dále již následuje detailní popis zjištěných výsledků, se zohledněním stanovených výzkumných otázek.

5.1 Popis identifikovaných kategorií

Data získaná analýzou rozhovorů byla rozřazena do dvou hlavních kategorií, které tvoří dílčí podkategorie. První kategorie byla nazvána *Život dítěte s PAS před přijetím psa do rodiny* a blíže je charakterizována v tabulce 2.

Tabulka 2 Kategorie č. 2

ŽIVOT DÍTĚTE S PAS PŘED PŘIJETÍM PSA DO RODINY
Osobnost dítěte s PAS
Specifika chování dítěte s PAS
Fungování dítěte s PAS v rodině
Fungování dítěte s PAS s vrstevníky
Fungování dítěte s PAS v neznámém prostředí

Zdroj: autorka práce

Výcvik každého asistenčního psa, který má být umístěn do rodiny dítěte s PAS, je individuální, zohledněna je *Osobnost dítěte s PAS*, *Specifika chování dítěte s PAS*, *Fungování dítěte s PAS v rodině*, *Fungování dítěte s PAS s vrstevníky* i *Fungování dítěte s PAS v neznámém prostředí*. Detailní zmapování těchto oblastí ze strany organizace umožňuje, aby přínos asistenčního psa pro dítě s PAS byl co největší, v důsledku přispívá k socializaci dítěte, která je tak navíc vedena žádoucím směrem. Socializace dítěte s PAS s využitím asistenčního psa tedy probíhá do určité míry kontrolovaně, záměrně, vyznačuje se však určitými limity, danými tím, jaké dítě s PAS je, jak porucha autistického spektra zasahuje do jeho fungování v různých oblastech života.

Primárně není ani rodiči dítěte, ani pracovníky organizace sledováno, jaký je výchozí bod a sledovaný cíl, tedy jaké projevy dítěte by měly být změněny. Je předpokládáno, že asistenční pes dítěti s PAS prospěje, není však stanoven např. žádný plán rozvoje a rodiče ani pracovníci organizaci neplánují socializaci dítěte prostřednictvím asistenčního psa.

Nicméně jsou identifikovány projevy dítěte, které je zapotřebí zohlednit v rámci volby asistenčního psa a jeho výcviku (tedy např. to, že dítě odmítá chodit do schodů), pes je připravován na chování konkrétního dítěte (jakým způsobem komunikuje apod.). Poté, co je pes dítěti přidělen a začne výcvik psa společně s rodinou dítěte, dochází k pozitivnímu vlivu působení asistenčního psa na dítě s PAS, které začíná dělat pokroky ve svém chování, neboť je vnitřně motivováno k tomu, aby mohlo být se psem co nejvíce a co nejintenzivněji. **Vedení socializace žádoucím směrem tedy značí, že dítě činí pokroky v oblastech, které pro něj byly deficitní, nicméně to je možné z důvodu úvodní dobré souhry psa s dítětem, kdy se pes přizpůsobuje dítěti, které se následně přizpůsobuje psovi a společně tak dokáží zvládat mnohem více situací (situací sociálního charakteru), než na které byl pes vycvičen.**

Druhá kategorie byla nazvána *Život dítěte s PAS po přijetí psa do rodiny*, blíže je její obsah zachycen v tabulce 3. Kategorie č. 2 odráží konkrétní změny, k nimž koexistence dítěte s PAS s asistenčním psem signifikantně přispívá. Vrcholem je *Začleňování dítěte s PAS do společnosti*, a to nejen ve smyslu např. větší účasti na společenském dění. Velmi důležité je, že asistenční pes pomáhá dítěti s PAS fungovat více autonomně, dítě je též větší měrou přijímáno sociálním okolím, a tedy asistenční pes napomáhá vrůstání dítěte s PAS do společnosti, a to způsobem, který zvyšuje kvalitu jeho aktuálního i budoucího života.

Tabulka 3 Kategorie č. 2

ŽIVOT DÍTĚTE S PAS PO PŘIJETÍ PSA DO RODINY
Změny v osobnosti dítěte s PAS
Přijímání dítěte s PAS ve škole
Změny v trávení volného času dítěte s PAS
Začleňování dítěte s PAS do společnosti

Zdroj: autorka práce

Přínos asistenčního psa je tedy z hlediska socializace dítěte možné sledovat nejen v rámci začleňování dítěte do společnosti, ale i v rámci konkrétních situací, jakými jsou zájmové kroužky nebo docházka dítěte do školy, kdy tento benefit byl zmiňován respondenty a obsah daných výroků tak vedl k tvorbě jednotlivých podkategorií přináležejících ke kategorii č. 2.

5.2 Vyložení výsledků výzkumu

Vyložení zjištěných výsledků sleduje výše stanovené výzkumné otázky. V rámci odpovědí na tyto otázky dochází k porovnávání toho, jaké dítě bylo předtím, než navázalo kontakt s asistenčním psem, a jaké je následně poté, co se psem navázalo úzký vztah (tj. jedná se o obsah vytvořených kategorií).

Pokud je to vhodné, zejména co se týče pochopení kontextu popisovaných fenoménů, jsou přiblíženy i některé způsoby práce organizace se psem či rodinou dítěte s PAS. Tuto část příprav nelze zcela od socializace dítěte s PAS s využitím asistenčního psa oddělit, neboť tvoří její úvodní část, začátek socializace dítěte, přičemž kvalita a způsob provedení párování dítěte a psa má významný dopad na to, jaký přínos z hlediska socializace dítěte s PAS do společnosti asistenční pes pro jedince má.

5.2.1 Socializace dítěte s PAS ve společnosti

Socializace dítěte s PAS ve společnosti probíhá více způsoby, přičemž jejich vzájemnou kombinací dochází k větší participaci dítěte s PAS na společenském životě. K tomu vedou změny, které se objevují v chování dítěte, sledovány jsou i změny v rovině dílčích schopností a dovedností.

Všichni oslovení respondenti se shodovali v tom, že není primární, jakou diagnózu dítěte má, ale spíše to, jak se PAS či přidružené poruchy a formy postižení v praxi projevují. V tomto ohledu je významné, v jakých oblastech triády PAS se u dítěte objevují největší deficity, ale i to, jak se PAS promítá do možností dítěte se psem navázat vztah, resp. v úvodu spolupráce je zapotřebí, aby dítě s PAS vůbec bylo schopno kooperovat s pracovníky organizace, dokázalo fungovat v prostředí organizace: *„Jsou děti s autismem, který se sem bojeje, potřebují dopředu znát naše fotky, třeba znát náš hlas, mít vyfocenou kancelář, kam jdou, musí se jim to jako velmi dobře vysvětlit. Pak naopak jsou zase děti, který když jim to dopředu řeknete, tak je to strašně stresuje, takže se jim to říká několik hodin, dnů až týdnů předtím. Dneska jsme tady měli klienta, který je tak natěšený na psy, takže to mohl vědět až včera večer, možná mu to řekla maminka až dneska ráno... aby nebyl přehlčenej, že se těším na psy a dostanu ho nedostanu ho. Jsou děti s autismem, který si veškerou tu situaci velmi dobře uvědomují a s nima se vlastně pracuje jinak než děti hodně s nízkofunkčním autismem, děti, které nemluví, které se učí nápodobou, které se učí komunikovat kartičkami. S nima může být navazování toho vztahu delší. Máme tady dítě, které sem pravidelně dochází co čtrnáct dní na nácviky, aby si na nás vůbec zvykalo, protože se nehrne k psovi, neprojevuje*

velké lásky, se bojí, a přitom ta rodina ví, že by to jako pro něj bylo super.“ (R1). Respondentka R2 doplňovala, že navíc u dětí s PAS dochází ke změně diagnóz (R2: *„ted’ jsme vlastně dostali i do situace, kdy jeden chlapec byl diagnostikovanéj autista, ted’ se ale psychologka přiklání více k diagóze dysfázie“*), základní je tedy detekce schopností a dovedností dítěte, včetně přítomných slabých stránek, limitů, od čehož se následně odvíjí forma spolupráce s dítětem s PAS, včetně jeho rodiny.

Zde si lze povšimnout, že děti s PAS mají značné potíže ve fungování ve společnosti. V úvodu, tedy ještě předtím, než je rodině dítěte s PAS pes předán, dochází k zmapování toho, jaké dítě je, včetně toho, jak funguje ve společnosti. Bariéry na straně dítěte, bránící využití asistenčního psa, mohou být natolik veliké, že dítě není schopno přiblížit se k psovi, obává se kontaktu s ním, nebo naopak má strach z pracovníků organizace, prostor organizace, v nichž bude výcvik probíhat. Je tedy zřejmé, že takové **dítě se ocitá ve značné sociální izolaci, mnohdy bývá fixováno pouze na rodiče**, resp. nezřídka rodinu tvoří pouze matka, neboť otcové dětí s PAS mnohdy nezvládnou zátěž, kterou autismus do rodiny přináší, rodinu opouštějí.

Lze podotknout, že ve výsledné fázi kontaktu dítěte s PAS s asistenčním psem nenastává pouze **pozitivní vliv na samotné dítě, ale i celou rodinu, která se více otevírá společnosti**, vnějšímu světu: *hodně jsou ty děti nafixovaný na jednoho z rodičů, hodně jsou to maminky... A je tam vlastně až nezdravý vztah... Máme klientskou rodinu, klučina jenom s maminkou, to byl neuvěřitelný mamánek, a bez maminky za ruku ani ránu. A dneska by si šel sám psa vyvenčit a dělala by sám támhleto a tuhleto a maminka říkala, že si bude muset pořídit asi partnera, protože najednou tady jsem měla dvanáct let dítě, o který jsem se dvacet čtyři hodin denně starala a potřebovalo mě a ono mě najednou nepotřebuje. A ta maminka byla zděšená a ježíš, tak já budu pracovat víc nebo co budu dělat. Takže tyhle ty dopady to mít může, ale někdy se to nastartuje jako hned a někdy je to za delší dobu, podle toho, jak se tam vytvoří vztah mezi tím psem a tou rodinou a jak oni důsledně dodržují to, co my jim radíme, protože pro ně je to někdy až nesmyslná důslednost toho, jak maj pracovat, ale víme, proč to říkáme, aby ten pes nebyl třeba při nějakým tom afektu a podobě větší přítěží, tak se musí umět chovat a pak to ty rodiny opravdu jako posouvá dopředu.“ (R1).*

Pochopitelně je **velmi důležité, aby se pokroky děly souběžně jak u dítěte, tak i v celé rodině, tedy včetně rodičů**. Rodič musí být schopen dát dítěti s PAS možnost odpoutat se ze vzájemné úzké vazby, což je nutnou podmínkou pro to, aby se více začlenil do společnosti. Společnost však musí pro dítě s PAS představovat bezpečný prostor, což zajišťuje právě asistenční pes: *„dítě si vytváří návyk na bezpečný pohyb venku, získává nějaký vědomí*

odpovědnosti za toho psa, tím pádem se třeba chová bezpečněji venku. To vědomí odpovědnosti tam pak je i hodně v tý péči o toho psa, kdy se snažíme co nejvíc těch věcí delegovat na to dítě ohledně tý péče o toho psa, takže zajištění krmiva, česání, mytí, aby vlastně jako získalo tu odpovědnost za něco živýho. Pak v rámci těch nácviků se zlepšuje výslovnost, řeč, schopnost komunikace, používání gest. Díky polohování si to dítě vytváří návyk na zklidňování se, i když je to v začátku třeba v řádu minut. Takže na prvním místě vztah, a pak následně fungování v běžném životě bych řekla.“ (R2).

Tento výrok je významný pro pochopení toho, **jaký mechanismus zapřičiňuje větší začleňování dítěte do společnosti**. Není primární to, jaký je pes, k čemu je vycvičen, jak je se psem pracováno v rodině. Klíčový je vztah mezi dítětem s PAS a asistenčním psem. To je také důvodem, proč je věnována velká pozornost poznávání rodiny, dítěte s PAS, výběru psa, ale též proč výcvik probíhá relativně dlouho, v řádu měsíců, maximálně však do dvou let. **Aby byl vliv asistenčního psa na socializaci dítěte s PAS pozitivní, je nutné, aby byl navázaný bezpečný a otevřený vztah mezi dítětem a psem.** Z tohoto hlediska je tak podle respondentky R1 důležité nepodcenit fázi přípravy: první dvě až tři schůzky jsou věnovány zjišťování informací oběma stranami: *„kdy si tady říkáme potřeby té rodiny, říkáme si nějaký limity toho kam, jak jsou schopni se o psa postarat, jak to dítě se projevuje, co je potřeba, co má rádo a nemá rádo. A navazuje se vztah s tím dítětem.“ (R1).*

Tento vztah je následně postupně rozvíjen, nezbytná je opět pomoc rodiče. Rodič dítěte s PAS je v mnohém ohledu důležitější než to, jaké dítě s PAS je: *„ten rodič tam funguje jako jistota jak pro dítě, tak pro psa. Vede jak to dítě svoje, tak toho psa, aby jim ten kontakt společně fungoval dobře... přichází nový člen rodiny pro ně v tu chvíli. Navíc je pes prostě šelma, i když je vycvičený jako asistenční, tak je to furt zvíře se svýma potřebama a nějakým přirozeným chováním, takže je nutný, aby ta byl ten pes pro ně vhodně vybraný, aby byla připravená na ten příchod, aby vlastně ten rodič si byl jistý v té ovladatelnosti toho psa, aby si to dítě bylo jistý v těch aktivitách s tím psem.“ (R2).*

Nabízí se otázka, proč právě pes napomáhá socializaci dítěte. Jak uváděla respondentka R3, *„psi nepokládat zbytečný otázky“*, což v praxi znamená pro dítě s PAS mnohé. **Pes** neznejštuje dítě, **nepředstavuje** pro něj (pomineme-li úvodní fázi seznamování) **stresor**, **jako je tomu v případě sociálního okolí dítěte**: *„ty psi si s těma dětma neskutečně rozuměj, je to naprosto přirozený... neřešej náladu dítěte, když je něco špatně, tak ten pes to přijímá tak, jak to je, to je ta bezpodmínečná láska, vlastně tam dochází k neuvěřitelnému vztahu mezi těma dvouma, že jsou si oporou. Takže pro takové děcko s autismem je ten pes obrovská*

opora a potom se snáz jde do prostoru, kam by dřív nešlo, zvládá věci, který dřív nezvládalo.“
(R3).

Zde je vhodné pozastavit se u toho, jakého vztahu je dítě schopno navázat se psem. Projevy náklonnosti, včetně např. fyzického kontaktu (mazlení apod.), nebývají mnohdy u jedinců s PAS možné. Jedná se o vytvoření interakce, která je příliš sycena emocemi, což dítě může i děsit. Pes v tomto ohledu představuje pro dítě bezpečí, dítě psovi důvěřuje a s touto plnou důvěrou následně dítě následuje psa do vnějšího světa, kterého se původně bálo. **Důvodů, proč najednou dítě s PAS zvládá čelit strachu ze sociálního kontaktu, může být více:** „*my najednou zjišťujem, když dáme toho psa na nějaký kontrolní nácvik nebo zkušební nácvik toho, jestli psa ano, ne, tak to dítě, jak najednou má vedle sebe něco, co jakoby chce a něco co je pro něj vzácný, a tak se na to jako soustředí, že většinou úplně jako zapomene v tu danou chvíli, že potřebuje něco překonávat.*“ (R1); „*Měli jsme tu rodinu jejíž dítě se bálo chodit do schodů. Oni bydleli v patrovém baráčku, tak to už bylo trable samo o sobě a my jsme to věděli a že když se dítě dostane na schody, že nám přestane důvěřovat a bude to trabl. A my jsme se potkali záhy po nějakých prvních schůzkách na pobytu a kde byl výtah, ale taky jsme tam měli na pobytu vozičkáře, takže jsme najednou říkali, tak půjdeme pěšky, protože kdybychom na to dlouho čekali a nějak jsme si neuvědomili, že je to dítě, který se bojí do těch schodů a trenérka šla, já jsem šla s ní, šlo to dítě, měli jsme tam toho psa a za náma dobíhala maminka, která si něco zapomněla na pokoji, my jsme říkaly: „Pojď, jdeme po schodech a dole počkáme na maminku.“ A to dítě draplo psa, prošli jsme dolů a ta maminka za náma úplně v pláči, co se to jako stalo, a to dítě to jako vůbec neřešilo.*“ (R1). Navíc mnohé děti s PAS jsou schopny určité reflexe, uvědomují si, jak jim pes pomáhá v začleňování se do společnosti, např. tím, že se za něj mohou do určité míry schovat (pozornost poutá pes, nikoliv dítě), tedy mohou vnímat asistenčního psa jako bezpečnou bariéru mezi ním a vnějším světem.

Nutno ovšem podotknout, že ne ke všem dětem s PAS ovšem může být pes přidělen. Psa nelze přiřadit k dítěti, u kterého jsou nezvládnuté projevy agresivity, je důležité, aby dítě bylo vhodně rodiči vedeno, ve smyslu dodržování stanovených hranic, dítě musí být schopno respektovat rodiče, musí být dobře ustavena komunikace mezi rodičem a dítětem. V takovém případě je např. nejprve rodina doporučena canisterapie, a to externí, nikoliv v rámci organizace, a teprve poté, co si dítě i rodina jako celek osvojí potřebné dovednosti, lze přistoupit k výběru psa. Kromě toho se může stát asistenčním psem u dětí s PAS pouze takový pes, který je relativně klidný, dokáže fungovat i s určitou zátěží, kterou představují např. afekty dítěte, významná je i vnímavost psa vůči různým podnětům, dle slov R2 „*empatie*

psa“. **K tomu, aby byla možná efektivní socializace dítěte s PAS s využitím asistenčního psa, je tedy zapotřebí splnění určitých podmínek, mezistupněm může být canisterapie, která vede k eliminaci překážek, které brání přijetí asistenčního psa do rodiny.**

Může se stát, že se rodina dítěte s PAS rozhodne pro asistenčního psa z potřeby vyřešit jiný, konkrétní problém, než kterým je primárně celková pomoc dítěti (např. docházka dítěte do školy, specifická situace v rodině). V takovém případě je rodině doporučeno nejprve vyřešit danou situaci, rodinu stabilizovat, a teprve poté uvažovat o pořízení asistenčního psa. Rodině se dostává i kontaktů na vhodné sociální služby či jiné formy pomoci. **Asistenční pes nevyřeší problémy rodiny, jeho role spočívá ve zmírnění intenzity deficitů v triádě PAS, což umožňuje začleňování dítěte do společnosti, a to prostřednictvím rozvoje dílčích schopností a dovedností dítěte, které lze uplatnit v sociálním kontaktu a vedou k většímu přijetí dítěte s PAS společností.**

Zde se dostáváme k dalšímu vlivu asistenčního psa na socializaci dítěte do společnosti. Mnohdy přináší první změnu již to, že má dítě u sebe psa, který tak slouží dle respondentky R1 jako „komunikační most“: *„A tím, že ty děti nenavazjou úplně vztahy s těma jinejma dětma, jde jim to jako blbě, tak samozřejmě je to jako skvělejší komunikační most, to pak jako je to pes hodnej, má dečku, je to něčím zvláštní a ty jiný děti se jako ptaj a překonaj to, jdu se zeptat ty v uvozovkách divný holky, co s náma běžně nekomunikuje, co to má jako za psa a ta divná holka se samozřejmě jako ráda pochlubí a něco jako spolu ukážou a zas jako je to dítě vnímaný tím okolím jinak.“* (R1); *„a vlastně i přes toho psa se seznamujou s dětma, **boří to ty mosty mezi těma dětma**, protože co si budem povídat, vůbec všeobecně mezi pejskařema je to tak, že přeci nepřijdete na ulici k člověku, kterej jen tak tam stojí, ale ve chvíli, kdy tam bude mít psa, tak už přijdete a řeknete: jé, vy máte krásnýho pejska. Takže vlastně i mezi těma dětma to tak funguje, že **ty kamarádi přijdou a říkaj: můžu si pohladit pejska?** A ty máš krásnýho psa, a vlastně i tam se odbourává ta komunikační bariéra, pro ty děti s tím autismem to někdy bývá naopak těžký, protože nechtěj to, takže samozřejmě někdy jim ten pes trošku způsobí trouble tady v tom, protože oni nechtěj bejt vidět, oni nechtěj být, aby si jich někdo všimal, a nejednou s tím psem si jich všichni všímaj, ale většinou se podaří to, že to dítě si na to buď zvykne a nebo nějak s tím psem je schopný to ustát a určitý komunikační dovednosti a ta komunikace s tím okolím, tam hrozně moc tam ten pes pomáhá. Myslím si, že to je hlavní důvod u dětí s PAS.“* (R3).

To, že pes de facto nutí dítě s PAS do komunikace s druhými, vítají velkou měrou i samotní rodiče: *„Díky Kessy dcera musí komunikovat se sousedy, protože každodenní venčení ji nutí chodit ven a často se potkáme s nějakými sousedy a povídáme si.“* (R6).

Zároveň se dle respondentů mění náhled společnosti na jedince s PAS. Díky psovi si těchto dětí druzí více všimnout, více registrují jejich případné specifické potřeby, projevy, učí se vůči nim vhodněji jednat, či jen vzít na vědomí, že některé děti to mají v životě těžší. **Změna přístupu veřejnosti, kterou případně i dítě registruje, ale též zvýšení sebevědomí, má následně opět pozitivní vliv na participaci dítěte s PAS ve společnosti:** „*ty lidi získávají sebevědomí, neschovávají se, nekrčej se a málokdy oslovíte člověka, kterej se mračí, kterej sedí v koutě a má ten výraz, kterej je pro nás nečitelný. Samozřejmě pokud bude sedět v koutě někdo kdo pláče, tak se půjdete zeptat, jestli mi můžete pomoci, ale pokavaď tam někdo sedí a vy nejste schopnej z obličeje přečíst co se děje, tak se většinou bojíme takovýho člověka oslovit a ty lidi prostě s tím psem získávají sebevědomí a jsou šťastnější, vidíte najednou, že ty děti se smějou, že mají ten klidnej výraz... ty lidi se dostávají do situací, že je dřív nikdo neoslovoval a teď ano a oni padají zpátky do té svojí ulity, ale myslím si, že právě tam ten pes pomáhá strašně moc v té společnosti.*“ (R3).

Následný benefit pro dítě s PAS z úzkého kontaktu s asistenčním psem je obrovský:

- „*ten pocit té odpovědnosti a péče za něco živýho, a s tím strašně psychicky rostou a ty úzkosti a neklid se snižují, ta intenzita jde dolů. Pak samozřejmě velký zklidnění, protože my jim tady permanentně vysvětlujeme, že když jako budou poskakovat, budou poletovat, nebudou jim dávat povely, nebudou se držet tak nějak důsledně aspoň třeba pět minut něčeho, tak že ten pes jim nebude jako rozumět, nebude s nima spolupracovat a nebude to fungovat. Když s dětma polohují tak psi samozřejmě spousta dětí s autismem má poruchy hrubý motoriky, to znamená, že polohováním to jako rozvíjej, předávají energii, předávají teplo a můžou si ty děti i u toho přemýšlet, co jako potřebují, co chtějí a funguje to jako skvěle.*“ (R1);
- „*pokavaď to jsou děti s autismem a zároveň mají ADHD, tak jim hodně pomáhá v tom plynulým překonání cesty, takže neodbíhají, nikam jako neutíkají, nekoukají se okolo sebe, opravdu jsou nucený koukat na toho psa, takže se i jako zkracuje ta doba docházky někam.*“ (R1);
- „*když je tam nějaký afektový chování, tak ten pes dokáže toho člověka vytrhnout tak, že přijde, ducne do něj přitulí se k němu, vrazí mu hlavu do toho klína a dává mu najevo: tady jsem, tak se jako uklidni, nic se neděje a pojďme něco dělat.*“ (R1);
- „*někdy jsou postavení do role učitele... zejména u těch menších dětí autistických, že víme, že se potřebují něco naučit, ať už je to nějaký čtení, psaní, poznávání písmenek, pojď, půjdeme to toho pejska jako naučit, ty teď budeš paní učitelka nebo*

pan učitel a budeme to říkat tomu pejskovi, abychom ho to naučili, v tu chvíli vlastně to dítě trošku ho obalamutíme, že se to neučí ono samo sebe, ale vlastně to učí toho pejska. To, že se to u toho učí to dítě samo, to pak může prokouknout někdy pozdějš, ale funguje to velmi dobře.“ (R1);

- *„dítě si vytváří návyk na bezpečný pohyb venku, tím pádem se třeba chová bezpečněji venku... Pak v rámci těch nácviků se zlepšuje výslovnost, řeč, schopnost komunikace, používání gest.“ (R2);*
- *„i otužování, že **musí komunikovat, ať chtěj nebo nechtěj**.“ (R3);*
- *„V tom, že vlastně syna brzdí u přechodu, že se naučil zastavit před přechodem a rozhlídnout se, jestli něco nejede. Je to takovej zklidňující prvek pro toho syna... řeč on díky psovi začal mluvit, že se první větu naučil skrz psa.“ (R4);*
- *„Zlepšilo se sebevědomí, sebeobsluha se změnila, další věc je syn nejedl, nepouští nová jídla do jídelníčku, a i to povolilo. Víc se osamostatnil.“ (R5);*
- *„Výrazně došlo k omezení rituálů a časově vše zvládá dcera rychleji. Dříve hodinu snídala, hodinu se sprchovala, myšlenkově ulpívala a různé činnosti se tak protahovaly – hygiena, jídlo, oblékání...obsedantní jednání vymizelo. Kessy dceru díky canisterapii zklidnila, nebere žádnou medikaci, její stav je mnohem lepší, nikdy před tím nebyla tak v klidu. Kessy dceru doprovází do různých ambulancí, dcera nemá afekty panického strachu, s lékaři spolupracuje, vyšetření probíhá v klidu. Keessy dceru doprovází na kulturní akce, které jsme dříve nerealizovaly z důvodu množství lidí a chaosu. Kessy ji provází a dcera ji následuje a mnohdy se nejprve plně soustředí na Kessy a lidi tak nevnímá... Kessy se s dcerou mazlí a je trpělivým posluchačem, který ji neodmítne. Kessy nahrazuje dceři kamarády, učí ji samostatnosti. Kessy doprovází dceru do místního pekařství, (personál nás zná a Kessy může dovnitř), dcera si sama koupí pečivo. Dcera spí celou noc a nemá problém s usínáním. Dcera se více pohybuje, chodí ven, běhá s Kessy, je fyzicky více aktivní. Rapidně nám klesla nemocnost. Domnívám se, že jde o psychosomatiku, dcera je více v klidu, nestresuje se tolik, je odolnější.“ (R6).*

Jak zdůrazňovala respondentka R1, je velmi důležité následně dětem sdělovat, jakého pokroku dosáhly, vysvětlovat tento pokrok na konkrétních příkladech. Dítě by si mělo uvědomit, v čem je vlivem psa jiné, co se mu povedlo, což dále vede ke zvýšení vnitřní motivace ke změně, osobnostnímu rozvoji, zejména co se týče socializace dítěte.

Je tedy zřejmé, že přínos asistenčního psa pro socializaci dítěte s PAS je značný, probíhá v různých rovinách, které se doplňují, jsou kombinovány, dítě se přestává, mnohdy nevědomě, bránit většímu kontaktu se společností, zároveň společnost sama jeví zájem o dítě s PAS, které by jinak bylo kvůli svým projevům ze společnosti vyloučeno a ocitalo by se v sociální izolaci.

Asistenční pes napomáhá u dítěte s PAS zlepšit mnoho různých schopností a dovedností, zmírňuje projevy, vlivem kterých je dítě s PAS většinovou společností odmítáno. Je posilováno jeho sebevědomí, rozvíjeny jsou prosociální dovednosti. Zmírňují se případné afekty, dítě je schopno ve větší míře vstupovat do sociálních interakcí. Zlepšuje se komunikace, dítě častěji komunikuje, což opět vede ke zlepšování sociálních dovedností. Děti navíc kvůli asistenčnímu psovi odkládají svůj strach z neznámých situací. Dalším benefitem je odpoutávání se z úzké vazby na rodiče. To vše tedy vede k tomu, že se dítě zcela přirozeně učí fungovat ve společnosti a společnost se učí fungovat s dítětem s PAS.

5.2.2 Socializace dítěte s PAS v prostředí školy

Všechny výše uvedené pokroky dítěte s PAS se následně promítají do toho, jak dítě funguje v kolektivu vrstevníků, tedy např. ve škole.

Pes většinou nemá možnost docházet s dítětem až přímo do třídy ve škole, pokud tedy tomu škola není nakloněna, ovšem dle respondentů z organizace **toto ani není vhodné,** a to z více důvodů. Za psa je právně odpovědný rodič dítěte, který s ním ovšem ve škole není. Prostředí školy není pro psa, který stále zůstává šelmou, vhodné, neboť je příliš rušivé, děti se chování nepředvídatelně, nevhodně, což by mohlo vést ke vzniku rizikových, nebezpečných situací. Ve škole je též příliš hluku. Pokud by dítě pobývalo samo se psem ve škole, představovalo by to pro něj velkou zátěž. Kromě toho mohou být jiné děti alergické na psa, pes děti ve třídě rozptyluje, což je náročné pro učitele ve třídě. Odlišná situace může nastat na střední nebo vysoké škole, kde již pes plní jinou roli, spolužáci jsou vyspělejší, pes je doprovodem jedince s PAS, slouží jako zdroj jistoty. Spíše se však respondenti z organizace klonili k tomu, aby asistenční pes docházel do škol společně s dítětem/dospívajícím v případě jiného druhu postižení (ztráta či snížení funkce zraku apod.), u dětí menších vhodněji naplní jejich potřeby asistence asistent pedagoga nebo osobní asistent.

Mnohem cennější a využívanější je však doprovod dítěte psem do školy, většinou i ve společnosti rodičů. Nejen že jde dítě s příjemnější náladou do školy, ale vytváří se tak prostor pro styk dítěte s PAS se svými vrstevníky, kdy dítě může být přijímáno, je o něj projevem zájem ze strany dalších dětí, dítě s PAS získává cennou roli, neboť např. může

ukázat, co pes dovede, co s ním umí, tedy stává se pro své spolužáky atraktivní, navíc spolužáci mohou dítě s PAS lépe poznat, objevit témata ke společné konverzaci, aktivitám atd.

Velkou měrou závisí socializace dítěte ve škole také na tom, jak spolupracuje škola či rodiče. Je možné domluvit se s učiteli na vyčlenění např. vyučovací hodiny k tomu, aby dítě s PAS předvedlo spolužákům, co pes umí, hodinu může učitel využít k edukaci o canisterapii, kontaktu člověka s přírodou, zvířetem, pracovníci do těchto hodin děti doprovázejí, vytvoří smluvený program apod. Následný přínos tak může být i v pochopení toho, co je to autismus, jak se projevuje, co tito jedinci potřebují, přičemž dle respondentky R1 je tato edukace potřebná nejen pro spolužáky dětí s PAS, ale též pro jiné děti ve škole, které dítě přímo neznají a mohou se jej stranit či jej dokonce pro jeho jinakost šikanovat: „*ty děti potom jako vědí, že se to dítě snaží... ne každý jako jiná třída ví, že je tam dítě s autismem a můžou si myslet, že se fakt chová a projevuje jinak, a přitom jim nikdo třeba z těch řad pedagogických pracovníků jako nesdělil, ale tady prostě tohle dítě má nějaký trable, je to jako oprávněný chování, pojďme ho respektovat, pojďme pomáhat, aby ty projevy se třeba zmírňovaly, protože mu nějak pomůžeme tady v tom, aby se tady cítilo dobře.*“; R2: „*U nás třeba jeden chlapec pravidelně v jeho základní škole s naší trenérkou absolvuje ukázky práce asistenčního psa, a je to něco, co bylo hodně podstatný v procesu vytváření jeho sebevědomí... ty děti poprvý v životě zažívají úspěch... pokud je tam ta práce s tím kolektivem nastavená dobře, že mají prostě kamaráda s nějakým specifickým potřebama a chováním, ale v tu chvíli to může fungovat tak, že se projeví v něčem schopnej a šikovnej, a může to tam hrát roli.*“

Pouze respondentka R6 uváděla, že by jejich asistenční pes do školy společně s dítětem mohl jít, nicméně nepřístupují k tomu, neboť pes by byl unavený, navíc by v tomto případě byl tento postup podle respondentky spíše kontraproduktivní. Dítě s PAS by tak na sebe více poutalo pozornost, což by mohlo vést k jeho šikaně.

V případě školy tedy není možné ani vhodné, aby asistenční pes s dítětem s PAS pobýval. Nicméně i přesto působí asistenční pes na socializaci dítěte v prostředí školy či mezi svými vrstevníky ve třídě kladně. To, že dítě může psa ukázat, pochlubit se s ním nebo jen poutá pozornost spolužáků nebo jiných dětí ve třídě, představuje pouze dílčí prvek v rámci socializace dítěte ve škole. Ovšem dítě vlivem asistenčního psa funguje odlišně ve společnosti, jak bylo popsáno v předchozí podkapitole. Nově nabyté dovednosti a schopnosti se neztrácejí. Dítě jimi disponuje nadále, čímž se může proměňovat náhled spolužáků na dítě s PAS, **samo dítě s PAS se může cítit kompetentnější v kontaktu**

s vrstevníky, což potvrzovala i respondentka R6: „*Pomáhá i v začlenění do kolektivu, protože když dcera přichází do různých jiných interakcí, když venčíme nebo jsme v obchodě, tak tyto zkušenosti a postupy zkouší aplikovat i ve školním prostředí.*“ **Navíc se objevují nová společná témata.**

Nutno zdůraznit, že role učitele je v tomto ohledu velmi důležitá. To, že dítě s PAS má asistenčního psa, který poutá pozornost jiných dětí, může vést u některých jedinců k závistí, což následně může být např. příčinou šikany. Podobně to, že pes poutá pozornost na dítě s PAS, opět zvyšuje riziko, že dané skutečnosti využije dítě vystupující v roli agresora, dítě s PAS se může dostat do role oběti šikany. Jak bylo uváděno, je velmi důležité dítě zpravovat o tom, jakých pokroků činí. To by se však nemělo týkat pouze rodičů, ale např. i učitelů. Jejich úkolem by mělo být registrování změn v chování dítěte s PAS, vhodné začleňování dítěte s PAS do třídního kolektivu, přičemž i učitel může mít vliv na to, jak spolužáci budou přijímat **dítě společně se psem, který představuje pro dítě s PAS přidanou hodnotu, zvyšuje jeho atraktivitu v třídním kolektivu.**

5.2.3 Socializace dítěte s PAS v rámci zájmových činností

Jiná situace nastává **u zájmových činností**, u nichž **může být pes vítán**, navíc ty trvají kratší dobu. Je také možné, aby se dítě na zájmový kroužek dopravilo samo, ve společnosti psa, pes následně může na dítě čekat, až mu kroužek skončí. V těchto případech navíc pes může přispívat k daleko většímu přijetí dítěte s PAS do kolektivu, neboť se děti v kroužku potkávají častěji, mohou průběžně hovořit o tom, jak soužití se psem probíhá, interakce dítěte s PAS s ostatními dětmi je četnější, intenzivnější, tedy vznikat mohou i užší přátelské vztahy, dítě je snáze začleňováno do kolektivu vrstevníků. Podle respondentky R3 by však dítě mělo navštěvovat zájmové kroužky proto, že jej daná činnost těší. Pes může spíše dítě doprovodit, ovšem účast v kroužku by měla být pro dítě relaxační, pes by mohl rušit.

Kromě toho to, že dítě s PAS získává zkušenost s tréninkem psa, může se i v rámci svého volného času zaměřovat na tyto aktivity, volit si podobné zájmové činnosti. Celkově kladně působí i to, že „*to dítě má motivaci chodit víc ven, proč chodit ven, když už chodí rádo ven na procházky, tak si s ním cvičí pod vedením toho rodiče, takže vůbec ten pes tam funguje jako velký hobby.*“ (R2).

Setkat se lze i s případy, kdy pes přivede dítě k nápadu věnovat se ve větší míře kynologii, cvičení se psem: „*Třeba jedna slečna uvažovala, že bude navštěvovat nějaký*

tréninky jako volnočasový aktivity se psem, nejsem si jistá, asi k tomu ještě nedošlo. Umím si představit, že pro tuhle slečnu je ta kynologie nebo cvičení se psem, práce se psem, obrovský koníček, takže ve chvíli, kdy bude rozvíjen v rámci zájmové aktivity, tak je to něco, k čemu by se asi jinak nedostala a tím, že je ten pes na ní už dobře napojený, už mají nějaký dovednosti společný, tak i ten vstup do dalšího kolektivu by mohl být snazší.“ (R2).

Navíc se dítěti s PAS díky asistenčnímu psovi rozšiřují možnosti poznávání toho, co jej těší nebo by mohlo těšit. Objevují se nové zájmy, nebo jsou naopak stávající zájmy podpořeny: „*Prakticky Barneyho bereme, kam to jde. Samozřejmě koukáme na to, aby nebyl unavený. Syn nemá moc rád veřejný věci, jako jsou festivaly, kde se shromáždí hodně lidí, je tam hluk, nicméně díky Barneymu už občas navštívíme, dokonce jsme byli na hradě s Barneyem. Když jdeme kamkoliv na procházku nebo někam, kde to vlastně i umožní, tak ho bereme s sebou.“ (R5).*

Obdobného názoru byla i respondentka R3: „*Obrovský pokroky. Třeba tady ta slečna by v životě nešla do jiný místnosti bez maminky, a najednou prostě stačí, že maminka kouká a ona jde před barák sama, už to není s maminkou za ruku. Jezdí na výlety, jezdí na výstavy, to, co vždycky milovala, nikdy si tam netroufala, radši na to koukala na fotkách, doma v bezpečí. Tak najednou dostáváme fotky a je tam, zvládá to a s úsměvem. Určitě to má vliv, dostanou se tam, kam se dřív nedostali.“*

Zde je ovšem vhodné doplnit, že tyto možnosti jsou limitovány nezdědka většinovou společností: ať již právě tím, že pes nemá na mnoho akcí či do mnoha míst vstup dovolený, nicméně překvapivě často se dle respondentky R6 setkává rodina dítěte s PAS, který u sebe má asistenčního psa, s odmítáním tohoto společného kontaktu, odsuzováním dítěte, kdy dochází k podobnému jevu, jako je tomu v prostředí školy: **jinakost dítěte s PAS je posílena doprovodem asistenčního psa, mnozí lidé mohou dítě se psem odmítat, reagovat na něj negativně. Socializace dítěte s PAS v rámci volnočasových aktivit s využitím asistenčního psa tedy v mnohém závisí na vnějším okolí**, které může dítě se psem odmítat, aniž by se snažilo porozumět tomu, proč dítě u sebe psa má apod.

5.3 Vyhodnocení a interpretace výzkumných zjištění

Ve výše popsaném výzkumu bylo zkoumáno, jakou roli má asistenční pes u dítěte s PAS, se zřetelem k přínosu asistenčního psa pro socializaci dítěte s PAS.

První výzkumná otázka byla ve znění: Jak přispívá asistenční pes k socializaci dítěte s PAS ve společnosti? Celkový vliv na socializaci dítěte s PAS je značný a mnohem větší, než rodiče v úvodu navázání spolupráce doufali.

Tím, že se dítě s PAS musí naučit kooperovat se psem, je posilováno mnoho jednotlivých schopností a dovedností (hrubá a jemná motorika, odpovědnost, respektování pravidel, respektování autorit, asistenční pes má kladný vliv i na rozvoj řeči, zvyšování koncentrace atd.), což ve výsledku zvyšuje jeho celkovou autonomii a schopnost fungovat v různém prostředí, s různými lidmi. Pes představuje pro dítě s PAS psychickou oporu, která mu umožňuje zvládat náročné, zátěžové situace. Dítě je nuceno či se méně bojí vstupovat do neznámých situací, mluvit a fungovat s druhými lidmi.

Zvyšuje se sebedůvěra dítěte s PAS a rozvíjeny jsou jednotlivé sociální dovednosti, jakými jsou řeč, kooperace s druhými, řešení problémových situací atd. Dítě se tím, že k sobě dostane psa, dostává do zcela nové situace: je bráno jako partner, je respektováno, druzí se zajímají o to, co umí, co potřebuje, navíc může ostatním předvést, co umí. Také vztah se psem je specifický: dítě s PAS je tím, kdo psa učí, je mu svěřena odpovědnost, která vede k rozvoji řady dalších kompetencí. Navíc vlastnictví psa dává dítěti zažít pocit výjimečnosti a atraktivnosti. Tyto výsledky jsou ve shodě s výzkumem Burgoine et al. (2014), kteří provedli dotazníkové šetření na vzorku 134 osob trénujících asistenční psy a 87 rodičů dětí s PAS, čekajících v pořadí na asistenčního psa. Bylo zjištěno, že doprovázení jedince asistenčním psem vede k většímu přijímání osob s PAS veřejností, dítě se následně ve společnosti cítí bezpečněji. Přítomnost asistenčního psa v rodině navíc vede k většímu komfortu rodičů, kteří pocítují méně obav o své děti, dokáží zvládat některé jejich projevy lépe. Asistenční pes napomáhá žít rodině relativně normální život, proměnil se životní styl rodiny, ve smyslu větší otevřenosti vůči vnějšímu světu, což před pořízením psa nebylo možné. Jedná se tedy o obdobné výsledky, k nimž bylo dospěno v popsaném výzkumu. Jak respondenti z organizace zajišťující asistenční psy uváděli, velmi často dochází k tomu, že rodiče najednou mají mnohem více času, často nevědí, jak s ním naložit. Dítě je více samostatné, dá se s ním lépe jednat, komunikovat, rodina více participuje na společenském životě.

Velmi cenný je blízký vztah se psem, který se pro dítě stává kamarádem, „partákem“, spřízněnou duší. Dítě s PAS zažívá blízkost, kterou dosud nemuselo zažít, vnímá reciprocitu tohoto vztahu, od psa lze čerpat sílu k překonávání obtíží v reálném životě. Děti s PAS velmi často nemají kamarády, což limituje rozvoj oblasti sociální a emoční. Asistenční pes představuje způsob, jak tento deficit vhodně překlenout.

Hodes a Gau (2016) vysvětlují, že u jedinců s PAS probíhá socializace nejintenzivněji v obdobím předškolním a v době docházky do základní školy, resp. v etapě školního věku, v dospívání dochází k jejímu snižování a kladnému dopadu cíleného ovlivňování socializace jedince. Z tohoto hlediska lze tedy hodnotit jako velmi vhodné, že děti, o nichž bylo ve výzkumu referováno, se nacházejí právě ve věku, kdy mohou ze socializace nejvíce profitovat. V době docházky do základní školy se významně nastavuje fungování jedince ve společnosti, pro což je důležité, jaké úrovně dosahují jeho sociální dovednosti. Lze se tedy domnívat, že tím, že asistenční pes pomáhá dětem při jejich socializaci v období školního věku, zvyšují se jeho šance na optimální začlenění do společnosti ve vyšším věku. Jak také uváděla jedna z matek dítěte s PAS (respondentka R6), její dcera vlivem asistenčního psa je v současné době zcela jiná – zmizely projevy obsedantně-kompulzivního chování, dítě je celkově klidnější, spolupracuje s lékaři, bez větších problémů se stravuje či usíná, v mnohem větší míře se účastní sociálního života, což bylo dříve, bez asistenčního psa nemyslitelné. Dítě si více věří, dokáže se soustředit samo na sebe, své potřeby, neboť méně registruje okolí, který pro něj představuje stres, a to právě kvůli přítomnosti asistenčního psa. Tyto nově získané dovednosti jsou dále posilovány, podporovány rodiči, odborníky, sám pes nedovolí dítěti regresi, neboť nutí dítě k aktivitě, dítě je vnitřně motivované k činění pokroků.

K obdobným závěrům dospěli v irské studii, které se zúčastnilo 7 rodičů dětí s PAS, kterým bylo 5-12 let a které využívaly asistenčního psa. Z výzkumu vyplynulo, že u některých dětí vymizely afektivní stavy, děti byly celkově klidnější, zmírnila se emoční labilita, propady nálad. Vymizela úzkost, děti byly více uvolněné (Smyth, Slevin, 2013).

Dle jedné z pracovnic organizace, v níž výzkum mimo jiné probíhal, dítě je vlivem asistenčního psa „otužováno“, kdy byl tento termín de facto užít jako synonymum pro socializaci. Dítě nutně musí vystoupit ze své „bubliny“, což následně působí zpětně tak, že dítě více na sebe poutá prostřednictvím psa pozornost okolí. To sice může být v danou chvíli pro dítě nepříjemné, ale dítě je nuceno tuto nepříjemnost překonat, komunikovat. Je pak velmi důležité dítě informovat o tom, jaké pokroky činí, vést jej k tomu, aby si je uvědomovalo, což posiluje opět jeho sebevědomí a odvalu a snahu vstupovat do nových situací a dalších sociálních interakcí. Vedlejším, nezáměrně rozvíjeným produktem úzce navázaného vztahu

dítěte s PAS s asistenčním psem je zvyšování povědomí širší společnosti o problematice PAS, což by mělo vést ke skutečnému, plnohodnotnému začleňování osob s PAS do společnosti, která tak může více rozumět tomu, jací tito jedinci jsou, co potřebují a jak lze s nimi jednat tak, aby tento kontakt byl přínosný pro obě strany.

Druhou výzkumnou otázkou bylo zjišťováno, jak přispívá asistenční pes k socializaci dítěte s PAS ve škole? Z výzkumu vyplynulo, že primárně přínos asistenčního psa pro fungování dítěte s PAS je omezený, neboť škola není vhodným prostředím pro psa, navíc by z úzkého kontaktu se psem ve třídě neprofitovalo ani samo dítěte s PAS, pro kterého by se jednalo o zvýšenou zátěž, danou mimo jiné i odpovědností za psa, která přináleží ze zákona rodičům dítěte s PAS.

I přesto však asistenční pes pomáhá v začlenění dítěte s PAS do třídního kolektivu. Jak vysvětlují Michalík, Baslerová, Růžička a kol. (2018), v rámci inkluzivního vzdělávání je kladen důraz na akceptaci odlišnosti, která je chápána jako přínos a obohacení společnosti. Takto je také ve škole či třídě pojímáno dítě (resp. může být pojímáno) s PAS, kterého např. do školy doprovází asistenční pes. Ten dle respondentky R1 představuje komunikační most, prostřednictvím kterého dítě snáze navazuje kontakt s vrstevníky, což by samo nezvládlo či mnohdy ani nechtělo, nicméně vlivem psa je dítě s PAS nuceno účastnit se sociálních interakcí.

Tím, že dítě s PAS s asistenčním psem pracuje, umí mu dávat povely apod., stává se pro své vrstevníky atraktivní, navíc vznikají témata ke společné konverzaci. Využit lze i spolupráce se školou nebo organizací, která asistenčního psa zajišťuje, a škola tak může vytvářet pro dítě s PAS prostor k jeho většímu začlenění do třídního kolektivu: lze i s pravidelností zařazovat do výuky hodiny, kdy dítě s PAS např. i ve spolupráci s trenérem psa demonstruje výcvik asistenčního psa, těchto hodin lze využít k edukaci ostatních žáků, včetně žáků z jiných tříd, o problematice autismus či obecně specifík dětí se speciálními vzdělávacími potřebami.

Třetí výzkumná otázka zněla: Jak přispívá asistenční pes k socializaci dítěte s PAS v rámci zájmové činnosti?

U zájmových činností není též přínos asistenčního psa na socializaci dítěte s PAS přímý, obdobně jako v případě školy, nicméně využití asistenčního psa je zde širší. Absolvování zájmového kroužku by dítě mělo zvládnout samo, představuje primárně relaxaci. O psa se musí dítě starat, tedy nemohlo by plně věnovat pozornost aktivitám realizovaným v zájmovém kroužku. Ovšem pes může dítě s PAS doprovázet, oproti škole je možné, aby dítě

prostřednictvím psa častěji komunikovalo s vrstevníky, neboť dochází ke kontaktu s vybranými dětmi, které se setkávají pravidelně, vzájemné poznávání se opakuje, rozšiřuje.

Jinou možností je přímo využití asistenčního psa pro vhodnou náplň volného času. Pakliže dítě těší trénink psa, zajímají jej psi, může se věnovat tréninku psa i ve svém volném čase.

Celkově se však díky asistenčnímu psovi rozšiřuje akční rádius dítěte s PAS. To většinou mívá problém s adaptací na nové situace, nové lidi, ovšem tím, že dítě pes doprovází, nesoustředí se dítě s PAS na to, co pro něj představuje nejistotu, vyvolává v něm úzkost, kdykoliv se lze navíc k dítěti více přimknout, načerpat z něj sílu, energii, klid. Dítě s PAS se tak více dostává mimo rodinné prostředí, zvládá účast na akcích, které vlivem PAS nebylo možné absolvovat (návštěva knihovny, obchodního domu, výlety atd.). Rozšiřuje se jeho poznávání sociálního okolí, vrstevníků, ale i sebe sama. Zvyšuje se jeho sebedůvěra, s níž následně s větší odvahou vstupuje do nových sociálních interakcí, navíc vybaveno novými sociálními dovednostmi, které jsou rozvíjeny s využitím asistenčního psa.

V závěru je nutné zmínit limity výzkumu. Šetření bylo provedeno na malém vzorku respondentů, přičemž tři pocházeli z jedné organizace. Je tedy možné, že se názory a zkušenosti těchto pracovníků v některých ohledech shodují. Nebylo též rozlišováno, o jaký druh autismu se u sledovaných dětí jedná, resp. z tohoto hlediska tvořily děti rodičů značně heterogenní skupinu, v níž ovšem nebyly např. zastoupeny děti s PAS, které neužívají řeč či jsou u nich přítomny další druhy postižení. Lze předpokládat, že dopad působení asistenčního psa na děti s různou mírou postižení autistické triády bude odlišný, což tento typ výzkumu neumožnil zachytit.

Na předložený výzkum je tedy vhodné nahlížet jako na studii pilotní, která přibližuje, jak probíhá socializace dítěte s PAS v prostředí české společnosti, českých škol a v rámci českých zájmových aktivit. Rozsáhlý výzkum na toto téma v České republice chybí, navíc jak respondenti z oslovené organizace zmiňovali, zkušenost s využíváním asistenčního psa u dětí s PAS je v českém prostředí relativně nová. Na toto šetření by tedy bylo vhodné navázat další studií, zaměřenou např. kvalitativně, v níž by bylo na větším vzorku zkoumáno, jaké konkrétní změny v oblasti socializace dětí s PAS vlivem působení asistenčního psa nastávají, např. co se týče posilování vybraných sociálních dovedností. Bylo by též cenné zahrnout do navazujících výzkumů přímo i děti s PAS, provést např. studii s kontrolní skupinou, v rámci longitudinálního výzkumu, v níž by bylo opět možné zkoumat dopad působení asistenčního psa na socializaci dětí s PAS, např. v souvislosti s docházkou do školy.

Závěr

V diplomové práci bylo pojednáno o roli asistenčního psa u osob s poruchou autistického spektra. Přestože je tématu autismu věnována větší osvěta, stále mnozí lidé netuší, co porucha přináší do života jedince, který se navíc vlivem svého postižení nezdědka ocitá ve značné sociální izolaci, což má negativní dopad na kvalitu jeho života. Asistenční pes v tomto ohledu přináší jedinci s PAS značnou změnu, a to jak co se týče jeho sociálního fungování, tak i posilování dílčích schopností a dovedností či zvyšování sebevědomí.

V teoretické části byly přiblíženy hlavní pojmy a témata. Charakterizovány byly poruchy autistického spektra, etiologie poruch autistického spektra, možnosti diagnostiky. Pozornost byla věnována především socializaci jedinců s PAS, uvedeny byly i výzkumy provedené na toto téma. Představena byla též canisterapie a užití psa jako psa asistenčního u jedinců s PAS, zmíněny byly některé organizace, které se specializují na výcvik asistenčních psů.

V jedné z těchto organizací byl realizován kvalitativní výzkum, jehož cílem bylo analyzovat roli asistenčního psa v životě dětí s poruchou autistického spektra a zjistit přínos asistenčního psa pro socializaci těchto dětí. Vedeny byly polostrukturované rozhovory s třemi pracovníky organizace a též se třemi rodiči dětí s PAS. K analýze dat byl využit design zakotvené teorie, konkrétně bylo přistoupeno k otevřenému kódování, prostřednictvím kterého byly vytvořeny dvě kategorie: Život dítěte s PAS před přijetím asistenčního psa do rodiny a Život dítěte s PAS po přijetí asistenčního psa do rodiny. Analýza dat pomocí identifikaci hlavních kategorií, podkategorií a dílčích kódů umožnila odpovědět na tři stanovené výzkumné otázky, které se týkaly socializace dítěte s PAS s využitím asistenčního psa.

Z výzkumu vyplynulo, že asistenční pes posiluje sebevědomí dítěte, umožňuje překonávat problémy, které plynou z existence postižení PAS. Tyto děti obtížně zvládají změny, necítí se dobře v neznámém prostředí, mezi lidmi. Asistenční pes vytváří komunikační most, prostřednictvím kterého se dítě méně bojí vstupovat do sociálních kontaktů – ať již proto, že je nuceno do těchto kontaktů vstupovat, do jisté míry odsouvá své potřeby ve prospěch psa, nebo též proto, že jsou posilovány jeho sociální dovednosti, čímž se dítě stává sociálně zdatnější. Mizí mnohé průvodní projevy PAS (rituály, zvládání běžných denních úkonů, jakými jsou stravování, spánek, oblékání apod.), dítě se stává motoricky zdatnější, zlepšuje se jeho řeč. Především se však dítě cítí chráněno před nebezpečným vnějším světem, neboť mezi ním a tímto subjektivně vnímaným hostilním prostředím stojí pes, který jej chrání. Dochází k celkovému zklidnění dítěte, ubývá afektů, dítě zvládá nové

úkoly (chodit do schodů, opustit dům, vydat se do knihovny, absolvovat výlet), neboť má při sobě kamaráda (psa), na kterého se může spolehnout a k němuž se může přimknout v případě pocitů úzkosti a nejistoty.

Dochází i k tomu, že se dítě stává pro okolí více viditelné, což sice může po krátký čas vést ke zvýšení úzkosti, nicméně opakováním těchto situací se dítě učí, že se nejedná o nezvládnutelnou situaci, naopak, dítě ji může mít pod kontrolou: dítě může s druhými, i neznámými lidmi, hovořit o svém psovi, předvést, co se společně naučili, poznává, že je zajímavé pro druhé, především však že s nimi může jednat tak, jak je mu samotnému příjemné. Tímto způsobem dochází k většímu navázání kontaktu s vrstevníky.

Přínos asistenčního psa pro socializaci dítěte s PAS ve škole či zájmových kroužcích není přímý, neboť do těchto situací pes s dítětem nevstupuje, či by vstupovat neměl. Nicméně i zde vytváří kontakt se psem bezpečný rámec pro dítě s PAS: dítě poutá pozornost vrstevníků, kteří tak k němu nalézají cestu: původně divný spolužák je najednou někým, kdo je v něčem atraktivní, s nímž se lze bavit o tom, co oba zajímá. Navíc je-li využito tohoto kontaktu dítěte se psem i k edukaci, ve smyslu demonstrace před třídou (i se zapojením trenérů z organizace) toho, co dítě umí, v čem je pes pro jedince s PAS přínosný, může učitel efektivně pracovat s třídním klimatem, spolužáci poznávají, co PAS obnáší, a to nejen co se týče limitů v sociálním fungování, ale i s ohledem na to, v čem takové dítě může být jedinečné. Platí však zároveň, že benefit, který dítě s PAS z úzkého a intenzivního kontaktu s asistenčním psem získává, se přenáší do běžných sociálních situací, tedy přínos asistenčního psa pro dítě s PAS v oblasti školy či zájmových kroužků je také značný, byť se jedná o doprovodný jev celkové socializace dítěte s PAS s využitím asistenčního psa.

Stanovený cíl práce i cíl výzkumu lze považovat za naplněný. Diplomová práce je přínosná poukázáním na možnosti využití asistenčního psa u dětí s PAS, zejména co se týče přiblížení kladného působení vztahu dítěte se psem na socializaci jedince s PAS. Přiblíženy byly mechanismy, prostřednictvím nichž se zvyšuje sebevědomí dítěte, jeho kontakt se sebou samým, možnosti kontroly v nejistém sociálním světě, tedy i způsoby, jak umožnit dítěti s využitím asistenčního psa více a lépe fungovat v užším i širším sociálním okolí. Zároveň lze práci vnímat jako osvětu problematiky přínosu asistenčních psů u jedinců s PAS. Tito psi jsou u těchto osob využíváni v České republice teprve v posledních letech, ne všichni rodiče dětí s PAS jsou obeznámeni s tím, jak jim pes v rodině může pomoci zajistit dítěti co nejlepší start do života. Diplomová práce tak může být cenná jak pro rodiče dětí s PAS, tak i pro širokou veřejnost, která se o téma zajímá, či by se o něm ráda více dozvěděla.

6 Seznam použitých informačních zdrojů

ADAMUS, Petr, Alica VANČOVÁ a Monika LÖFFLEROVÁ. *Poruchy autistického spektra v kontextu aktuálních interdisciplinárních poznatků*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2017. ISBN 978-80-7464-957-8.

BAZALOVÁ, Barbora. *Autismus v edukační praxi*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1195-2.

BETTS, Dion E. and Nancy J. PATRICK. *Hints and Tips for Helping Children with Autism Spectrum Disorders*. London: Jessica Kingsley, 2009. ISBN 978-1-84310-896-2.

ČADILOVÁ, Věra a Zuzana ŽAMPACHOVÁ. *Rozvoj sociálních dovedností u dětí s autismem: (pro děti předškolního věku a pro děti se sníženými rozumovými schopnostmi)*. V Praze: Pasparta, 2013. ISBN 978-80-905576-2-8.

DIATKA, Kryštof. *Tlapkání, čili, Život asistenčního psa*. Starý Plzenec: Pomocné tlapky, 2012. ISBN 978-80-260-4359-1.

GALAJDOVÁ, Lenka a Zdenka GALAJDOVÁ. *Canisterapie: pes lékařem lidské duše*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-879-1.

GILLERNOVÁ, Ilona a Lenka KREJČOVÁ. *Sociální dovednosti ve škole*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3472-9.

HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1168-3.

HODES, Matthew and Susan GAU. (Eds). *Positive Mental Health, Fighting Stigma and Promoting Resiliency for Children and Adolescents*. London: Elsevier, 2016. ISBN 978-0-12-804394-3.

HOLCZEROVÁ, Vladimíra a Dagmar DVOŘÁČKOVÁ. *Volnočasové aktivity pro seniory*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4697-5.

HOSÁK, Ladislav, Michal HRDLIČKA a Jan LIBIGER. *Psychiatrie a pedopsychiatrie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-2998-8.

JANIŠ, Kamil a Jitka SKOPALOVÁ. *Volný čas seniorů*. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5535-9.

JEDLIČKA, Richard. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha: Grada, 2015. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5447-5.

JELÍNKOVÁ, Miroslava. *Vzdělávání a výchova dětí s autismem*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2008. ISBN 978-80-7290-383-2.

KEJKLIČKOVÁ, Ilona. *Vady řeči u dětí: návody pro praxi*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3941-0.

KUKLA, Lubomír a kol. *Sociální a preventivní pediatrie v současném pojetí*. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-3874-1.

LEIFER, Gloria. *Úvod do porodnického a pediatrického ošetřovatelství*. Vyd. 1. české. Praha: Grada, 2004. ISBN 80-247-0668-7.

MICHALÍK, Jan, BASLEROVÁ, Pavlína, RŮŽIČKA, Michal a kol. *Postoje pedagogických pracovníků k vybraným aspektům společného vzdělávání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2018. ISBN 978-80-244-5321-7.

MILLER, Pat. *Pozitivní metody výchovy psa: cvičte a vychovávejte psa bez stresu, zloby a trestů*. Praha: Plot, 2012. ISBN 978-80-7428-090-0.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4.

MÜLLER, Oldřich. *Terapie ve speciální pedagogice*. 2., přeprac. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4172-7.

NERANDŽIČ, Zoran. *Animoterapie, aneb, Jak nás zvířata léčí: praktický průvodce pro veřejnost, pedagogy i pracovníky zdravotnických zařízení a sociálních ústavů*. Praha: Albatros, 2006. Albatros Plus. ISBN 80-000-1809-8.

OREL, Miroslav a Věra FACOVÁ. *Člověk, jeho mozek a svět*. Praha: Grada, 2009. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2617-5.

PEŠOVÁ, Ilona a Miroslav ŠAMALÍK. *Poradenská psychologie pro děti a mládež*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1216-4.

STALMACHOVÁ, Drahomíra. *Výcvik a výchova psa*. Olomouc: Rubico, 2000. Knížka pro každého (Rubico). ISBN 80-858-3940-7.

STRAUSS, Anselm a Juliet CORBINOVÁ. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky zakotvené teorie*. Brno, Boskovice: Sdružení Podané ruce, Albert, 1999. ISBN 80-85834-60-X.

ŠEĐOVÁ, Klára. Analýza kvalitativních dat. In ŠVAŘÍČEK, Roman, ŠEĐOVÁ, Klára a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách: pravidla hry*. Praha: Portál, 2007, s. 207-247. ISBN 978-80-7367-313-0.

ŠNÝDROVÁ, Ivana. *Psychodiagnostika*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2165-1.

THOROVÁ, Kateřina. *Poruchy autistického spektra: dětský autismus, atypický autismus, Aspergerův syndrom, dezintegrační porucha*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-091-7.

VALENTA, Milan. *Psychopedie: [teoretické základy a metodika]*. 4., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Parta, 2009. ISBN 978-80-7320-137-1.

VARUGHESE, Tarin. *Social Communication Cues for Young Children with Autism Spectrum Disorders and Related Conditions*. London: Jessica Kingsley, 2011. ISBN 978-1-84905-870-4.

VENGLÁŘOVÁ, Martina a Gabriela MAHROVÁ. *Komunikace pro zdravotní sestry*. Praha: Grada, c2006. Sestra (Grada). ISBN 80-247-1262-8.

VÍTKOVÁ, Marie a Jarmila PIPEKOVÁ, ed. *Terapie ve speciálně pedagogické péči*. 2. rozš. vyd. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-010-7.

VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. *Sociální psychologie*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1428-8.

ZVONÍKOVÁ, Alena, Libuše ČELEDOVÁ a Rostislav ČEVELA. *Základy posuzování invalidity*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3535-1.

Elektronické zdroje:

Autism (Autism Spectrum Disorder). *Research autism: Improving the quality of life* [online]. 2018 [cit. 2019-07-03]. Dostupné z: [http://www.researchautism.net/conditions/7/autism-\(autism-spectrum-disorder\)/Diagnosis](http://www.researchautism.net/conditions/7/autism-(autism-spectrum-disorder)/Diagnosis)

BECKER, J.I., B. BURROWS a E.C. ROGERS. Animal-assisted Social Skills Training for Children with Autism Spectrum Disorders. *Anthrozoos* [online]. 2017, **30**(2), 307 - 326 [cit. 2019-07-10]. DOI: 10.1080/08927936.2017.1311055. ISSN 17530377.

BETLACHOVÁ, M., P. UHLÍŘ a Z. KUCHAROVÁ. Canisterapie a její možnosti využití v rehabilitaci. *Rehabilitation* [online]. 2015, **22**(1), 14-21 [cit. 2019-07-01]. ISSN 12112658. Dostupné z: <http://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=3&sid=0c0f7685-5c67-4bc1-8044-4aa655c898eb%40pdc-v-sessmgr03>

BURGOINE, Luise et al. Parents' perspectives on the value of assistance dogs for children with autism spectrum disorder: a cross-sectional study. *BMJ Open*, 2014, 4(6), pp. 1-10. ISSN 2044-6055. DOI:10.1136/bmjopen-2014-004786

Canisterapie. *Duhová cesta z. s.* [online]. [cit. 2019-06-29]. Dostupné z: <http://www.duhovacesta.cz/CANISTERAPIE.html>

NEŠPOR, Zdeněk R. Společnost. *Sociologická encyklopedie*. [online] 2018 [cit. 2019-06-07]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Spole%C4%8Dnost>

SMYTH, Claire and Eamonn SLEVIN. Experiences of Family Life with an Autism Assistance Dog. *Learning Disability Practice*, 2013, 13(4), pp. 12-17. ISSN 1465-8712.

O společnosti pomocné tlapy o. p. s. *Pomocné tlapy o. p. s.: asistenční psi pro zdravotně postižené a canisterapie* [online]. 2009 [cit. 2019-06-29]. Dostupné z: <http://www.pomocnetlapky.cz/cz/o-spolecnosti-pomocne-tlapky/o-spolecnosti-pomocne-tlapky-o-p-s-2.html>

Z lásky k lidem a psům. *Pestrá psi asistence* [online]. [cit. 2019-06-29]. Dostupné z: <https://www.pestra.cz/z-lasky-k-lidem-i-psum>

Poslání a představení organizace. *Helppes: Centrum výcviku psů pro postižené* [online]. [cit. 2019-06-29]. Dostupné z: <http://www.helppes.cz/index/>

O nás. *Pes pro tebe: výcvik vodících a asistenčních psů* [online]. [cit. 2019-06-29]. Dostupné z: <http://www.pesprotebe.com/o-nas,1.html>

Výcvikové a canisterapeutické sdružení Hafík, z.s.: Význam pojmu canisterapie a jeho vývoj [online]. [cit. 2019-07-01]. Dostupné z: <http://www.canisterapie.org/c-33-pojem-a-vyvoj.html>

WRIGHT, Hannah, Sophie HALL, Annette HAMES, Jessica HARDIMAN a Richard MILLS. *Pet Dogs Improve Family Functioning and Reduce Anxiety in Children with Autism Spectrum Disorder* [online]. 2015 [cit. 2019-06-30]. DOI: 10.1080/08927936.2015.1070003. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/08927936.2015.1070003>

F, Butterly, Percy C a Ward G. Brief report: do service dog providers placing dogs with children with developmental disabilities use outcome measures and, if so, what are they?. *Journal Of Autism And Developmental Disorders* [online]. 2013, **43**(11), 2720-5 [cit. 2019-07-03]. DOI: 10.1007/s10803-013-1803-1. ISSN 15733432.

Výzkum autismus a pes. *Autismus a pes (Elva help o.s.)* [online]. [cit. 2019-06-29]. Dostupné z: <http://www.autismusapes.estranky.cz/clanky/vyzkum--autismus-a-pes-.html>

Seznam příloh

Příloha 1 – Polostrukturovaný rozhovor pro pracovníky

Příloha 2 – Polostrukturovaný rozhovor pro rodiče

Příloha 3 – Přepis rozhovoru č. 1

Příloha 4 – Přepis rozhovoru č. 2

Příloha 5 – Přepis rozhovoru č. 3

Příloha 6 – Přepis rozhovoru č. 4

Příloha 7 – Přepis rozhovoru č. 5

Příloha 8 – Rozhovor č. 6

Příloha 9 – Čestné prohlášení o mlčenlivosti a ochraně osobních údajů

Přílohy

Příloha č. 1 – Polostrukturovaný rozhovor pro pracovníky

1. Jak dlouho poskytujete tuto službu?
2. Jak dlouho trvá výcvik psa?
3. Jaký je nejčastější důvod/y k pořízení psa?
4. Jací klienti této možnosti využívají?
5. Co považujete za nejdůležitější pro to, aby pomoc psů byla co nejefektivnější?
6. V čem je podle Vás hlavní přínos psů pro lidi s ZP?
7. Co se u klientů zlepšuje?
8. Myslíte si, že pomáhá asistenční pes v začlenění do školního kolektivu? Jak?
9. Pomáhá pes v začlenění při zájmové činnosti?
10. Myslíte si, že asistenční pes může klientům pomoci lépe fungovat v rámci společnosti?
Jak?

Příloha č. 2 – Polostrukturovaný rozhovor pro rodiče

1. Jaké zdravotní postižení má vaše dítě?
2. Jaká omezení toto ZP přináší?
3. Jaké byly důvody o zažádání o asistenčního psa?
4. Jak jste se dozvěděli o možnosti pořídit si psa?
5. Jak dlouho asistenčního psa máte?
6. Je to váš první pes?
7. V čem vám nejvíce pomáhá?
8. Co se u vašeho dítěte zlepšilo?
9. Může si vaše dítě brát psa s sebou do školy?
10. Myslíte si, že pes pomáhá/pomohl vašemu dítěti v začlenění do školního kolektivu a ke zlepšení vztahů? Jak?
11. Bere si vaše dítě psa s sebou i jinde než do školy? Kam?
12. Využívá vaše dítě psa i při zájmových činnostech?
13. Funguje vaše dítě se psem lépe ve společnosti?

Příloha č. 3 – Přepis rozhovoru č. 1

Dobrý den, jmenuji se Kristýna Cihlářová a studuji obor Speciální pedagogika na Karlově univerzitě a svojí diplomovou práci píší na téma Role asistenčního psa u osob s poruchou autistického spektra. V rámci metodologie používám metodu rozhovoru a tak bych ráda s Vámi uskutečnila rozhovor. Chci se Vás zeptat jestli souhlasíte s nahráváním rozhovoru na mobilní zařízení?

R1: Určitě, nemám s tím žádný problém. Pojdme začít pracovat.

Tak. Jak dlouho poskytujete službu asistenčních psů pro klienty s PAS?

R1: Tak, teďka v současné době se těmto klientům a téhleté cílové skupině věnuje třetí rok s tím, že hodně to vlastně vzniklo na základě toho, že ta cílová skupina vlastně v posledních třech letech se o autismu mluví, hodně vlastně dochází k diagnostikám, dochází k rozšíření těch služeb a proto vlastně i my reagujeme na nějakou tu poptávku toho, že víc lidí se jakoby ukazuje, víc se jako otevřeně mluví o těch službách. Taky se líp daří nastavovat ta komunikace s těma lidma, víc se jako rozumí těm potřebám a já jsem se s tím potkala jako v jinejch zemích a když nás oslovila vlastně nějaká první klientská rodina, tak jsme trošku jako měli obavy, báli jsme se jestli to jako zvládneme, ale protože u nás výzvy milujem, tak jsme se hnedka domluvili, že absolvujeme nějaké školení v Nautisu, kde vím, že metodologie a práce s klientama je prima, je do reálnýho života, pomáhá a zároveň jsou tam ty děti brány jako na zřetel, že jako se fakt berou jako partáci. Takže jsme si prošli jako nějakým vzděláváním a začli jsme pracovat s tím, že ty první rodiny si nás našly sami.

Jak dlouho trvá výcvik psa?

R1: Celý to funguje tak, že samotný výcvik psa trvá 8. až 9. měsíců nicméně je to jen ten samotný výcvik psa. Ta práce s tím klientem funguje jinak. Před zařazením toho psa do výcviku je potřeba velmi dobře poznat tu klientskou rodinu tak, abychom jí správně napasovali toho psa. To znamená, že když přichází rodina, pracuje se v rádech týdnů až měsíců a zase je to o tom jak to dítě s tím autismem s čím přichází. Pokud přichází rodina, která je rozhodnutá o psovi, chtějí do toho jít, mají nějaké informace, už si potřebují doplnit ty informace a rozhodnout se jestli psa ano nebo ne a jestli u nás, tak je ta doba kratší. Protože oni přicházejí, my tady máme několik jako schůzek, dvě, tři schůzky, kdy si tady říkáme potřeby té rodiny, říkáme si nějaký limity toho kam, jak jsou schopni se o psa postarat, jak to dítě se projevuje, co je potřeba, co má ráda a nemá rádo. A navazuje se vztah s tím dítětem.

Jsou děti s autismem, který se sem bojeje, potřebují dopředu znát naše fotky, třeba znát náš hlas, mít vyfocenou kancelář kam jdou, musí se jim to jako velmi dobře vysvětlit. Pak naopak jsou zase děti, který když jim to dopředu řeknete, tak je to strašně stresuje, takže se jim to říká několik hodin, dnů až týdnů předtím. Dneska jsme tady měli klienta, který je tak natěšený na psi, takže to mohl vědět až včera večer, možná mu to řekla maminka až dneska ráno, že mu to řekli, aby nebyl přehlcenej, že se těším na psy a dostanu ho, nedostanu ho. Jsou děti s autismem, který si veškerou tu situaci velmi dobře uvědomují a s nima se vlastně pracuje jinak, než děti hodně s nízkofunkčním autismem, děti které nemluví, které se učí nápodobou, které se učí komunikovat kartičkami, s nima může být navazování toho vztahu delší. Máme tady dítě, které sem pravidelně dochází co 14 dní na nácviky, aby si na nás vůbec zvykalo, protože se nehrne k psovi, neprojevuje velké lásky, se bojí a přitom ta rodina ví, že by to jako pro něj bylo super. Někdy s tou rodinou pracujeme měsíce než vůbec se potkají s vedoucí výcviku, která pracuje s konkrétním zvířátkem, abychom věděli jak se vůbec pracuje s tím dítětem a psem dohromady a pak teprve na základě toho se vybere ten pes. Takže někdy ten proces může trvat 2 měsíce, někdy půl roku pokavad se vidí rodina, která třeba ještě nemá vyřešenou nějakou komunikaci nebo nemá vyřešenou školu, nebo tam mají nějaké jiné životní trable, která je překážka teď to rychle zachrání pes, tak nezachrání. To velmi rychle zjistíme takže potom, třeba říkáme pojďme vyřešit tuhle situaci v rámci sociální služby, až přijde čas tak za půl roku se budeme bavit o psovi. Měli jsme tady dítě, které v chtělo psa, ale bylo velmi nedisciplinované, nemělo nastavené s maminkou dovednosti toho, aby maminka nehodila na jedné straně psa a na druhé dítě. Dítě nechtělo poslouchat, nevědělo moc co se po něm chce, neuměli si to nastavit. Nebylo to dítě zlobivý, ale neuměli si to nastavit tu komunikaci tak aby to dítě tomu rozumělo. Takže jsme jim doporučili externí canisterapii a po třičtvrtě roce jsme vlastně s tím dítětem znova navázali, ono získalo nějaké návyky, chová se nějak jinak, takže můžeme vybírat psa. Takže záleží na tom procesu, ale většinou do 2 let maximálně, se ke klientské rodině dostává pes.

Jaké jsou nejčastější důvody k pořízení psa?

R1: Rodiny vlastně udávají, že vlastně potřebují partáka a kamaráda, že jak ty děti nechápou, co se po nich chce, mají to vnímání úplně jinak, nerozumí těm sociálním interakcím, nenavazují jako vztahy, oni by rádi, ale nejde jim to, neumějí se vyjádřit, jsou uzkostní, bojí se v cizích prostředích, bojí se neznámých věcí, mají problémy s rušným prostředím, jsou hodně senzitivní, citliví na různé pachy, na různé prostředí, tak vlastně aby jen ten pes jako tím provázel. Hodně nám rodiny říkají, že mají někde načteno nebo někde slyšeli, že ten pes

jako pomáhá ty děti zklidňovat a že ty děti jak pracují s tím psem, tak se to okolní vůbec neuvědomují. Což já vlastně můžu potvrdit, že většinou to bejvá tak, že to dítě s něčím přichází s nějakými překážkami, my je tady hodně zjišťujeme a samozřejmě s nějakýma potřebama toho jak s ním komunikovat, jak s ním pracovat do kterého prostředí ho brát a my najednou zjišťujem, když dam dáme toho psa na nějaký kontrolní nácvik nebo zkušební nácvik toho jestli psa ano, ne tak to dítě jak najednou má vedle sebe něco, co jakoby chce a něco co je pro něj vzácný a tak se na to jako soustředí, že většinou úplně jako zapomene v tu danou chvíli, že potřebuje něco překonávat. Měli jsme tu rodinu jejichž dítě se bálo chodit do schodů, oni bydleli v patrovém baráčku tak to už bylo trable samo o sobě a my jsme to věděli a že když se dítě dostane na schody, že nám přestane důvěřovat a bude to trouble. A my jsme se potkali záhy po nějakých prvních schůzkách na pobytu a kde byl výtah ale taky jsme tam měli na pobytu vozíčkáře takže jsme najednou říkali, tak půjdeme pěšky, protože kdybychom na to dlouho čekali a nějak jsme si neuvědomili, že je to dítě, který se bojí do těch schodů a trenérka šla, já jsem šla snít, šlo to dítě, měli jsme tam toho psa a za náma dobíhala maminka, která si něco zapomněla na pokoji, my jsme říkaly „Pojď, jdeme po schodech a dole počkáme na maminku.“ A to dítě draplo psa, prošli jsme dolů a ta maminka za náma úplně v pláči, co se to jako stalo a to dítě to jako vůbec neřešilo. Takže většinou tyhleto důvody jsou pro nějaký překonání těch běžných věcí, který vlastně možná ta běžná společnost ani jako neumí vidět tím prvním pohledem, ale překonání týchletý úzkosti a nejistoty, toho že můžou chodit do nových a neznámých prostředí, s tím psem kde je ten pes vítanej, takže apriory kde tam na to dítě prostě pohlížej, že už vědí, že to dítě má nějaký trouble. Jasně tady je asistenční pes, takže ta rodina nemusí vysvětlovat tolik toho, potřeby dítěte, na kterým to není na první pohled vidět. Takže to možná vypadá, že to dítě zlobí, nějak se jako divně chová, ale když jde s tím psem tak je evidentní, že ho potřebuje, a potom ty rodiny tolik toho nemusej vysvětlovat.

Co považujete za nejdůležitější proto, aby pomoc psů byla co nejefektivnější?

R1: V prvé řadě jako nastavení toho a budování toho vztahu s tím dítětem, protože když jako dobře nepoznáme to dítě a potřeby celý rodiny, tak neporozumíme tomu proč toho psa potřebujou a taky neumíme toho psa pro to adekvátně připravit. Takže opravdu otevřeně vědět co ta rodina od toho psa očekává a co je v jejich možnostech i v povelový technice, v odměňování, v přístupu k tomu psovi, jestli budou důsledný, méně důsledný jestli osobě vědí jestli mají nějaký nešvar, jestli mají nějaký zkušenosti se psama a podle toho my potom nastavujeme ten přístup k tomu psovi, aby ten pes věděl jestli to dítě na něj bude mluvit, bude

posunkovat, bude mít nějaký projevy, když je k tomu nějaká hyperaktivita nebo nějaká jako vydávání stereotypního chování, zvuků, který samozřejmě nesměj toho psa ohrozit, ale ten pes musí být na ně zvyklej tak to je asi ze začátku úplně nejdůležitější a postupně vlastně seznamovat tak jak se ten pes připravuje, tak seznamovat tu rodinu s tím, tohle už pes umí, teď si to s ním vyzkoušejte, vy se to naučíte, zapamatujete si povel, budete vědět, jak se v té situaci chovat. Pak zas pes něco nového umí, zase se to rodině postupně učí, takže postupně je tím provázet tak aby ve chvíli, kdy jde ten pes do rodiny, tak aby se s tou rodinou dobře znal, ta rodina se v tom cítila dobře, ten pes se v tom cítil dobře a jakmile tam není takového hodně stresu, pak tam není tolik chyb a pak ta pomoc může být efektivní.

V čem je podle Vás hlavní přínos psů pro lidi s PAS?

R1: Já už jsem to trošičku naznačovala, ale toho, že vlastně na to, aby toho psa mohli využívat tak je potřeba s nima nějaká spolupráce. A nejednou je to dítě jako bráný s nějakým respektem, s ohledem na to jak se chová, ale zároveň na něj klademe tu odpovědnost toho tý práce s tím psem a to už jako ty děti strašně pozvedává, ten pocit té odpovědnosti a péče za něco živého a s tím strašně psychicky rostou a ty úzkosti a neklidy se snižují, ta intenzita jde dolu. Pak samozřejmě velký zklidnění, protože my jim tady permanentně vysvětlujeme, že když jako budou poskakovat, budou poletovat, nebudou jim dávat povely, nebudou se držet tak nějak důsledně aspoň třeba 5 minut něčeho, tak že ten pes jim nebude jako rozumět, nebude s nima spolupracovat a nebude to fungovat, když s dětma polohují tak psi samozřejmě spousta dětí s autismem má poruchy hrubý motoriky to znamená, že polohováním to jako rozvíjej, předávaj energii, předávaj teplo a můžou si ty děti i u toho přemejšlet co jako potřebují, co chtějí a funguje to jako skvěle. Pak, když se tak jako rozhlídnu po těch našich dětech, co mají jako za speciály tak je provádějí v tom rušném prostředí, že když jdou do obchodních center a na nákupy a podobně, tak je v tu chvíli se třeba věnovat tomu psovi, aby ten pes nezlobil, aby spolu hezky prošli, že nemají čas jako vnímat okolí, co se kde děje, jestli na ně někdo kouká, že jsou tam jako dav, oni mají hlavu na tom psovi, podílejí se nějak na těch povelích, jak je potřeba. Tak tam to taky funguje a pak když to jsou děti s autismem a zároveň mají ADHD, tak jim hodně pomáhá v tom plynulým překonání cesty, takže neodbíhají, nikam jako neutíkají, nekoukají se okolo sebe, opravdu jsou nuceni koukat na toho psa, takže se i jako zkracuje ta doba docházky někam, protože je permanentně jako maminky neneháněj, když je tam nějaký afektový chování, tak ten pes dokáže toho člověka vytrhnout tak, že přijde, ducne do něj přitulí se k němu, vrazí mu hlavu do toho klína a dává mu najevo tady jsem, tak se jako uklidní nic se neděje a pojdme

něco dělat. A tím, že ty děti nenavazjou úplně vztahy s těma jinejma dětma, jde jim to jako blbě, tak samozřejmě je to jako skvělej komunikační most, to pak jako je to pes hodnej, má dečku, je to něčím zvláštní a ty jiný děti se jako ptaj a překonaj to jdu se zeptat ty v uvozovkách divný holky, co s náma běžně nekomunikuje co to má jako za psa a ta divná holka se samozřejmě jako rádapochlubí a něco jako spolu ukážou a zas jako je to dítě vnímaný tím okolím jinak.

Takže to jsme v podstatě i odpovědili částečně na tu další otázku. Co se u klientů zlepšuje.

R1: Je to tak opravdu se jako ten, nejvíc je to psychický zklidnění toho, že mám poboku někoho, kdo mi rozumí, kdo mi naslouchá a kdo na mě jako nekouká divně, protože ten pes to prostě přijímá tak jak to je a ty psí oči tam jako jsou, je tam ta vzájemná důvěra, takže tohleto se určitě zlepšuje. Zlepšuje se hodně ta komunikace s jinými lidmi, hodně se chodí do nových prostředí, protože prostě kam jde pes, tam jdu já, neřeší to pejsek, neřeším to já. Je to jako dobrý, takže hodně teď a maminky říkaly, že jsou klidnější nákupy, je daleko víc výletů.

Takže můžeme říct, že je to dítě i víc samostatnější v určitém smyslu.

R1: Je to, může to tak bejt, protože samozřejmě se i o toho psa pečuje, takže hlídá tu vodu hlídá to krmení, hlídá čas venčení i spousta dětem se nechce v určitých fázích určitého svého špatnějšího období ven, nechce se jim mezi lidi, ale vědí, že ten pejsek se potřebuje vyvenčit a že oni teda mají v nějakém tom plánu rozvoje, že se přece budou o pejska starat a že to tady pracovníkům v Pestrý slíbily, takže se snažej to dodržovat a běžně by se jako nedonutily. Teď je tam nějakje živej tvor, ktrej to potřebuje a to je v těch kompetencích posiluje. Tak to je určitě tohleto a poznávaj nová místa, někdy jsou postavení do role učitele, vim a je to zejména u těch menších dětí autistických, že víme, že se potřebují něco naučit ať už je to nějaký čtení, psaní, poznávání písmenek, pojď půjdeme to toho pejska jako naučit, ty teď budeš paní učitelka nebo pan učitel a budeme to říkat tomu pejskovi, abychom ho to naučili, v tuchvíli vlastně to dítě trošku ho obalamutíme, že se to neučí ono samo sebe, ale vlastně to učí toho pejska. To, že se to u toho učí to dítě samo to pak může prokouknout někdy pozdějš, ale funguje to velmi dobře.

Myslíte si, že pomáhá asistenční pes v začlenění do školního kolektivu, pokud si ho může s sebou samozřejmě klient vzít a jak?

R1: No, primárně nejsem úplně zastáncem toho, aby asistenční pes chodil s autistickým dítětem do školy, protože pokavaď není plnoletý a právně odpovědný tak nese odpovědnost zákonný zástupce, který v té škole není. To znamená, že i když je to asistenční pes, má dečku, má se nějak chovat pořád je to živý tvor a šelma a v tom školním prostředí, kde děti nerespektují pravidla, nechovají se tak jak by měly, je tak hluk, je to jakonevyzpytatelný prostředí, tak opravdu je krajně nezodpovědný nechat tam dítě se psem samotný, takže neměl by tam po tu dobu vyučování být. Něco jiný je, když ráno rodiče jdou s tím dítětem do školy, rozloučí se někde u šatny ty děti si ho tam jako můžou pohladit, ty jiný děti, naše klientský děti jako řeknu a já tady dneska mám psa a jsme spolu dělali tohleto a támhleto a chcete si ho pohladit a on zase přijde jako odpoledne pro mě jako do družiny, tak to jo, to už je jako nějaký komunikační most, když to dítě přijde cíleně s rodičema na nějakou ukázkou do školy nebo i s náma pracovníkama, že jdeme představit tady dítě XY bude mít pejska, ten pejsek mu bude pomáhat v tom, tom a tom apojďme si tady o tom povídat a pojďme ho pomazlit tak to určitě v tom kolektivu pomáhá, že ty děti potom jako vědí, že se to dítě snaží, snaží se jim ho představit, snaží se s nima komunikovat a určitě jako pomoci to může. Zároveň taky ne třeba neinformovanost na těch školách, že když je to jako větší škola, tak ne každý jako jiná třída ví, že je tam dítě s autismem amůžou si myslet, že se fakt chová a přijevuje jinak a přitom jim nikdo třeba z těch řad pedagogických pracovníků jako nesdělil, ale tady prostě tohle dítě má nějaký trable je to jako oprávněný chování, pojďme ho respektovat, pojďme pomáhat, aby ty projevy se třeba zmírňovaly, protože mu nějak pomůžeme tady v tom, aby se tady cítilo dobře.

Myslíte si, že pes pomáhá při začlenění při zájmové činnosti?

R1: Zase je to jako obdobný, jako v těch školách, ale do těch zájmových činností se opravdu ten pes může, může daleko líp zapojit. Takže tam si to dokážu představit, že zase v té škole, je to o té komunikaci je a ty máš jako psa a tohleto, když už zase ten kolektiv jako pravidelně toho psa vídá a zná tak už se víc bavěj, co prožili, co zažili jak to mají třeba ty jiný děti je a náš pejsek neposlouchá a tebe ten pejsek hezky poslouchá a vám to tak jako jde tak jako to roste. Ale mnohdy si to ty děti vůbec vlastně neuvědomují, neuvědomují si, že se na tolik zlepšují viditelně a je jim potřeba to říkat. Mě to hodně překvapilo nedávno, že jsme tady měli klíčinnu a říkali jsme mu při nějakém zhodnocení ročním, že ale jako tys udělala strašně

velkej kus práce, máš z toho jako radost? A měl bys na sebe bejt pyšnej koli ksi toho zvládl a všechno to okolí to vidí, ty vztahy se zlepšily, ale když se to tomu dítěti dobře nekomunikuje tak ono si to vůbec nemusí uvědomovat. Takže i na tomhle je třeba pracovat, že ano zlepšuje se to, ale když si to to dítě neuvědomuje tak je to vlastně jako velká škoda a potom tam to ztotožnění jako není a nerozvíjí se to dál, takže vlastně i tohle je třeba tomu dítěti ukazovat, co za cestu jako podnikl, jak moc se jako změnil. Tenhle klučina si vlastně vbec nepamatoval, že nám tu před rokem a půl nám tady skoro na každý schůze jako plakal a bál se sem jezdit a druhý den nemohl do školy, protože on to nějak úplně vytěsnil, zapomněl, chtěl zapomenout a vlastně si neuvědomil mně je teďka dobře, ale já jsem mu říkala, ale ty si sem nikdy nejedil a necítil ses tady jako dobře a teď už se tady cítíš dobře, ale to předtím nebylo a změnil se to, ty jsi ušel kus cesty, takhle to vždycky nebylo takhle ses necejtíl. Jo dobrý už se cítím dobře, ale to není jen o tom, že se cítíš dobře, to je o tom, že se ti něco povedlo.

Myslíte si, že asistenční pes může klientům pomoci lépe fungovat v rámci společnosti, případně jak?

R1: To vlastně jako omýlám celou tu dobu. Pokaždě je to dítě, které má nestandardní projevy v chování, takže si to okolí myslí, že je to dítě zlobivý a nevychovaný, nějaký afektový, záchvatový jednání, sebepoškozování, hlučení, křičení, nadávání tak, když jdou s tím psem v tý dečce tak to okamžitě každé jako pochopí, že to není jenom tak. Tak už tohleto hodně pomáhá edukovat tu společnost a trochu jako méně vysvětlovat, protože těm rodičům je to vlastně strašně blbý a, i když oni vědí, že za to to dítě nemůže tak vlastně si to to okolí pořád myslí a ty rodiče tím strašně trpěj. Těm dětem je to jako trochu šumák, protože si to většina z nich neuvědomuje a v tom afektu to okolí stejně nevnímá. Řešej to hodně ty rodiče. Pokaždě je to dítě s nějakýma nejistotama s úzkostma, pokaždě je to introvertní dítě, který hodně si všechno jako bere osobně a na první pohled jako vůbec nepoznáte, že něco je, tak tam se to jako tý společnosti jako vlastně vůbec nedotýká, protože jsou ty lidi buďto vlastně doma a nebo se hodně jako straněj a většinou jsou hodně lítostivý a plačtivý, takže tam je to spíš hlavně o těch samotných dětech, že dokážou sami vystoupit z tý bubliny a jít jako někam dál a oznamovat nové věci a poznávat nové lidi a hodně jsou ty děti nafixovaný na jednoho z rodičů, hodně jsou to maminky. Máme i vlastně klientské rodiny, kde je pouze maminka, protože to ty tatínkové prostě nedali. A je tam vlastně až nezdravý vztah, protože do té doby než je tam ten pes, ten pes je tam hodně jako prostředník pro upoutání té pozornosti od toho

rodiče, že jsou víc jak jste říkala samostatní. Že to má i ten dopad, že ta maminka má jakočas si s kámoškou vypít kávu, jít na nějakou návštěvu, jet třeba společně někam na výlet takže mnohdy to může mít i supr dopad na tu společnost pro ty, pro celý rodiny. Že ty rodiny můžou někam vyrazit, že to ten pec zvládne. Máme klientskou rodinu, klučina jenom s maminkou, to byl neuvěřitelný mamánek a bez maminky za ruku an ránu. A dneska by si šel sám psa vyvenčit a dělala by sám támhleto a tuhleto a maminka říkala, že si bude muset pořídit asi partnera, protože najednou tady jsem měla 12 let dítě, o který jsem se 24 hodin denně starala a potřebovalo mě a ono mě najednou nepotřebuje. A ta maminka byla zděšená a ježit tak já budu pracovat víc nebo co budu dělat. Takže tyhle ty dopady to mít může,ale někdy se to nastartuje jako hned a někdy je to za delší dobu podle toho jak se tam vytvoří vztah mezi tím psem a tou rodinou a jak oni důsledně dodržují to co my jim radíme, protože pro ně je to někdy až nesmyslná důslednost toho, jak maj pracovat, ale víme, proč to říkáme aby ten pes nebyl třeba při nějakým tom afektu a podobě větší přítěží, tak se musí umět chovat a pak to ty rodinyopravdu jako posouvá dopředu. A čím víc těch ps v poslední době je a čím víc se o tom mluví, tím víc laická veřejnost to ví a trošku jako víc to jako podporuje a nemá takový hloupý řeči.

Takže můžeme říct, že to dítě je jak samostatnější, tak lépe komunikuje, ale také můžeme říct, že se lépe adaptuje třeba na nové prostředí?

R1: Určitě, určitě je to tak. Zase, když budu muvit z praxe slečna, která za náma přijížděli, věděli jsme, že jako pes ano, že to bude skvělý, ale přijet do cizího prostředí třeba na pobyt nácvikový jsme museli všechno dopředu vyfotit, vysvětlit, jaká bude koupelna, jakej bude pokoj, v jakým bude patře, jaký bude číslo, jakej bude denní režim na minutu úplně to prostě muselo bej přesný jakmile to nebylo, tak proč to takhle není a řekli jsme si, že to tak bude porušili jsme plán, ztráta důvěry jako muselo to být úplně striktní. Museli přijet asi o x hodin dřív, aby si to tam prochodili, nachodili pak přijela jiná rodina, takže museli to dítě zase stahnout, aby se to dítě nezhroutilo. Přišel druhej pobyt už s tím psem, měli nějakou dobu toho psa. Ano, přijeli do stejného střediska, už to to dítě mělo nakoukaný, vědělo, ale úplně v pohodě. Vědělo do čeho jde, adaptovalo se úplně v pohodě a neměli s tím žádný problém. Do nový kanceláře naší, jo už jsou tam ty lidi a jedu tam stim psem a změna v harmonogramu a něco jsme si slíbili, aha bude to jinak. I na ty místa i na ty situace jsou líp připravený.

Takže můžeme říct, že je tam větší jistota díky tomu psovi.

Respondentka: Je to tak a je to všechno o tom pocitu té odpovědnosti toho, že s tím psem něco dokážu, že jsem respektovanej a potom to jde všechno líp. Takže určitě tam vždycky je nějaká větší jistota.

Jací klienti této možnosti využívají?

R1: Tak, jsou to rodiny s atypickým autismem, s dětským autismem a s Aspergerovým syndromem. Mnohdy tam bývá ještě nějaké přidružené jiné postižení hodně tam bývá hyperaktivita, ADHD, někdy tam bývá dysfázie, že ty děti nemluví a jsou to jako především děti. Vlastně jsme se vůbec nebavily se o tom, pro koho cvičíme jestli jsou to děti nebo dospělý. V současné době jsou to více děti, protože ten klient s tím dospělým autismem pokavaď nemá okolo sebe rodinu, která zajistí potřebnou péči v době nějakýho chování, kdy ten dospělý s autismem se není o psa postarat, tak tam pes být nemůže, ale pokavaď je to dítě tak nám péči zajistí vždy ten zákonný zástupce. Takže my co teďka máme klienty, tak máme výhradně děti a s těmihle druhy, nám jako je ta diagnóza jedno my vždycky jdeme po tom chování, po těch projevech, po těch potřebách toho, co to dítě potřebuje. Máme tady děti, které nemluví, máme děti, které komunikují formou kartiček, máme děti, které rozumí, ale nemluví, takže my si jako ověřujeme ukazováním nebo posunkama ověřujem zda mi to dítě rozumí a ví co udělat. A to bude všechno k té cílové skupině.

Děkuji za rozhovor.

Příloha č. 4 – Přepis rozhovoru č. 2

Tak dobrý den, já bych se Vám ráda představila. Jmenuju se Kristýna Cihlářová a studuji Speciální pedagogiku na Karlově univerzitě a pro svojí diplomovou práci jsem si vybrala téma Role asistenčního psa u lidí s poruchou atistického spektra. V metodologii budu používat metodu rozhovoru, který bych s Vámi ráda uskutečnila a chci se Vás zeptat, zda ten rozhovor můžu nahrávat?

R2: Dobrý den Kristýno, určitě můžete.

Dobře, přešla bych rovnou k první otázce a tou je: Jak dlouho poskytujete službu asistenčních psů pro klienty s poruchou autistického spektra?

R2: Tak, děti s autismem jsou cílovou skupinou služby sociální zhruba od roku 2015.

Můžeme přejít k další otázce. Jak dlouho trvá výcvik psa?

R2: Samotný speciální výcvik u trenéra trvá 8 až 9 měsíců.

Jaké jsou nejčastější důvody pro pořízení psa?

R2: Tak ty rodiny přichází s různou motivací, ale bývá to asi získání společníka, nějakýho jako kamaráda pro to dítě s autismem, který často bývá určitým způsobem sociálně izolovaný od svých vrstevníků. Nebývá úplně přijímatý ani úplně si třeba nerozumí s těma vrstevníkama. Takže jednoduše, když to řeknu, tak mu chybí nějaký blízký další tvor, kamarád, takže to bývá asi taková ta základní motivace.

Jací klienti této možnosti využívají?

R2: Tak jak už jsem říkala, je to u nás zaměřený na děti s autismem. Měli jsme i zájemce dospělé klienty, nebo zájemce jen v tu chvíli a to v těch konkrétních případech nebyla situace taková, aby chtěli využít té služby nebo jsme se dohodli, že to není vlastně to c by potřebovali v tu chvíli. Takže u dětí s autismem je to, jsou to děti různý věkově i dovednostma, jsou na tom různě v komunikačních dovednostech. Máme děti s Aspergerovým syndromem, ale i děti s atypickým autismem, s dětským autismem. Ta diagnóza není pro nás úplně na prvním místě, vždycky stejně u každýho toho dítěte zjišťujeme jeho konkrétní, individuální schopnosti, dovednosti a naopak limity. Takže bývá tam právě i mentální postižení u některých přidružený nebo dysfázie teď jsme vlastně dostali i do situace, kdy jeden chlapec byl

diagnostikované autista, teď se ale psychologka přiklání více k diagnóze dysfázie, takže stejně vždycky zjišťujeme tu konkrétní situaci toho konkrétního člověka.

Takže ta skupina je můžeme říct opravdu pestrá.

R2: Docela široká určitě jakoby co bývá vylučovací faktor je nezvládnutá agresivita toho dítěte, kdy není v silách rodiče, aby se nestala nějaká situace jako nebezpečná jak pro dítě, tak pro zvíře.

Tak já přejdu k další otázce. Co považujete za nejdůležitější pro to, aby pomoc psů byla co nejefektivnější?

R2: No asi na prvním místě, když už teda se bavíme o přímo té pomoci psa, když to budeme brát, že už ten klient toho psa má, tak si myslím, že je tam nutný vytvoření dobrého vztahu mezi tím dítětem a tím psem a to nejde většinou, tedy v některých případech to jde samo, ale ve většině je to na základě nějakých nácviků a vůbec jako přípravy toho dítěte i toho psa. Myslím si, že za nejdůležitější, aby to bylo co nejefektivnější. Souhru, dobrá souhra, vztah ten rodič tam funguje jako jistota jak pro dítě, tak pro psa. Vede jak to dítě svoje, tak toho psa, aby jim ten kontaktpolečně fungoval dobře. Myslím si, že je jako nutný, aby ta rodina byla dobře připravená na to co přichází, protože přichází nový člen rodiny pro ně v tu chvíli. Navíc je pes prostě šelma, i když je vycvičený jako asistenční, tak je to furt zvíře se svými potřebami a nějakým přirozeným chováním takže je nutný, aby ta byl ten pes pro ně vhodně vybraný, aby byla připravená na ten příchod aby vlastně ten rodič si byl jistý v té ovladatelnosti toho psa, aby si to dítě bylo jistý v těch aktivitách s tím psem.

Takže je důležitá i vlastně ta práce předtím s tím klientem než vůbec dojde k tomu, aby se dostal do kontaktu s tím psem. Poznat toho klienta.

R2: Jo, než přijde ten konkrétní jeden vybraný pes tak to je právě ta fáze, kdy mi poznáváme tu rodinu a to dítě a vlastně podle té osobnosti, povahy toho dítěte a i celého životního stylu té rodiny vybíráme povahově vhodného k tomu psa. U těch dětí s autismem buď jsou tam nějaké afekty, úzkosti a takovýchle náročnější chování v projevech, tak to musí být pes, který to ustojí, pro kterýho to nebude přílišný stres. Musí to být hodně empatický zvíře, takže to je právě hodně o tom, abychom se nejdřív poznávali, předali informace vedoucí výcviku o tom

dítěti a o tý rodině, která vybírá prostě z těch pejsků co máme ve výchově nebo na začátku výcviku, který znch by se pro to konkrétní dítě hodil.

V čem je podle Vás hlavní přínost asistenčních psů pro lidi s poruchou autistického spektra?

R2: No myslím si, že to asi nejen u lidí s autismem, když jsem sama dělala absolventskou práci na předchozí škole, kam jsem chodila jako ta pomoc třeba ta asistence je důležitá pro ty lidi, ale vždycky na prvním místě všichni zmiňovali ten vztah s tím psem. Myslím si, že u dětí s autismem nebo u lidí vůbec s autismem, to bude úplně taky možná ještě silněji. To, že vůbec jako v tu chvíli se rozšiřuje jim ten okruh těch blízkých lidí nebo bytostí a pak jsou to různé konkrétní věci. To dítě často se pokud je tam třeba hyperaktivita, se učí s tím psem nějakým způsobem zklidňovat a vlastně jde to snáz, než kdyby tam ten pes u toho nebyl. Někakým způsobem to tam většinou funguje, protože je ten pes pro to dítě třeba motivace velká. Takže najde nějakou sbojivnitřní motivaci proč třeba se při nějaký řízený aktivitě víc věnovat a soustředit se na ní a když třeba zmíním nějaký ty konkrétní věci jakoasi bych to shrnula jako lepší fungování v běžném každodenním životě. Ať je to pohyb venku, kdy to dítě si vytváří návyk na bezpečný pohyb venku, získává nějaký vědomí odpovědnosti za toho psa, tím pádem se třeba chová bezpečněji venku. To vědomí odpovědnosti tam pak je i hodně v tý péči o toho psa, kdy se snažíme co nejvíc těch věcí delegovat na to dítě ohledně tý péče o toho psa, takže zajištění krmiva, česání, mytí, aby vlastně jako získalo tu odpovědnost za něco živého. Pak v rámci těch nácviků se zlepšuje výslovnost, řeč, schopnost komunikace, používání gest. Díky polohování si to dítě vytváří návyk na zklidňování se, i když je to v začátku třeba v řádu minut. Takže na prvním místě vztah apak následně fungování v běžném životě bych řekla.

To už můžeme navázat tou další otázkou, co se vlastně u klientů zlepšuje. Tak zmínily jsme trošku komunikaci, to zklidnění a nějakou míru zodpovědnosti. Co by tam mohlo být dalšího?

R2: I třeba jako rozvoj motoriky hrubý i jemný, kdy tam opravdu se dá vymyslet x různých aktivit na to, který to dítě v tu chvíli chce dělat, protože ten pes je jako motivace. Hodně se u jedné klientky zlepšilo to, že je schopná víc samostatně fungovat, to znamená, že to byl pak pohyb venku, kterej by bez toho psa. Je to dítě samozřejmě, tam my samozřejmě nedoporučujeme, aby to dítě fungovalo s tím psem samo bez dohledu, ale byly to prostě nějaký konkrétní místa třeba knihovna, kdy ta maminka věděla, že tam sami dojdou a může je

tam sama nechat, protože nějakým způsobem to začalo mnohem líp fungovat. Takže si myslím, že je to nějaký sociální fungování toho, že ty děti víc dělají to, co je baví, protože jim to jde snáz.

Můžeme říct, že i ten pes poskytuje teda určitou jistotu pro to dítě.

R2: To určitě, to právě jistotu nějakou jako předvídatelnost, což je pro ně důležitý většinou díky tomu vlastně navštěvují místa, který do té doby třeba nezvládali třeba navštěvovat výstavy, veletrhy vůbec v klidu dojít nakoupit bez toho aniž by si to dítě prožívalo nějaký afekt, protože ono si udělá nějaký návyk toho fungování s tím psem a v tu chvíli mu ten návyk vytváří to jistotu a to, že tam má toho partnera pro sebe.

Myslíte si, že pomáhá asistenční pes v začleňování do školního kolektivu a jak?

R2: Tak to si opravdu budu moct jenom myslet, protože k tomu žádný úplně data nemám. My zjišťujeme, jak to dítě funguje jako v kolektivu před tím nebo při výběru toho psa, když vlastně navazujeme nějakou spolupráci třeba s jinými odborníky, kteří s tím dítětem pracují, abychom na to navázali, abychom mohli využít to na čem se třeba pracuje s ním. Takže tam zjišťujeme tu situaci hlavně v té první fázi a tím, že my nedoporučujeme, aby pes doprovázel dítě do školy, jako do hodin. Tak tam si nejsem jistá, zda je tam přímá souvislost asi to ovlivní to, jak to dítě funguje celkově, jinak, ale nevím zda je tam přímá souvislost. U nás třeba jeden chlapec pravidelně v jeho základní škole s naší trenérkou absolvuje ukázky práce asistenčního psa a je to něco co bylo hodně podstatný v procesu vytváření jeho sebevědomí. To je vlastně něco, co jsem mohla zmínit. To je to co jsme třeba zjistili, že ty děti poprvé v životě zažívají úspěch. Opravdu, že vyhrála jedna klientka soutěž na našem pobytu, získala pohár a pro ní to bylo poprvé v životě, co něco takovýmhle způsobem vyhrála. Stejně jako ten chlapec, který tu ukázkou v té škole dělá s naší trenérkou je to něco co v tom kolektivu musí nějakým způsobem rezonovat, ty děti si asi dobře uvědomují, pokud je tam ta práce s tím kolektivem nastavená dobře, že mají prostě kamaráda s nějakým specifickými potřebami a chováním, ale v tu chvíli to může fungovat tak, že se projeví v něčem schopnej a šikovnej a může to tam hrát roli.

Že ho víc ti spolužáci třeba přijmou trošku.

R2: Může to tak být, že třeba víc porozumí tomu nebo vůbec se mu přiblíží nějakým způsobem, může to být komunikační téma velký. Ale opravdu my tohle nijak nezjišťujeme a jenom si to já myslím.

Dobře. Pomáhá pes v začlenění při zájmové činnosti?

R2: To bude asi trošku podobný, tam asi by se dalo říct, že pokud je to zájmová činnost směřovaná k psu, tak tam určitě. Třeba jedna slečna uvažovala, že bude navštěvovat nějaký tréninky jako volnočasový aktivity se psem, nejsem si jistá asi k tomu ještě nedošlo. Umím si představit, že pro tuhle slečnu je ta kinologie nebo cvičení se psem, práce se psem obrovský koníček, takže ve chvíli, kdy bude rozvíjen v rámci zájmové aktivity, tak je to něco k čemu by se asi jinak nedostala a tím, že je ten pes na ní už dobře napojený, už mají nějaký dovednosti společný tak i ten vstup do dalšího kolektivu by mohl být snazší.

Ale jinak nemáte zkušenosti, že by klienti využívali při nějakých zájmových činnostech toho asistenčního psa?

R2: Přemýšlím. Ono jde taky o to, co myslíte tím zájmová činnost. My když předáváme pejska do té rodiny, tak s tou rodinou probíráme, jak bude vypadat jejich běžnej každodenní život vypadat. Děláme jim, společně s nima takovej denní režim, aby všichni v té rodině byli jistí co se psem, když třeba jsou tam i sourozenci, tak se bavíme při jakých činnostech se můžou sourozenci zapojit, aby nebyli vyčleněný nějakým způsobem z toho, a tím pádem nenarušovali tomu dítěti, pro který ten pes primárně je tu práci s tím psem. Takže v tom denním režimu jsou právě i ty každodenní aktivity, který to dítě s tím psem dělá ta péče o toho psa, procvičování těch speciálních cviků, který vypadají různě jo to opravdu je docela široká paleta, ale jde vždy o soustředěnou hru, řízenou činnost s tím psem. Není to nic časově náročného, ale je to určitý aktivity každý den, to dítě má motivaci chodit víc ven, proč chodit ven, když už chodí rádo ven na procházky, tak sis ním cvičí pod vedením toho rodiče takže vůbec ten pes tam funguje jako velký hobby.

To si myslím, že stačí a ještě tady mám jednu otázku. Myslíte si, že asistenční pes může klientům pomoci lépe fungovat v rámci společnosti a jak?

R2: No tak určitě, myslím si, že to již vyplývá z toho, co jsem již řekla. Ty děti začínají líp sociálně fungovat, zvládají situace líp, který pro ně před tím byly náročnější, vůbec jako dostávají se do situací, kdy ten pes je pro veřejnost většinou dobřej jako komunikační most. Je to téma, člověk v tu chvíli na sebe strhává pozornost trošku, protože ten pes je označený dečkou, to samozřejmě má ten dopad, že si i veřejnost může uvědomit, že jde o dítě s nějakým handicapem, ale sama vím dobře, že vůbec pes je něco, kdy s vámi ta veřejnost začne se bavit. A ty děti jsou v tu chvíli vystavovaný něčemu, takový třeba komunikaci, my se s nima dopředu o tom bavíme, že to tak bude, že prostě nebudou chtít s tím člověkem mluvit a bavit se o tom, tak jak tu situaci vyřeší vůbec, když budou ochotný se s tím člověkem bavit, tak v tu chvíli je to něco co by do té doby neprobíhalo asi úplně tak. Takže nastávají tam docela velký změny v životech těch dětí a rodin i výhledy do budoucnosti, kdy se stalo, že ty děti překvapí ty rodiče tím, že to mají naplánovaný sami ten svůj život, že počítají, že odejdou z domova jednou. A teď se bavím řekněme o vysokofunkčních dětech, jde o dvě děti s Aspergerovým syndromem a jsou schopný komunikování s určitou podporou a počítají do budoucnosti, že se o psa postarám, když bude pes starej a počítám s tím, že budu studovat a budu žít sám. A do to té doby ty maminky od nich neslyšely. Takže asi je to souhra všech těch možnejch faktorů to, že to dítě s tím autismem získává v tom psovi životního partáka.

Takže zmínily jsme třeba samostatnost, komunikaci, můžeme říct, že se i adaptuje na nové situace?

R2: Ano, určitě mnohem líp, protože v tu chvíli se nesoustředí na tu stresovou situaci, ale je od nás naučený soustředit tu pozornost třeba na to, že si srovná třeba psa, když to tak řeknu, protože ty psi se většinou hodně napojí na to dítě. Ve chvíli, kdy je dítě třeba nervozní tak to pes dává najevo určitým způsobem taky, to znamená že je třeba nesoustředěný, takže my je během těch nácviků chodíme postupně do míst, třeba do obchodního centra. Kdy dítě nemělo třeba rádo chodit do takovýho prostředí a ono v tu chvíli prostě ví, že tady je moje pozornost upřená jako na psa a líp díky tomu zvládne, protože řeší sebe, psa a nemusí tolik řešit ten stres z té celkové situace.

Děkuju za rozhovor.

Příloha č. 5 - Přepis rozhovoru č. 3

Tak dobrý den, já bych se vám ráda představila. Jmenuji se Kristýna Cihlářová a studuju obor Speciální pedagogika a jako téma své diplomové práce píšu Role asistenčního psa u lidí s poruchou autistického spektra a ve své metodologické části používám jako metodu výzkumu rozhovor a ráda bych ho s váma uskutečnila. Chci se zeptat, jestli souhlasíte s nahráváním rozhovoru.

R3: Ano, souhlasím.

Tak můžeme přejít k otázkám.

Jak dlouho poskytujete službu asistenčních psů pro klienty s poruchou autistického spektra?

R3: Poslední tři roky by se dalo říct intenzivně.

Tak můžeme přejít na další otázku. Jak dlouho trvá výcvik asistenčního psa?

R3: Pes se připravuje od štěňátka vlastně by se dalo říct už u paní chovatelky, která nám zvířátka prodávaj, štěňátka dvouměsíční tak už tam vlastně ty chovatelky nějakým stylem to štěně socializujou. Nejsou to štěňata z kotců, který by nic neznali, opravdu máme psy, štěňata z domácností, takže jsou zvyklý na běžný ruch, atd. Pak se připravuje do roka a půl u vychovatele a to je furt už připravována ten výcvik, ale samotnej výcvik u trenéra trvá přibližně 8 měsíců.

Jaké jsou nejčastější důvody k pořízení psa?

R3: Myslíte pro klientskou rodinu jaký má ta rodina nejčastější důvod.

Ano.

R3: Určitě, ono je to tady v té republice bych řekla ještě tak trošku v plenkách, takže je to buď na doporučení, že někdo ze známých toho psa má a strašně moc to pomohlo, a nebo je to takový zkusíme ono to bude fungovat, něco jsme zaslechli, ale určitě je to ta psychika těch dětí. Že vlastně ty psi si s těma dětma neskutečně rozuměj, je to naprosto přirozený, psi nepokládaj zbytečný otázky, neřešej náladu dítěte, když je něco špatně tak ten pes to přijímá tak jak to je, to je ta bezpodmínečná láska, vlastně tam dochází k neuvěřitelnému vztahu mezi těma dvouma, že jsou si oporou. Takže pro takové dětsko s autismem je ten pes obrovská opora a potom se snáží jít do prostoru, kam by dřív nešlo, zvládá věci, který dřív nezvládalo a

vlastně i přes toho psa se seznamují s dětma, boří to ty mosty mezi těma dětma, protože co si budem povídat vůbec všeobecně mezi pejskařema je to tak, že přeci nepřijdete na ulici k člověku, kterej jen tak tam stojí, ale ve chvíli, kdy tam bude mít psa, tak už přijdete a řeknete je, vy máte krásnýho pejska. Takže vlastně i mezi těma dětma to tak funguje, že ty kamarádi přijdou a říkaj můžu si pohladit pejska a ty máš krásnýho psa a vlastně i tam se odbourává ta komunikační bariéra, pro ty děti s tím autismem to někdy bývá naopak těžký, protože nechtěj to, takže samozřejmě někdy jim ten pes trošku způsobí trouble tady v tom, protože oni nechtěj bejt vidět, oni nechtěj být, aby si jich někdo všimal a nejdnou s tím psem si jich všichni všimaj, ale většinou se podaří to, že to dítě si na to buď zvykne a nebo nějak s tím psem je schopný to ustát a určitý komunikační dovednosti a ta komunikace s tím okolím tam hrozně moc tam ten pes pomáhá. Myslím si, že to je hlavní důvod u dětí s PAS.

Děkuju, tak můžeme dál. Jací klienti této možnosti využívají? Je to myšleno na klienty s autismem, ale jaké kategorie. Různorodost skupiny. Spíš mi jde o to jaké druhy autismum.

R3: Já si myslím, že tady asi můžeme, nechci říct úplně druhy, vim že je to tam strašně složitý rozlišovat druh autismum, co je Asperger, co je vysokofunkční, nízkofunkční. Já si myslím, že asi všichni. Měli jsme dítě, co absolutně nekomunikovalo, nemluvílo a se psem se nám rozmluvilo. Máme tam Aspergera, který opravdu měli jen problémy s tím okolím a ten pes jim tam pomohl. Já si myslím, že tohleto máme opravdu širokospektrální u nás a nedá se říct, že jedni to využívají míň, ti víc to spíš je o tom, kterej klient přijde a za ty tři roky si myslím, že i je dost odvážný říct, která ta cílovka je víc. Myslím si že po třech letech, netroufám si říct, kterých dětí máme víc, protože někdy je tam i kombinovaný postižení. Někdy u toho PAS, takže já si to netroufám, takhle přesně říct.

To mi takhle stačí, že můžeme říct, že je to široká skupina a každý klient je vlastně jiný. Co považujete za nejdůležitější proto, aby pomoc psů byla co nejefektivnější?

R3: Určitě spolupráce s trenérem, poslouchat toho trenéra co toho člověka učí. Co máme autistický děti jsou nesmírně inteligentní, naštěstí opravdu spolupracující, zezáátku ne, ale potom když si vytvoří ten vztah s tím trenérem, tak opravdu spolupracují a to je na nich asi to úžasné, že oni fakt chtějí, oni fakt poslouchají, co se jim říká, oni to fakt dělají přesně tak jak se jim to říká, to jsou možná i nejmenší problémoví klienti, když to takhle říkám, že vlastně oni tam mají tu důslednost, mají tam ty pravidla. Většina autistů potřebuje jasné dané režim,

potebuje jasně vědět co bude, jak bude a nesmí se uhnout a ten pes, tomu psovi to dělá strašně dobře taky. Takže vlastě to jde i samo, protože pes i dítě najednou mají jasně daný harmonogram dne, jasně daná pravidla to smíš to nesmíš a což je strašně úžasný proto toho psa, protože tady těm situacím rozumí a je šťastnej ten pes, takže myslím si, že tak aby to fungovalo tak musí být dobře zaučený klient s dobrým psem a musí se tam dodržovat ta pravidla a pak si myslím, že to fungovat bude. Pokaždě předá organizace psa do rodiny, kde nezná dítě, nezná jeho potřeby, nezaučí pořádně toho psa s tím dítětem, jen tak tam přijede a za tři dny předá psa, tak tam může být obrovský problém, protože nenaučí se správně spolupracovat, ale ještě ke všemu tam může nastat situace, že to dítě neví, jak v tu chvíli má zareagovat. Třeba jde na eskalátor, kterýho se bojí a dokavad' to s ním ten trenér nevypiluje, aby tam získal mechanicky tu jistotu, tak tam potom může dojít, že se začne sypat dítě, začne se sypat pes a nakonec vidí oba eskalátor a jeden pláče a druhý chce utéct, takže myslím si, že určitě to zaučení těch dětí.

A poznat toho klienta.

R3: Ano určitě poznat klienta, strašně moc poznat klienta samozřejmě potom u těch nízkofunkčních je to o těch rodičích, takže to je důležité, aby ty rodiče dodržovali ta pravidla, která se jim řeknou, protože pokaždě to dítě nekomunikuje a pouze má, že rádo běhá, rádo hází balonek, tak by se to mohlo zvrtnout v to, že pes a dítě sice mají společnou zábavu, že házou balonkem, ale potom, když házou balonkem x hodin denně a házou s ním v paneláku do vitrín, tak to asi dobrý není. Takže určitě zase ta disciplína od té rodiny a vůbec, aby ty rodiče naučili to dítě a toho psa podle našich pokynů, jak se k sobě mají chovat, jak mají spolu fungovat, že takhle si hrát nemůžou. Takhle je to špatně, jestli si spolu chcete hrát, tak to musí být takhle.

Je potřeba zaučit vždy dobře tu rodinu, aby byli spokojení všichni.

V čem je podle vás hlavní přínos psů pro klienty s PAS?

R3: Je to, co jsem říkala je to ta psychická podpora. To, že ten pes udělá fyzicky hradbu mezi ním a druhým člověkem cizím, že ten člověk se nedostane přes toho psa fyzicky blíž, že ví ten klient na tohle tady nejsem sám, není mi příjemný, že jsem v metru, že tady kolem mě jsou lidi, vždycky se mně může někdo dotknout, ale v tu chvíli tady na to nejsem sám mám tady toho psa, mám tady toho kámoše můžu se ho fyzicky držet, můžu ho fyzicky objímat. Můžu na něm jenom mít ruku, ale tu přítomnost tam ten klient cítí a strašně moc to pomáhá.

Prostě jsou situace, kdy i my dospělý potřebujeme vzít někoho za ruku nebo ten fyzický kontakt od někoho jiného, nejseš na to sám a tady vlastně těm dětem to dávaj ty psi, protože od těch lidí to někdy nechápou tu podporu, ten pes tam tu podporu dá. Takže pro mě obrovská psychická podpora pro toho člověka a i otužování, jak jsem už říkala, že musí komunikovat, ať chtěj nebo nechtěj.

Takže můžeme říct, že to podporuje komunikaci i samostatnost?

R3: Určitě.

Co se u klientů zlepšuje? Celkově. Zase navazujeme na tu předchozí otázku, jestli vás ještě něco napadá.

R3: Určitě, bavily jsme se o tom, bavíme se o tom že psychika, že se dostávají do míst, kam by si dřív netroufli, že si umějí užít výstavu, kterou dřív si neužili přes to, že je ty věci zajímavý, tak ale byli v tak velkém stresu, že si to neužili. Takže určitě mnohem krásnější život díky psovi. Přítupy tam, kam dřív se nedalo. A když vezmu ty nízkofunkční, tak tam určitě rozvíjení komunikace jak s okolím, tak ale vůbec to mluvení, že vlastně to k čemu došlo u nás chlapeček nemluvil, ale díky tomu, že jsme povelovali, já jsem povelovala on začal zrcadlit mě a začal povelovat úplně stejně jako já nejen slovně, ale i intonačně. Takže já, když jsem potom jako kolikrát chtěla, tak mě i předběhl a vlastně začal na povelch pro psa, dneska komunikuje s lidma na ulici, s každým. Takže určitě se dá to dítě rozmluvit přes psa pokavaď tam není jiný závažný problém, neříkám, že to tak musí bejt vždycky, ale nám se tohle podařilo. Je tam už jenom to soustředění, zklidnění u psa, že když se dělá canisterapie, tak ty děti se zklidněj, je to v tom klidu, není to jenom to házení míčku, ale že to dítě si s tím psem lehne, může si ho hladit v klidu, potom ho přistane hladit a jen vnímá ten dech toho psa a najednou vidíte, jak se to dítě směje, že je úplně někde jinde, ale ne s váma na té podložce. Takže určitě zklidnění, komunikace, jemná motorika, hrubá motorika, koordinace pohybu. Cvičili jsme psa, kdy měl chlapec zase problémy s koordinací pohybu, takže jsme vymýšleli cvik, kde házel různou vahou, takový damíky, pešky jsme měli takže měl různý velikosti, tíhy a ještě vzdálenost vlastně do kruhu, kde on se musel trefit a když se mu to nepodařilo a netrefil se tak si pro to musel dojít a ten pes čekal a když semu to podařilo tak konečně mohl poslat toho psa, takže určitě i fyzicky co se týče takovýchle věcí.

Tak můžeme přejít k další otázce. Myslíte si, že pomáhá asistenční pes v začlenění do školního kolektivu? Případně jak?

R3: Já jsem odpůrce psů ve škole, protože spousta dětí je alergickéjch, to je jeden důvod, druhý důvod je ten, že je mi strašně líto paní učitelka. Ten pes umí upoutávat neskutečnou pozornost, děti nebaví dávat pozor, takže když se tyhle dvě věci potkají tak je to problém a ta učitelka nemá šanci udržet pozornost. Asi něco jinýho je v kolektivu pěti dětí, něo jinýho v kolektivu třiceti dětí, kde prostě stejně každá třída má svého klauna a když se k tomu ještě přidá pes, kterej si zrovna zívne, tak je prostě o zábavu minimálně čtvrt hodiny postaráno, než paní učitelka zklidní třídu. Takže myslím si, krom toho tam bývá osobní asistent v té škole, ten pes tam ano, podá tašku, podá aktovku, otevře dveře, to by tam stejně museli mít stužku, ale stejně v té škole podle mne je asistent a měl by tam bejt, ten tam pomáhá to dopisováním to tam ten pes v životě neudělá a podle mě pes do školy nepatří. Něco jinýh je v případě potom těch středních škol, vyšších škol kdy třeba ti nevidomí opravdu potřebují, aby ten pes je do té školy dovedl, odvedl je, když je to člověk na vozíku, který nepotřebuje asistenta k tomu, ale aby mu tam opravdu mu jde jenom o to, že teda potřebuje podat tužku, peru, podatprávitko a nechce si říkat ostatním, tak asi jo. Ale takový ty děti s PAS, nejsem si jistá, jestli tam ten pes patří, za mne ne.

Dobře, děkuju.

Ale i tak to může stmelovat v tom, že ty děti věděj, že mají psa, když to dítě to chce. Takže může se stát, udělala to naše kolegyně, že ten chlapec, kterej toho asistenčního psa má, tak prostě přišel, se domluvili jeden den přišel do školy a dětem ukázal, že tam má pejska, že mu pomáhá, předvedl tam nějaký cviky, tu asistenci a v tu chvíli určitě ano, tam může dojít k tomu, co se může stát ve škole, může se to stát úplně stejně před školou nebo se sousedovic dětma, že v tu chvíli a ty děti přijdou a doptávají se a může to tam, ale na celodenní určitě ne.

Pomáhá pes v začlenění při zájmové činnosti?

R3: Tam už se zase můžeme bavit, bavíme se předpokládám o kroužkách různých. Zase pokavaď jde dítě za nějakým cílem, zájmovej kroužek, ano, může tam si umím představit, že to dítě se tam necítí úplně dobře, umím si představit, že tam ten pes bude ležet. Na druhou stranu pokud je to zájmovej kroužek, tak by to pro to dítě měl být relax, měl by to být odpočinek a tam by měl chodit rád. Takže v tu chvíli by tam neměl potřebovat toho psa na tu podporu a mělo by tam být šťastný to dítě. To je podle mne mimo zájmovej kroužek, to je prostě vyčištění hlavy po škole. Ty rád maluješ, tak budeš chodit do výtvarnýho kroužku, protože a v tu chvíli kdy dělám něco, co mě baví, tak se na to chci soustředit. Tam je asi

ideální, když někdo umí s tím psem, tak aby se zvládla ta cesta, ale za mě si myslím, možná se mýlim, třeba dojdeme k tomu za pět let, že je to jinak, ale podle mne si myslím, že ten pes je motivační, ale pokavaď já dělám něco, co mě baví, nepotřebuju motivovat, tak tam nepotřebuju další motivaci.

Tak a poslední otázka. Myslíte si, že asistenční pes může klientům pomoci lépe fungovat v rámci společnosti?

R3: No stoprocentně. To je to o čem se tady bavíme celou dobu, prostě ty lidi získávají sebevědomí, neschovávají se, nekrčej se a málokdy oslovíte člověka, kterej se mračí, kterej sedí v koutě a má ten výraz, kterej je pro nás nečitelný. Samozřejmě pokud bude sedět v koutě někdo kdo pláče, tak se půjdete zeptat, jestli mi můžete pomoci, ale pokavaď tam někdo sedí a vy nejste schopnej z obličeje přečíst co se děje, tak se většinou bojíme takovýho člověka oslovit a ty lidi prostě s tím psem získávají sebevědomí a jsou šťastnější, vidíte najednou, že ty děti se smějou, že mají ten klidnej výraz. Takže přes to, že u slečny, u který bych si jí nedovolila dřív oslovit, protože měla ten nečitelný výraz vyplašený laně, tak najednou teď kdykoliv jí vidím, tak je to takový to, když se na ní jde neopatrně, že si to člověk neuvědomí a nezamyslí se, že na tu se takhle nesměl, tak jí naprosto přirozeně jako na někoho jinýho „Ahoj, tak jak ty se máš?“ ale velice snadno ji zpátky vytáhneme přes toho psa, takže ano může se to stát, že ty lidi se dostávají do situací, že je dřív nikdo neoslovoval a teď ano a oni padají zpátky do té svojí ulity, ale myslím si, že právě tam ten pes pomáhá strašně moc v té společnosti.

Ještě tady k té otázce bych se zeptala, jestli jim to pomáhá dostat se do nějakýho novýho prostředí a fungovat tam samostatně, třeba do nákupního centra, jestli vidíte i v tomhleto pokroky.

R3: Obrovský pokroky. Třeba tadyta slečna by v životě nešla do jiný místnosti bez maminky a najednou prostě stačí, že maminka kouká a ona jde před barák sama, už to není s maminkou za ruku. Jezdí na výlety, jedzí na výstavy, to co vždycky milovala, nikdy si tam netroufala, radši na to koukala na fotkách, doma v bezpečí. Tak najednou dostáváme fotky a je tam, zvládá to a s úsměvem. Určitě to má vliv, dostanou se tam, kam se dřív nedostali.

A zvyšuje to podle vás i jistou důvěru rodičů v to dítě, že může samostatně s tím psem fungovat. Myslím, třeba na jít procházku nebo jenom na nějakou krátkou vzdálenost, že jim tu důvěru rodiče daj a že i to dítě chce samo.

R3: No, ty děti chtěj samy, ty maminky jestli jim daj důvěru. Já to vidím u maminek zdravých dětí, že některý desetiletý dítě běhá samo venku a některý naháněj ještě v pětadvaceti dítě, že o něm nevědí hodinu. Já vidím, že tam ty pokroky jsou, že ty děti běhají venku, že ty maminky tím svým způsobem trpěj, že se v nich pere to, že vždycky toužily po tom, aby to to dítě samo dělalo, ale nejsou na to připravený a nejdnou se boje, co se stane a nevědí. A myslím si, že je na to ještě brzo, dneska my máme ty maminky po těch třech letech co to děláme, tak je máme v tom stádiu, je to šok na to jsem nebyla připravená, já jsem si myslela, že se mně za ruku nikdy nepustí, vždycky jsem o tom snila, neuměla jsem si to představit, takže jsem v to přestal věřit, nejdnou to řpišlo a já nevím, co s tím budu dělat. Teď prožívají maminky šoky, bojují s tím vlastním strachem, protože ten jako mámy vždycky máme, ale jak to překonají to si myslím, že zjistíme si myslím za dva roky, za rok.

Teď jsou fakt v boji obrovským, že nikdy jsem nečekala, že budu mít volno si vypít si v klidu kafe a že budu bojovat s tím, že dítě nesmí jít ven, přes to, že chtějí. Takže maminky teď nevědí co s prázdným časem, protože na něj nebyly zvyklý.

Tak já si myslím, že mi to stačí a já vám děkuji za rozhovor.

Příloha č. 6 – Rozhovor č. 4

Takže dobrý den já bych se vám ráda představila. Jmenuji se Kristýna Cihlářová a studuju Speciální pedagogiku na Karlově univerzitě a jako téma své diplomové práce jsem si vybrala Role asistenčního psa u lidí s poruchou autistického spektra. V metodologii používám metodu rozhovoru a ráda bych s vámi uskutečnila rozhovor, pokud budete souhlasit s nahráváním na mobilní zařízení.

R4: Souhlasím.

Jaké zdravotní postižení má vaše dítě?

R4: On má diagnostikovaný autismus a silnou hyperaktivitu.

A jaký druh autismu?

R4: Dětský autismus.

A jaká omezení toto zdravotní postižení přináší?

R4: Tak určitě se neorientuje v prostoru, nemůže sám někde chodit. Na to kolik mu je, že mu je vlastně 8 let, tak není to normální vývoj jako u jeho vrstevníků bez postižení.

Přináší to obtíže samozřejmě asi v těch základních oblastech, co autismus s sebou nese, takže například komunikace.

R4: Určitě. On má ještě diagnostikovanou vývojovou dysfázii řeči takže tam je to trošku horší, že se neumí vyjádřit tak, jak by chtěl.

Jaké byly důvody pro zažádání o asistenčního psa?

R4: Určitě ta hyperaktivita jeho, a aby měl takovýho toho svého parťáka k sobě, aby se v něčem cítil jistě.

Jak jste se dozvěděli o možnosti pořídit si asistenčního psa?

R4: U nás to bylo trošku jinak, protože my jsme měli svého psa a viděla jsem, jak je klidnej, vyrovnaněj už v tom šteněcím věku tak jsem chtěla zkusit canisterapii jestli by s ním nešli a Pestrá nám to umožnila. Vlastně celej ten proces toho výcviku toho asistenčního psa.

Takže ten výcvik byl vlastně vašeho psa, co jste měli.

R4: Ano, já jsem si ho předvychovala sama a pak šel do výcviku tady v organizaci, za pomoci jí jsem si ho předvychovala.

Jak dlouho asistenčního psa máte?

R4: Třetím rokem, jsou jí tři roky, ale u nás asistuje rok a půl.

Je to váš první pes?

R4: Ne, ale asistenční ano.

V čem vám nejvíce pes pomáhá?

R4: V tom, že vlastně syna brzdí u přechodu, že se naučil zastavit před přechodem a rozhlídnout se jestli něco nejede. Je to takovej zklidňující prvek pro toho syna. Má v něm jistotu, je pro něho čitelný ten pes, ví co udělá a zabaví ho v nějaký hře, když má nějaký speciální cviky a tak.

Můžeme říct, že mu pomáhá v samostatnosti, v nějakém zklidnění.

R4: Ve zklidnění ano, v samostatnosti určitě ne.

Co se u vašeho dítěte zlepšilo?

R4: Komunikace, řeč on díky psovi začal mluvit, že se první větu naučil skrz psa.

A ještě něco vás napadá, co se zlepšilo, třeba motorika?

R4: To určitě taky asi.

Hrubá i jemná?

R4: No a takovej ten klidovej režim, ví že si na něco musí počkat naučil ho i takovému tomu klidu.

Můžeme říct, že i trošku nějaká míra zodpovědnosti za toho psa, že ví že se o něho trošku musí starat?

R4: Stará se o ní, dává jí granulky, venčí jí. Možná jo.

Může si vaše dítě brát psa s sebou do školy?

R4: Ne. On chodí teda do školky, takže ho vyprovází vždycky do školky nebo pro něj chodí, ale nemůže ho tam nechat.

Tahle otázka na to navazuje, nicméně vám jí položím, i když si toho psa nebere. Jestli si myslíte, že pes pomáhá nebo pomohl vašemu dítěti v začlenění do školního kolektivu ke zlepšení vztahů?

R4: To ne, jelikož tam ten pejsek bejt nemůže, ale vždycky, když tam jdeme tak děti si na toho pejska sesypou, hladí si ho a syn vždy hrdě „to je moje to je můj pes“, jakože možná tam pociťuje něco, že má něco navíc.

A je možný, že ty děti k němu pak mají blíž? K vašemu synovi, díky tomu pejskovi?

R4: To nevím, jestli díky psovi, ale jo možná v nějakých situacích jo.

Bere si vaše dítě psa jinam a kam? Myšleno jinam než do školy.

R4: Jo, když chodíme někde venku po ulici nebo jdeme na nějakou akci, když jdeme, na chatu.

Takže v podstatě všude můžeme říct?

R4: To všude úplně ne, protože ne vždycky jsem s ním já. Jede třeba k babičce a tam to nejde, aby babička, neumí ovládat toho psa, tak jak by měla nebo tak jak je ten pes naučený, aby nemátl psa a syna.

Využívá vaše dítě psa i při zájmových činnostech?

R4: Zájmové činnosti to moc jako, on jezdí rád na kole a na koloběžce, tak to se jdeme vždycky projít, takže psa máme s sebou, ale v tu chvíli pes nepracuje. Ale v zájmových činnostech jako, ne.

A na procházky? Při sportování?

R4: Ano, ale při sportu to jezdí jen na tom kole a koloběžce.

Funguje vaše dítě se psem lépe ve společnosti?

R4: Jo, určitě. Nevzdaluje se, je vlastně připoutaný takovým vodítkem, co má na ruku natahovací a určitě jo, cítí se pevnější jistější. Umí čekat, když nemá psa tak lítá všude, vykrucuje ruku. Ale s tím psem, to je takovej prvek pro něj, jistě.

Takže funguje líp, když jdete třeba nakoupit, v nějakém rušnějším prostředí?

R4: Určitě, myslím si že jo, drží se psa a neodbíhá, nemá tendence, celkově je zklidněnej.

Tak já vám děkuji za rozhovor.

Příloha č. 7 – Přepis rozhovoru č. 5

Takže dobrý den jmenuji se Kristýna Cihlářová a studuju Speciální pedagogiku na Karlově univerzitě a jako téma své diplomové práce jsem si zvolila Role asistenčního psa u lidí s poruchou autistického spektra. Ve výzkumu používám metodu rozhovoru, který bych s váma ráda uskutečnila, pokud budete souhlasit s nahráváním.

R5: Ano, budu.

Začneme první otázkou. Jaké zdravotní postižení má vaše dítě?

R5: Můj syn má Aspergerův syndrom a epilepsii. Těžkou poruchu pozornosti a ADHD.

Jaká omezení toto zdravotní postižení přináší?

R5: No, omezení prakticky žádná, ale spíš ta nemoc jako taková omezuje to dítě, aniž by to dítě chtělo. On je do kolektivu i všude přijímán, on se chová normálně s Aspergerovým syndromem, normálně v uvozovkách a není vyloučený ze společnosti, ale ta nemoc mu to neumožňuje. Syn třeba nerad opouštěl domácnost, vůbec nerad poznával lidi, neměl rád, když k nám někdo přišel a jakákoliv změna je pro něj šílená.

Jaké byly důvody pro zažádání o asistenčního psa?

R5: Protože syn má rád psy a vždycky na ně hezky reagoval, tak my jsme začli chodit nejdřív soukromě na canisterapii a tam nám bylo vlastně doporučeno a odkázáno na Pestrou společnost, která vychovává psy pro děti s autismem a vlastně tam nám řekli, co by všechno ten pes mohl zlepšit, jak by mohl synovi pomoci a my jsme se nadchli.

Jak jste se dozvěděli o možnosti, to jste říkala skrze tu canisterapii?

R5: Ano, skrze canisterapii, přesně tak.

Jak dlouho asistenčního psa máte?

R5: Máme ho od února loňského roku, takže rok a čtvrt.

Je to váš první pes?

R5: Ano.

V čem vám nejvíce pomáhá?

R5: Ve všem. Synovi na pozornost, na motoriku, synovi zvedl hrozně sebevědomí, víc si důvěřuje, pomáhá nám ve stresových situacích, kdy my si to ani nepředstavíme, že je to stresová situace a ona je. Takže ho vlastně syn používá i jako na tu canisterapii. Ve všem, kam já se kouknu, tam nám Barney pomáhá.

Co se u vašeho dítěte všechno zlepšilo?

R5: Zlepšilo se sebevědomí, sebeobsluha se změnila, další věc je syn nejedl, nepouští nová jídla do jídelníčku a i to povolilo. Víc se osamostatnil.

Zlepšila se třeba i komunikace?

R5: Jo, určitě, je to nepřímo přes toho psa, ale je to prostě jiný, i když na druhou stranu syn byl komunikativní vždycky, on je povídavej od malička, ale v podstatě povídal o svých tématech, ale teď je schopnej povíat si s lidma i o něčem jiným.

Zlepšilo to teda i samostatnost?

R5: Stoprocentně.

Zodpovědnost taky nějakou můžeme říct trošku?

R5: Určitě, protože na něj postupně přenáším odpovědnost za psa, což je krmení a venčení.

Může si vaše dítě psa brát s sebou do školy?

R5: Ne, nemůže. Nebo v podstatě může, ale naše školství tomu není přizpůsobený a hlavně pes by byl hrozně unavený, nemůže pracovat tak dlouho.

Myslíte si, že pes pomáhá nebo pomohl vašemu dítěti v začlenění do školního kolektivu a ke zlepšení vztahů?

R5: Určitě. Já bych řekla, že stoprocentně tím, jak vlastně nabil díky Barneymu sebevědomí, tak i se syn cítí pevnější v té třídě. A syna vždy brala ta třída hezky, nikdy ho nevylučovali, ale řekla bych ano.

Bere si vaše dítě s sebou psa i jiam než do školy? Do školy jsme říkali, že ne ale kam ho s sebou všude vodí?

R5: Prakticky Barneyho bereme, kam to jde. Samozřejmě koukáme na to, aby nebyl unavený. Syn nemá moc rád veřejný věci, jako jsou festivaly, kde se shromáždí hodně lidí, je tam hluk, nicméně díky Barneymu už občas navštívíme, dokonce jsme byli na hradě s Barneym. Když jdeme kamkoliv na procházku nebo někam, kde to vlastně i umožní tak ho bereme s sebou.

Využívá vaše dítě psa i při zájmových činnostech? Třeba při sportování.

R5: Ne syn nesportuje, vůbec. Ale všechny kroužky má v rámci školy a tam nemůže.

Funguje vaše dítě se psem lépe ve společnosti?

R5: Určitě, stoprocentně.

Takže třeba větší jistota, kde je třeba více lidí, jak jste říkala, v nákupním centru?

R5: Tak tam už je to teď úplně bez problému, třeba díky Barneymu, i když s náma třeba nebyl přímo koupit ty boty, ale díky němu už teď jde uvolněji a nechá si vyzkoušet třeba i dva páry, to dřív nebylo. My jsme ale na vesnici, takže je potřeba vyjíždět do větších měst, takže na větší nákup či do nákupního centra necháváme psa doma.

Tak to by bylo z mojí strany všechno a já vám děkuju za rozhovor.

Příloha č. 8 – Rozhovor č. 6

Jaké zdravotní postižení má vaše dítě?

R6: Dcera má atypický autismus, (dříve měla Aspergerův syndrom, selektivní mutismus a obsedantně kompulzivní projevy)

Jaká omezení toto ZP přináší?

R6: Omezení jsme hlavně po společenské stránce, dcera preferuje samotu, pohybovat se ve společnosti je pro ni obtížné, nerozumí sociálním interakcím a komunikaci, množství lidí působí chaoticky, neví, co od koho může čekat, setkání s cizími lidmi jsou ohrožující, protože dopředu nezná povahu těchto lidí, styl komunikace, není možné, aby byly všechny situace jasně předvídatelné a vše postupovalo dle předem připraveného programu.

Jaké byly důvody o zažádání o asistenčního psa?

R6: Důvodem pro spolupráci s Pestrou byla stabilizace psychického stavu, omezení a vysazení psychiatrické medikace, omezení afektů při návštěvě ambulancí a vyšetření, celková harmonizace všech složek osobnosti.

Jak jste se dozvěděli o možnosti pořídit si psa?

R6: Náhodou jsem našla společnost na internetu a přes mail jsem je oslovila.

Jak dlouho asistenčního psa máte?

R6: Asistenčního psa Kessy máme od 1. 6. 2018.

Je to váš první pes?

R6: Je to náš první asistenční pes a vůbec první pes, (psa jsme nikdy neměly).

V čem vám nejvíce pomáhá? Co se u vašeho dítěte zlepšilo?

R6: Kessy nám pomáhá během celého dne. Výrazně došlo k omezení rituálů a časově vše zvládá dcera rychleji. Dříve hodinu snídala, hodinu se sprchovala, myšlenkově ulpívala a různé činnosti se tak protahovaly – hygiena, jídlo, oblékání...obsedantní jednání vymizelo. (neptá se mě 90krát na danou věc dokola (číslo je pravdivé, vedla jsem si jeden čas záznamy o četnosti), nechodí si umývat neustále ruce, vtíravé myšlenky nemá).

Kessy dceru díky canisterapii zklidnila, nebere žádnou medikaci, její stav je mnohem lepší, nikdy před tím nebyla tak v klidu.

Kessy dceru doprovází do různých ambulancí, dcera nemá afekty panického strachu (stávalo se se, že v důsledku afektu, nevnímala okolí), s lékaři spolupracuje (omezeně komunikuje, ale splní vše, co jí řeknou), vyšetření probíhá v klidu.

Keessy dceru doprovází na kulturní akce, které jsme dříve nerealizovaly z důvodu množství lidí a chaosu. Kessy ji provází a dcera ji následuje a mnohdy se nejprve plně soustředí na Kessy a lidi tak nevnímá.

Kessy doprovází dceru do obchodu, je s ní ve zkušební kabině, dcera vnímá, co si obléká a může se rozhodnout sama, co se jí líbí a co je jí příjemné, (dřív byla tak nešťastná z lidí, že ztrácela nervy a nevnímala). Kessy chodí i do knihovny. Kessy se s dcerou mazlí a je trpělivým posluchačem, který ji neodmítne. Kessy nahrazuje dceři kamarády, učí ji samostatnosti. Kessy doprovází dceru do místního pekařství, (personál nás zná a Kessy může dovnitř), dcera si sama koupí pečivo. Díky Kessy dcera musí komunikovat se sousedy, protože každodenní venčení ji nutí chodit ven a často se potkáme s nějakými sousedy a povídáme si.

Dcera spí celou noc a nemá problém s usínáním. Dcera se více pohybuje, chodí ven, běhá s Kessy, je fyzicky více aktivní. Rapidně nám klesla nemocnost. (Domnívám se, že jde o psychosomatiku, dcera je více v klidu, nestresuje se tolik, je odolnější).

Může si vaše dítě brát psa s sebou do školy?

R6: Kessy by do školy mohla, ale nakonec ji necháváme doma, aby si dopoledne odpočinula a také kvůli ostatním spolužákům, kteří se těmto dětem posmívají a často je pak šikanují. Bohužel má dcera spolužáka, o kterém všichni vědí, že má autismus a vždy si najdou nějakou příležitost, aby mu psychicky a fyzicky ublížili.

Myslíte si, že pes pomáhá/pomohl vašemu dítěti v začlenění do školního kolektivu a ke zlepšení vztahů? Jak?

R6: Pomáhá i v začlenění do kolektivu, protože když dcera přichází do různých jiných interakcí, když venčíme nebo jsme v obchodě, tak tyto zkušenosti a postupy zkouší aplikovat i ve školním prostředí.

Bere si vaše dítě psa s sebou i jinde než do školy? Kam?

R6: Jak již bylo zmíněno obchody, výstavy, kulturní akce, lékaři, rodinné návštěvy, vyšetření na psychiatrii a v SPC (kde poprvé sice málo a stroze, ale poprvé odpověděla na několik otázek), kostely.

Využívá vaše dítě psa i při zájmových činnostech?

R6: Dcera kroužky nenavštěvuje. Zkoušely jsme to dříve, ale nezvládala to z mnoha důvodů. Žádné kroužky nemá, doma ji baví ruční práce – vyšívání, pletení, čtení, vytváří různé statistiky, sleduje politiku, baví ji chemie. Do žádného kroužku chodit nechce...společně chodíváme plavat, ale tam pes nemůže.

Funguje vaše dítě se psem lépe ve společnosti?

R6: Dcera ve společnosti v podstatě nefungovala, s Kessy se to učí, někdy zjišťuje, že se to dá přežít, někdy má i pozitivní pocity, že to zvládla (např. na výstavě na brněnském výstavišti měla opravdu radost a vše klidně sledovala a vnímala, dalo by se říct, že díky Kessy výstava splnila svůj účel a dceru obohatila po mnoha stránkách), někdy je zklamaná z negativních reakcí ostatních na doprovázejícího psa, (ale to já jsem také...) Celkově ve společnosti funguje mnohem lépe.

Díky Kessy má radost ze života, je to její přítelkyně, která ji neopustí a všude ji provází. A tím pádem i já mám méně starostí, více energie a radosti, když vidím, jak jim to spolu jde a jak je dcera opravdu šťastná.

Příloha č. 9

Čestné prohlášení o mlčenlivosti a ochraně osobních údajů

V souladu se zákonem č. 101/2000Sb. O ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, v platném znění, se zavazuji já Kristýna Čihlářová, že data z poskytnutého rozhovoru budou použita výhradně jen pro psaní praktické části mé diplomové práce, a to tak aby byla zcela respektována pravidla pro zachování anonymity účastníků výzkumu. Získaná data budou použita v podobě neidentifikovatelné s konkrétní osobou.

Předem Vám děkuji za ochotu, čas a účast ve výzkumné šetření pro mou diplomovou práci.

V Praze.....

Kristýna Čihlářová

.....

Podpis respondenta

.....

